

Impost sobre la renda de les persones físiques

Rendiments gravats

Ana María Delgado García
Rafael Oliver Cuello

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. Aspectes generals de l'impost	7
1.1. Caràcters bàsics	7
1.1.1. Característiques generals	7
1.1.2. Concepte de renda gravada	8
1.1.3. Posició de l'impost dins del sistema tributari	9
1.2. Fonts normatives	11
1.2.1. Evolució legislativa	11
1.2.2. Normes bàsiques	13
1.3. Àmbit d'aplicació	14
2. Fet imposable	17
2.1. Definició del fet imposable	17
2.2. Rendes exemptes	24
3. Contribuents	31
3.1. Residència habitual en territori espanyol	31
3.2. Atribució i individualització de rendes	33
3.2.1. Atribució de rendes	33
3.2.2. Individualització de rendes	35
4. Determinació de la renda gravable	39
4.1. Règim de determinació de la base imposable	40
4.1.1. Estimació directa	40
4.1.2. Estimació objectiva	43
4.1.3. Estimació indirecta	45
4.2. Rendiments del treball	48
4.3. Rendiments del capital	57
4.3.1. Rendiments del capital immobiliari	59
4.3.2. Rendiments del capital mobiliari	63
4.4. Rendiments d'activitats econòmiques	70
4.5. Guanys i pèrdues patrimonials	74
5. Regles especials de valoració	81
5.1. Operacions vinculades	81
5.2. Rendes en espècie	81
Activitats	83

Exercicis d'autoavaluació	83
Solucionari	86
Glossari	89
Bibliografia	91

Introducció

L'amplitud del concepte de renda adoptat en l'impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF) obliga a fer una delimitació expressa de l'objecte del tribut en relació amb altres impostos que, com passa en l'impost sobre successions i donacions, podrien veure absorbit el seu propi objecte per aquest concepte de renda.

La dificultat d'estimar o valorar l'increment patrimonial i l'existència d'una tipologia extensa de rendes, d'origen i contingut molt diversos, obliga a distingir diferents tipus de renda segons la font que els origina, especialment entre rendiments (procedents del treball, del capital o de les activitats econòmiques) i guanys i pèrdues patrimonials, als quals s'afegeixen les rendes imputades, a fi de poder obtenir la quantificació i el gravamen corresponents.

Tanmateix, aquesta diferenciació ha conduït a una progressiva fragmentació de l'IRPF, que recorda cada vegada més, salvant les distàncies, l'impost provinent de la reforma de 1964, al qual va substituir, en el qual l'IRPF se superposava a una sèrie d'impostos sobre rendes reals o de producte.

D'altra banda, la Sentència del Tribunal Constitucional 45/1989, de 20 de febrer, i posteriorment la Sentència 146/1994, de 12 de maig, han determinat clarament que el tribut només pot ser pensat pel que fa a l'individu, la persona física. De manera que l'IRPF és un impost d'individus, no de grups de persones.

També amb relació a l'element personal, cal destacar que la Llei 40/1998 va adoptar el concepte de contribuent per a analitzar l'element esmentat, a diferència de la Llei 18/1991, de 6 de juny, que establia el concepte de subjecte passiu. El canvi es va deure, sobretot, a la desaparició de l'obligació real de contribuir a l'IRPF, en què hi havia la figura del substitut.

A continuació, s'analitzen els temes relacionats fonamentalment amb els aspectes generals de l'impost, el seu fet imposable, els contribuents i la determinació de la renda gravada.

Objectius

Els principals objectius que es pretenen assolir mitjançant l'estudi d'aquesta matèria són els següents:

- 1.** Conèixer els aspectes generals de l'impost sobre la renda de les persones físiques, especialment els caràcters bàsics, les fonts normatives i l'àmbit d'aplicació del tribut.
- 2.** Determinar l'abast de la subjecció a aquest impost, fonamentalment quant als aspectes personals, materials i temporals, i també a la delimitació de les rendes exemptes.
- 3.** Identificar les principals normes relatives al contribuent del tribut, sobretot en relació amb la residència habitual en territori espanyol, i l'atribució i individualització de rendes.
- 4.** Entendre els diversos règims de determinació de la base imposable (estimació directa, objectiva i indirecta) i conèixer-ne els aspectes més rellevants.
- 5.** Distingir els elements que conformen la capacitat normativa sotmesa a gravamen, concretament en relació amb la definició i la determinació de la renda gravable en els rendiments del treball, el capital, les activitats econòmiques, i els guanys i les pèrdues patrimonials.
- 6.** Comprendre les regles especials de valoració de l'impost (operacions vinculades i rendes en espècies).

1. Aspectes generals de l'impost

1.1. Caràcters bàsics

1.1.1. Característiques generals

L'impost sobre la renda de les persones físiques és la figura principal del nostre sistema tributari, d'acord amb el que estableix la STC 182/1997, de 22 d'octubre:

"[es] la figura primordial para conseguir que nuestro sistema tributario cumpla los principios de justicia tributaria que impone el artículo 31.1 de la Constitución española, dada su estructura y hecho imponible."

Hem de tenir en compte que, mitjançant aquest impost, es personalitza el repartiment de la càrrega tributària segons els criteris de capacitat econòmica, igualtat i progressivitat.

L'impost sobre la renda de les persones físiques és un tribut directe, personal i subjectiu, que grava la renda de les persones físiques amb residència habitual al territori espanyol de manera periòdica i amb caràcter progressiu.

Les **característiques** de l'IRPF són les següents:

- 1) És un **impost directe**, tant perquè grava una manifestació directa i immediata de capacitat econòmica (l'obtenció de renda), com, des del punt de vista econòmic, perquè la normativa que el regula no preveu la translació jurídica de la càrrega tributària.
- 2) És un **tribut personal** perquè la referència a la persona física que obté la renda és imprescindible per delimitar el fet imposable, i cal assenyalar ja des d'ara que l'IRPF grava exclusivament l'obtenció de renda per part de persones físiques residents en territori espanyol, ja que la imposició sobre la renda dels no-residents (l'anomenada tradicionalment *obligació real*) es regula al marge de l'IRPF.
- 3) És un **impost subjectiu**, ja que l'IRPF modula la quota tributària d'acord amb les circumstàncies personals i familiars del contribuent.
- 4) És un **impost de caràcter periòdic**, perquè l'obtenció de renda és un dels fets continus o duradors que es fracciona en períodes impositius per a fer possible el gravamen, el qual es liquida de manera periòdica.
- 5) I finalment, és un **impost progressiu**, ja que els tipus de gravamen de la seva tarifa augmenten a mesura que ho fa la base liquidable.

Lectura recomanada

Amb relació al concepte de l'IRPF, podeu veure l'article 1 LIRPF.

L'obligació real...

... es regula en el text refós de la Llei de l'impost sobre la renda de no-residents.

1.1.2. Concepte de renda gravada

Amb l'IRPF ja caracteritzat en aquests termes, un dels problemes fonamentals de l'articulació de l'impost consisteix a establir el concepte de **renda gravada**. Aquesta qüestió ha estat objecte d'un ampli debat en la teoria de la Hisenda pública, ja des de la formulació dels primers conceptes de renda extensiva en els treballs de Von Schanz, amb motiu de les dificultats per a determinar l'esmentada noció de forma operativa, que es posa de manifest en els informes més rellevants sobre la matèria.*

* Carter, Bradford i Meade, entre altres

L'objecte de l'IRPF es defineix* com la renda del contribuent, entesa com la totalitat dels rendiments, els guanys i les pèrdues patrimonials, i de les imputacions de renda establertes legalment (de manera que sembla una reformulació del concepte de renda extensiva). Renda que, pel que fa a la determinació de la base imposable i el càlcul de l'impost, es classifica en general i de l'estalvi (art. 6.3. LIRPF).

* Article 2 LIRPF

En l'art. 2.2. LIRPF de 1998 s'indicava que l'objecte material veritable del tribut era la **renda anomenada disponible**, que era el resultat de disminuir la renda en la quantitat del mínim personal i familiar.

D'aquesta manera s'encunya un nou concepte de renda que, malgrat les aparençes, ben poc té a veure amb la noció de potencial econòmic discrecional o renda discrecional de l'Informe Carter; al contrari, es pot considerar directament inspirat en les construccions de certa doctrina alemanya* acollides per la jurisprudència del Tribunal Constitucional federal alemany, que han donat lloc al renaixement legislatiu d'una compensació per càrregues familiars que sembla haver influït notablement en la configuració del mínim personal i familiar de la LIRPF.

* Vogel i Lang, entre altres

Tanmateix, aquest concepte no es porta fins a les últimes conseqüències, ja que és evident que la LIRPF de 1998 incorpora en la base imposable del tribut alguns conceptes que no es poden considerar de cap manera renda disponible, en el sentit de la renda que pot utilitzar el contribuent després d'atendre les seves necessitats i la dels subjectes que depenen d'ell, com ara les rendes immobiliàries imputades o les imputacions de bases imposables del règim d'atribució de rendes.

En l'art. 2 de la Llei 35/2006 s'elimina la referència a la renda disponible per dos motius: per la nova manera de procedir a la integració i compensació de rendes, i pel nou esquema de liquidació i aplicació de les reduccions per circumstàncies personals i familiars en la quota (i no en la base imposable).

Junt amb això, i a fi de caracteritzar l'IRPF, convé advertir que des del model d'impost sobre la renda global de caràcter sintètic establert el 1978, en el qual la base imposable es determinava com la suma algebraica dels diversos components de renda, que s'integraven i compensaven entre si pràcticament sense limitacions, s'ha produït una evolució que ha conduït a la implantació d'un tribut com el que ara és vigent, marcadament **analític**, en el qual cada un dels components de la renda dels contribuents rep un tractament diferenciat segons l'origen o la font.

La implantació d'un tribut marcadament analític

Una primera fita en el procés d'implantació d'un tribut marcadament analític van ser les modificacions parcials de l'IRPF introduïdes el 1985, amb la intenció de singularitzar el tractament de determinades rendes del capital i limitar la possibilitat de compensar les minusvàlues o disminucions de patrimoni.* D'aquesta manera es van introduir diferen-

* Llei 14/1985, de règim fiscal de determinats actius financers i Llei 40/1985, de modificació parcial de l'IRPF.

cies en el tractament de les diverses classes de rendes, les quals es van ampliar i van consolidar amb la Llei 18/1991, que va consagrar un model d'impost analític que la LIRPF vigent ha portat fins a les últimes conseqüències.

1.1.3. Posició de l'impost dins del sistema tributari

La definició de renda gravada és un dels aspectes més importants per a valorar en quina mesura l'IRPF compleix la funció de **recaptació** encomanada, que és especialment rellevant tant en termes absoluts com relatius. I és igualment important (des de la perspectiva de recaptació i, sobretot, a l'efecte de complir la funció redistributiva, com a mecanisme impositiu de justícia i progressivitat en el conjunt del sistema fiscal que incumbeix a l'IRPF) l'estructura de la tarifa que conté i el nivell dels tipus de gravamen.

Al costat d'aquestes **funcions**, l'IRPF en compleix altres, que tenen la mateixa importància, al servei dels objectius de les polítiques econòmiques, socials, culturals, etc., mitjançant l'establiment d'incentius que se solen estructurar per mitjà de deduccions en la quota de l'impost.

Entre aquestes funcions, podem esmentar, per la seva importància, les deduccions per inversió en adquisició o rehabilitació d'habitatge, a les quals se sumen les deduccions establertes per incentius a la inversió empresarial, definides per remissió en l'impost sobre societats, o les previstes per donatius des de la Llei 30/1994. Les deduccions esmentades compleixen funcions de caràcter extrafiscal la constitucionalitat de les quals no suscita dubtes (almenys des de la STC 37/1987), encara que la Constitució no les reconegui de forma, i donen lloc a regulacions que sovint són complexes, mentre que, en canvi, tenen una eficàcia dubtosa a l'hora de complir els objectius que pretenen assolir.

En qualsevol cas, l'IRPF és una figura central en el conjunt del sistema tributari, en què es relaciona amb la resta dels impostos, en particular amb els del subsistema de la imposició directa, en **nivells** molt diferents, que d'alguna manera convé tenir presents:

a) Amb caràcter general en l'àmbit normatiu per les connexions de tot tipus que es donen entre les lleis i els reglaments reguladors dels diferents tributs.

b) En un ordre de qüestions més concret, perquè només fa referència a les relacions més evidents de l'IRPF amb altres figures tributàries, hem d'esmentar les existents amb l'IS, ja que aquest tribut constitueix un antecedent de l'IRPF (o si es prefereix, una retenció en la font respecte de les rendes del capital obtingudes per les persones físiques mitjançant la seva participació en entitats jurídiques) en un sistema que pretén gravar la renda extensiva una sola vegada.

Això posa de manifest l'estreta relació existent entre totes dues figures, que es revela, per exemple, en la regulació del règim d'atribució de rendes o de transparència fiscal internacional, i també la importància d'establir un mètode que elimini de manera adequada la doble imposició de dividendes que es produeix, inevitablement, quan les persones físiques incorporen en la base imposable de l'IRPF dividendes o participacions en beneficis d'entitats jurídiques que ja han tributat en l'IS.*

* Articles 7. y), 86, 87, 88 i 89 LIRPF

Per evitar dobles imposicions, també ha estat necessari excloure expressament de l'IRPF la percepció d'herències, llegats o donacions, que es podrien qualificar de guanys patrimonials, sempre que estiguin subjectes a l'impost sobre successions i donacions (ISD).* També en el mateix àmbit de la imposició patrimonial (pel fet que l'IP es considera un gravamen complementari de l'IRPF, que compleix respecte d'aquest una funció de caràcter censal i de control, deixant al marge que prengui, com afirma l'exposició de motius de la LIP, "l'obtenció d'una major justícia redistributiva complementària de l'aportada per l'IRPF"), és fins a cert punt lògic que s'hagin establert límits a la quantitat de totes dues quotes.

* Articles 6.4 i 25.3 LIRPF

Si es vol completar la caracterització de l'IRPF i establir exactament la posició que ocupa en el sistema tributari espanyol, cal fer referència a les **relacions que manté amb els sistemes tributaris autonòmic i local:**

En primer lloc, hem de subratllar que l'IRPF és un impost parcialment cedit a les comunitats autònomes, amb el límit màxim del 33%, dins del qual les comunitats poden assumir competències per a regular la tarifa i les deduccions en la quota.

Lectura recomanada

Sobre la consideració de l'IRPF com a impost cedit a les comunitats autònomes, podeu veure la lletra a de l'article 11, la lletra a de l'apartat 2 de l'article 19 de la LOFCA i l'article 38 de la Llei 21/2001, de 27 de desembre.

L'advertiment anterior és imprescindible pels motius que exposem a continuació:

- Perquè aquesta condició d'impost parcialment cedit es reflecteix en la LIRPF, que ha de regular separatament la determinació de la quota estatal i la de l'anomenat *gravamen autonòmic* o complementari.* Aquest s'aplica de manera supletòria si les comunitats autònomes no arriben a exercir efectivament les competències normatives que han assumit per a la regulació de la tarifa.
- Perquè per aplicar aquest impost cal tenir en compte la legislació de les diferents comunitats que han assumit competències respecte de l'impost i ja han dictat normes relatives a certes deduccions en la quota.

* Article 3, títol VII i articles 71 i següents LIRPF

Paral·lelament, hem d'indicar que els tributs locals incideixen sobre les fonts de renda subjectes a l'IRPF perquè són, amb caràcter general, una despesa deduïble a l'hora de determinar el rendiment net o, en el cas de l'IIVTNU, es consideren per a calcular les pèrdues i els guanys patrimonials eventuais derivats de la transmissió de béns immobles urbans.

1.2. Fonts normatives

1.2.1. Evolució legislativa

És interessant ressaltar les fites més importants en l'evolució de l'IRPF actual procedent de la reforma de 1978.

L'IRPF regulat per la Llei 44/1978, de 8 de setembre, va ser substituït pel contingut de la Llei 18/1991, de 6 de juny, aprovada amb motiu de la necessitat d'adaptar a la doctrina del Tribunal Constitucional la tributació conjunta de la unitat familiar, i que també va incorporar les modificacions parcials que havia experimentat l'IRPF durant aquell període.

Modificacions parcials

Sobretot en l'àmbit de la tributació de les rendes del capital, essencialment per l'efecte de la Llei 14/1985, de 29 de maig, de règim fiscal de determinats actius financers, i també en l'àmbit dels rendiments del treball personal, en el qual les despeses deduïbles s'havien limitat de manera radical en l'àmplia reforma de l'impost que va dur a terme la Llei 10/1985, de 26 d'abril, de modificació parcial de la Llei general tributària (LGT).

Així mateix, s'hi van introduir modificacions importants en matèria de transparència fiscal, atribució de rendes, retribucions en espècie, retencions i ingressos a compte, deduccions en la quota i tributació de plusvàlues i increments patrimonials, modificacions dictades per l'experiència adquirida en l'aplicació de l'impost.

Posteriorment la Llei 40/1998, de 9 de desembre, que substitueix la llei anterior, exclou del seu objecte de tributació els no-residents (que es regulen separatament mitjançant un impost específic sobre la renda dels no-residents aprovat per la Llei 41/1998, de 9 de desembre), fa una reordenació important de les tarifes de l'impost (que disminueixen sensiblement), i inclou la regulació autonòmica dels tipus de gravamen que permet la cessió parcial de l'IRPF a les comunitats autònomes regulades, primer, en la Llei 174/1996, de 30 de desembre i, actualment, en la Llei 21/2001, de 27 de desembre, que aprova l'actual règim de finançament de les comunitats autònomes.

La Llei 46/2002, de 18 de desembre, de reforma parcial de l'IRPF, ha estat un pas més en el camí iniciat per la Llei 40/1998 i abans pel RDL 7/1996, de reducció de l'impost i del seu pes específic en el sistema tributari espanyol.

Canvis més significatius introduïts per la Llei 46/2002

- Ampliació de les exempcions per actes de terrorisme, per prestacions familiars per tenir un fill al seu càrrec i per orfanat, per acolliment de persones grans i ajuts per a residències i centres de dia, i per prestacions de desocupació en pagament únic per a discapacitats.
- Augment del percentatge de reducció per a rendes irregulars al 40%.
- Nova regulació de les *stock options*.
- Ampliació de l'exempció de lliurament d'accions a treballadors de manera gratuïta fins a un valor de 12.000 euros anuals.
- Incentiu al llogater d'habitatges: reducció del 50% dels rendiments de l'arrendament d'habitatge.

La tributació conjunta...

... de la unitat familiar va ser regulada provisionalment per la Llei 20/1989, de 28 de juliol, després de la STC de 20 de febrer de 1989.

- Increment dels percentatges reductors i disminució dels terminis que han de transcórrer en les rendes procedents d'assegurances de vida i invalidesa i d'operacions de capitalització. Reducció del 40% en rendiments de primes satisfetes amb més de dos anys d'antelació i del 75% en primes satisfetes amb més de 5 anys.
- Modificació dels requisits per tributar en estimació objectiva singular, establint un límit d'ingressos (no superior a 450.000 euros anuals i 300.000 euros anuals si és una activitat agrària) i un límit de compres (no superior a 300.000 euros anuals).
- Els reemborsaments de participacions en fons d'inversió no tributen com a guany patrimonial si es reinverteix en un altre fons.
- Nova regulació del mínim personal i del familiar, que s'incrementen.
- Noves reduccions sobre la base imposable per a determinar la base liquidable per prolongació de l'activitat laboral, per mobilitat geogràfica, per tenir cura de fills menors de 3 anys, per tenir més de 65 anys, per assistir a més grans de 75 anys i per discapacitat del contribuïent i dels ascendents o descendents.
- Ampliació del límit de reducció (8.000 euros amb caràcter general) en la base imposable de les aportacions a plans de pensions i a mutualitats de previsió social.
- Introducció dels plans de previsió assegurats, les aportacions dels quals es redueixen de la base imposable en els mateixos termes que els plans de pensions i les mutualitats de previsió social.
- Reducció de la tarifa general: el tipus màxim es fixa en el 45% (estatal més autonòmic), abans era el 48%, i el tipus mínim es fixa en el 15% (estatal més autonòmic), abans era el 18%.
- La tarifa es compon de cinc trams, a diferència de la tarifa anterior, que es componia de sis trams.
- Reducció del tipus de gravamen especial al 15%, abans era el 18%.
- Desapareix la possibilitat de presentar declaració conjunta integrant les rendes d'un cònjuge mort.
- Nova redacció de les especialitats en la tributació conjunta.
- Nou règim especial d'atribució de rendes, amb una regulació detallada de la seva tributació.
- Desaparició del règim de transparència fiscal. Amb un període transitori, per als que decideixin dissoldre's i liquidar-se, que pot durar fins al 30 de juny de 2004.
- Aparició de les noves societats patrimonials i la seva incidència en les rendes dels socis persones físiques.
- Nova redacció de la tributació dels socis de la institució d'inversió col·lectiva.
- Nova deducció per maternitat: 1.200 euros anuals per cada fill menor de 3 anys. Si no es té l'obligació de presentar la declaració, se'n pot sol·licitar el pagament a l'AEAT.
- Modificació dels límits de l'obligació de declarar: 22.000 euros anuals per a rendes del treball, 1.600 euros anuals per a rendes de capital i guanys de patrimoni sotmesos a retenció, i 1.000 euros anuals per a rendes immobiliàries imputades, lletres del tresor i subvencions per a l'adquisició d'habitatges.
- Regulació de l'esborrany de declaració: per a determinats contribuïents l'AEAT elabora la declaració i els hi envia al seu domicili; si el contribuïent hi està d'acord, la firma i la presenta.
- Modificació de la comunicació de dades per part del contribuïent i sol·licitud de devolució.
- Modificació de les retencions i dels pagaments a compte.

D'altra banda, es va aprovar un **text refós** de la Llei de l'impost sobre la renda de les persones físiques, mitjançant el Reial decret legislatiu 3/2004, de 5 de

març. Aquest text refós va ser desenvolupat pel Reial decret 1775/2004, de 30 de juliol, pel qual es va aprovar el Reglament de l'IRPF.

La disposició addicional quarta de la Llei 46/2002, en la redacció que figura en la disposició final divuitena de la Llei 62/2003, de 30 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social, estableix que el Govern havia d'elaborar i aprovar en el termini de quinze mesos els textos refosos dels lleis reguladores de l'IRPF, l'IRNR i l'IS.

D'acord amb el preàmbul del TRLIRPF, "aquesta delegació legislativa té l'abast més limitat dels que preveu l'apartat 5 de l'article 82 de la Constitució, ja que se circumscriu a la mera formulació d'un text únic i no inclou autorització per a regularitzar, aclarir i harmonitzar els textos legals que han de ser refosos.

Segons el preàmbul esmentat, "la finalitat d'aquesta habilitació és dotar de major claredat el sistema tributari mitjançant la integració en un únic cos normatiu de les disposicions que afecten aquests tributs; d'aquesta manera, es contribueix a augmentar la seguretat jurídica de l'Administració tributària i, especialment, dels contribuents".

Finalment, s'ha aprovat una LIRPF nova, la Llei 35/2006, de 28 de novembre. Segons que es desprèn del preàmbul de la norma, el seu objectiu és adequar l'impost a les tendències internacionals següents: la reducció de la progressivitat formal i dels tipus nominals; la simplificació de tarifes i incentius fiscals; l'homogeneització en el tractament fiscal de l'estalvi; la preocupació per la família; la divisió de la base única o l'impost dual, i la reducció de la càrrega fiscal sobre els rendiments del treball per tal d'afavorir l'ocupació.

Tot i que el preàmbul de la Llei 35/2006 indica que s'estableix una reducció de la càrrega fiscal sobre els rendiments del treball, cosa que sembla discutible, cal tenir present que amb la nova llei s'accentua la diferència de tractament dels diferents tipus de rendes; essent la càrrega fiscal sobre els rendiments del treball molt superior a la d'altres tipus de rendes, com ara la major part dels rendiments del capital mobiliari i els guanys patrimonials.

1.2.2. Normes bàsiques

La norma bàsica per la qual es regeix actualment l'IRPF és la Llei 35/2006, de 28 de novembre, norma que desplega el Reial decret 439/2007, de 30 de març, pel qual s'aprova el **Reglament** de l'IRPF.

Amb tot, tenint en compte la posició que ocupen els tractats internacionals en l'ordenament jurídic espanyol, el que estableixen aquests textos cal entendre-ho, d'acord amb l'article 5 LIRPF, sens perjudici del que disposin els tractats i convenis internacionals que s'hagin incorporat a la nostra ordenació de conformitat amb el que preveu la Constitució espanyola.

Entre aquestes disposicions, es poden esmentar per la seva importància els **convenis per a evitar la doble imposició** en matèria d'imposició sobre la renda subscrits per l'Estat espanyol, d'acord amb els successius models aprovats per l'OCDE, amb la majoria dels països del nostre entorn. Aquests convenis es

posaran en pràctica, quant al que ara ens interessa, per a determinar la manera d'aplicar el gravamen a les rendes de font estrangera obtingudes per les persones físiques residents a Espanya.

Des de la perspectiva comunitària europea, i a causa del fet que l'harmonització fiscal no ha arribat a la imposició directa, sinó de manera molt limitada i sobretot en l'àmbit de la imposició sobre societats, es pot esmentar, per la seva incidència en l'IRPF, la Recomanació de la Comissió sobre la tributació dels rendiments del treball, empresarials i professionals, obtinguts per no-residents en un estat membre diferent d'aquell en el qual resideixen.*

Aquesta recomanació ha anat seguida de la Llei 41/1998, que permet a les persones físiques no residents a Espanya que resideixin en altres estats membres de la Unió Europea i hagin obtingut en el nostre territori almenys el 75% de la renda tributar com a contribuents en l'IRPF.*

La influència jurisprudencial

En realitat, la possibilitat que els no-residents que obtinguin la major part de les rendes a Espanya tributin en l'IRPF com si fossin residents és, sobretot, conseqüència de la jurisprudència del TJCE que, de manera progressiva (en els assumptes Biehl, Commerzbank i, finalment, en la Sentència de 14 de febrer de 1995, en l'assumpte Schumacker), ha anat establint límits a la possibilitat de tractar de forma diferenciada en la imposició sobre la renda els residents respecte a les persones físiques no residents que obtenen la major part de les rendes en un territori diferent del de la seva residència habitual i són residents d'altres estats membres.

Tornant al camp de l'ordenació interna, encara hem de tenir present l'existència de **regulacions** diferenciades que obeeixen, d'una banda, a la vigència dels règims de concert i conveni econòmic formal, i de l'altra, a la cessió parcial de l'IRPF a les comunitats autònomes, que poden assumir competències normatives per a la regulació de les tarifes i les deduccions en la quota:

1) En el primer cas, perquè, com que l'IRPF és un tribut concertat de normativa autònoma, cal tenir en compte les normes forals dictades per les diputacions dels territoris històrics d'Àlaba, Guipúscoa i Biscaia, i també la Llei foral de Navarra.

2) En el segon cas, perquè diverses comunitats autònomes han dictat des del període impositiu de 1998 disposicions legislatives relatives, bàsicament, a deduccions en la quota i, en particular, a deduccions per ascendents, per adquisició o rehabilitació d'habitatge i per donatius, que cal tenir en compte per a calcular l'impost exigible als que tenen la residència habitual al territori d'aquestes comunitats autònomes.

1.3. Àmbit d'aplicació

Una vegada establerta la normativa reguladora del tribut, el seu àmbit d'aplicació no pot ser cap altre que el territori espanyol, com és propi de tota norma estatal, que projecta la seva eficàcia sobre l'espai al qual s'estén la sobirania de

Els convenis internacionals...

... per a evitar la doble imposició firmats per Espanya figuren en el web de l'Agència Estatal d'Administració Tributària (www.aeat.es).

* Recomanació 94/79/CEE, de 21 de desembre de 1993, de la Comissió (DOCE núm. L 39, de 10 de febrer)

* Article 46 TRLIRNR

Lectura recomanada

Podeu consultar al web de l'Agència Estatal de l'Administració Tributària (www.aeat.es) el contingut de les lleis autonòmiques aprovades des de 1998 que afecten determinats elements de l'IRPF.

l'ens que la dicta. Tot i així, no hem d'oblidar que el reconeixement dels règims tributaris de concert i conveni econòmic implica que als territoris històrics del País Basc i a la Comunitat Autònoma de Navarra no s'aplica l'IRPF, sinó les disposicions pròpies dictades pels seus òrgans competents. I es pot assenyalar que aquestes disposicions presenten diferències significatives amb aquell text legal: per exemple, no reconeixen un mínim personal i familiar exempt, sinó que mantenen les tradicionals deduccions personals i familiars en la quota.

D'aquesta forma es modula l'àmbit d'aplicació de l'IRPF, que s'aplica a les Illes Canàries, Ceuta i Melilla, tenint en compte les especialitats previstes en la seva normativa específica, i també a la resta de les comunitats autònomes que hagin assumit competències per a la regulació de l'impost, ja que es troba cedit parcialment.*

* Articles 3 i 4 LIRPF

a) Segons el que estableix el concert econòmic entre l'Estat i el País Basc, aprovat per la Llei 12/1981, de 13 de maig, i modificat, entre altres, per la Llei 27/1990, de 26 de desembre, i la Llei 38/1997, l'IRPF és un impost concertat de naturalesa autònoma que exigeix la diputació foral competent per raó del territori si el subjecte passiu té la seva residència habitual al País Basc.

De manera que, segons les limitacions que imposa l'article 4 del Concert Econòmic esmentat (pressió fiscal efectiva global equivalent, respecte a la llibertat de circulació i establiment de persones, llibertat de circulació de capitals i béns, i no distorsió de la competència empresarial ni de l'assignació de recursos), l'IRPF es configura com un tribut de normativa autònoma referent a contribuents residents.

Així, el Concert Econòmic estableix les normes necessàries per conèixer quina de les dues administracions, estatal o foral, té competència per exigir l'IRPF, si bé, a l'efecte de determinar la residència esmentada, els criteris són bàsicament iguals als que estableix la normativa estatal.

Cada un dels tres territoris històrics integrants de la Comunitat Autònoma del País Basc ha desenvolupat la seva pròpia normativa: a Biscaia, la Norma foral 10/1998, de 21 de desembre; a Àlaba, la Norma foral 35/1998, de 16 de desembre, i a Guipúscoa, la Norma foral 8/1998, de 24 de desembre.

b) En el marc del que preveu l'article 1 de la Llei 28/1990, de 26 de desembre, que aprova el Conveni Econòmic entre l'Estat i la Comunitat Foral de Navarra, modificat per l'Acord de modificació del conveni, aprovat pel Ple del Parlament de Navarra el 10 de desembre de 1997, l'IRPF en aquesta comunitat foral ha estat objecte d'una important reforma que ha quedat plasmada en la Llei foral 22/1998, de 30 de desembre.

Aquesta Llei és aplicable als subjectes passius que tinguin la seva residència habitual a Navarra. Si no tots els subjectes passius integrats en una unitat familiar tenen la residència habitual en territori navarrès i opten per la tributació conjunta, la Llei foral els és aplicable si el membre de l'esmentada unitat amb una major base liquidable resideix en el territori esmentat.

c) Les **Illes Canàries** han gaudit tradicionalment d'un sistema fiscal especial respecte del vigent a la resta del territori espanyol. Les circumstàncies geogràfiques i la llunyania de la resta del territori espanyol justifiquen l'existència d'aquestes peculiaritats.

En aquest sentit, els apartats 5 i 8 de la disposició derogatòria única dos de la Llei 40/1998, de 9 de desembre, declara la vigència, respectivament, dels articles 93 i 94 de la Llei 20/1991, de 7 de juny, de modificació dels aspectes del règim econòmic fiscal de les Canàries, i la Llei 19/1994, de 6 de juliol, de modificació del règim econòmic i fiscal de les Canàries.

Aquestes normes estableixen diferents incentius per a les persones físiques que fan activitats empresarials o professionals a les Canàries, com ara tipus incrementats aplicables a la deducció per inversions, deduccions en la quota pels rendiments nets d'explotació destinats a la reserva per a inversions a les Canàries que procedeixin de les activitats empresarials que es facin allà, etc.

d) Segons el que disposa l'article 68.4 LIRPF, les rendes obtingudes a **Ceuta i Melilla** per contribuents residents o no residents en aquestes àrees tenen una deducció del 50% de la part de la suma de les quotes íntegres estatal i autonòmica o complementària que proporcionalment correspongui a les rendes computades per a la determinació de les bases liquidables que hagin estat obtingudes a Ceuta o Melilla.

2. Fet imposable

2.1. Definició del fet imposable

Examinades les característiques i fonts normatives de l'IRPF, ja podem començar a analitzar els diferents elements que estructurin aquest gravamen que, com ja hem dit, segons el que estableix l'article 2 LIRPF, té per **objecte**:

"[...] la renta del contribuyente, entendida como la totalidad de sus rendimientos, ganancias y pérdidas patrimoniales y las imputaciones de renta que se establezcan por la ley, con independencia del lugar donde se hubiese producido y cualquiera que sea la residencia del pagador."

A partir de la delimitació del seu objecte, el fet imposable de l'IRPF, és a dir, el pressupost que permet configurar el tribut i de la realització del qual deriva l'obligació del pagament, es defineix com l'"obtenció de renda pel contribuent".* Aquesta definició és insuficient per comprendre la complexitat del pressupost de fet del tribut, que requereix la seva integració amb altres normes que el completen en els seus diversos **elements**:

* Article 6.1 LIRPF

1) Així, l'**element objectiu** del fet imposable està constituït per l'obtenció de renda, amb independència del lloc on s'hagi produït, durant el període impositiu.

És imprescindible, doncs, establir amb precisió la noció de *renda*, que conforma l'**aspecte material** d'aquest element objectiu del fet imposable. Aquesta qüestió, l'aclareix la mateixa LIRPF quan fa referència als diferents elements que componen la renda, que alhora es poden agrupar en tres categories. Vegem-les:

- Els **rendiments**, tant si són de treball, del capital mobiliari o immobiliari o de les activitats econòmiques.
- Els **guanys** i les **pèrdues patrimonials**.
- Les **imputacions de rendes** procedents de béns immobles urbans, de les societats subjectes al règim d'atribució de rendes, de les societats subjectes al règim de transparència fiscal internacional i de la cessió de drets d'imatge.*

* Article 6.2 LIRPF

És important destacar que, en prescindir d'una noció general o global de renda per a distingir els diferents components o classes de rendes (en què la quantitat i la forma d'integració en la base imposable es determina d'acord amb regles diferenciades en funció de l'origen o font de la renda), la LIRPF confirma el caràcter marcadament analític del gravamen.

D'altra banda, s'ha d'assenyalar que, als efectes de la determinació de la base imposable i del càlcul de l'impost, la renda es classifica en general i de l'estalvi*.

* Article 6.3 LIRPF

L'article 6.5 LIRPF, completat per l'article 40 LIRPF, estableix el que es coneix com a **presumpció d'onerositat**, que no és cap altra cosa que una presumpció de realització del fet imposable de l'IRPF.

L'article 6.5 LIRPF estableix el següent:

"Se presumirán retribuidas, salvo prueba en contrario, las prestaciones de bienes, derechos o servicios susceptibles de generar rendimientos del trabajo o del capital."

I, per la seva part, l'article 40 LIRPF indica, amb relació a l'estimació de rendes, el següent:

"1. La valoración de las rentas estimadas a que se refiere el art. 6.5 de esta Ley se efectuará por el valor normal en el mercado. Se entenderá por éste la contraprestación que se acordaría entre sujetos independientes, salvo prueba en contrario.

2. Si se trata de préstamos y operaciones de captación o utilización de capitales ajenos en general, se entenderá por valor normal en el mercado el tipo de interés legal del dinero que se halle en vigor el último día del período impositivo."

Per tant, es tracta d'una presumpció *iuris tantum*, és a dir, que admet prova en contra. La LIRPF estima que en aquests casos hi ha rendes, llevat que el contribuïent, utilitzant qualsevol dels mitjans de prova admesos en dret, justifiqui l'absència de retribució. Els mitjans de prova, els regulen l'article 1.215 i següents del Codi civil, i hi destaquen els documents públics i privats. De manera que la prova documental serà la més utilitzada per a desvirtuar aquesta presumpció, fonamentalment la comptabilitat de l'empresari o professional.

Així mateix, es pot destacar que la presumpció d'onerositat només afecta les rendes del treball i del capital mobiliari o immobiliari. No s'aplica, doncs, als rendiments derivats d'activitats econòmiques ni als guanys i les pèrdues patrimonials, ja que aquestes rendes tenen regles especials de valoració, en què preval el valor de mercat.

D'altra banda, si la prestació del treball o del capital es produeix entre una persona física i una societat amb la qual hi ha una vinculació, d'acord amb el que estableix l'article 16 del TRLIS, aquesta presumpció d'onerositat no és d'aplicació, sinó les regles de les operacions vinculades (article 41 LIRPF). S'hi aplica el valor normal del mercat sense que s'admeti cap prova en contra.

Lectura recomanada

Sobre això podeu veure
C. Almagro Martín (2005).
Opciones fiscales en el IRPF.
Granada: Comares.

Exemple

El senyor Martínez ha deixat l'any 2003 al senyor Pérez 15.000 € per a posar en marxa la seva empresa, sense pactar interessos, i els pot retornar íntegrament en tres anys.

En aquest cas, s'aplica la presumpció que preveu l'article 6.5 LIRPF. El préstec s'estima retribuït, i constitueix retribució del capital mobiliari per al senyor Martínez per un import de 600 € per a l'any 2005 (15.000 × 4%, que és l'interès legal dels diners aquest any).

Llevat que es provi la gratuïtat del préstec, aportant el document públic o privat en què figuri, l'assentament de la comptabilitat corresponent o un altre mitjà de prova.

El gravamen que subjecte les classes de renda esmentades s'aplica amb independència del lloc on s'han produït i de quina sigui la residència del pagador,* ja que l'IRPF s'aplica exclusivament a les persones físiques residents en territori espanyol, les quals hi estan subjectes per la seva renda en qualsevol lloc. Com que d'aquesta manera es delimita l'**aspecte espacial** de l'element objectiu del fet imposable, l'obligació per l'IRPF que afecta els residents a Espanya té un caràcter il·limitat, és a dir, comprèn totes les seves rendes, llevat que alguna hagi de quedar al marge d'acord amb el que disposen els convenis per a evitar la doble imposició.

* Article 2 LIRPF

Finalment, des de la **perspectiva temporal** cal precisar que l'IRPF grava la renda obtinguda pel contribuïent en el **període impositiu** (l'any natural) i l'impost es merita el 31 de desembre, excepte en cas de defunció del contribuïent produït un dia que no sigui el de la meritació.*

* Articles 12 i 13 LIRPF

De la lectura de l'article 13 LIRPF esmentat es desprèn que només es preveu el fet de la mort com a causa de ruptura del període impositiu. Així mateix, en cas de mort de qualsevol dels membres de la unitat familiar, ja no és possible que la resta de membres de la unitat familiar esmentada optin per tributar conjuntament pel període impositiu complet, incloent-hi les rendes del mort.

D'altra banda, no interrompen el període impositiu una sèrie de fets que, en la normativa anterior, sí que l'interrompien en cas de tributació conjunta. Aquests fets són el matrimoni, la dissolució o nul·litat del matrimoni, la separació en virtut de sentència judicial, i la mort del pare o la mare separats o no casats amb fills menors al seu càrrec.

Ja que som davant d'un impost progressiu, en el qual la inclusió d'un concepte determinat de renda en la base imposable d'un altre període pot implicar variacions de la quota tributària, ha estat necessari establir una sèrie de regles que permetin la **imputació temporal** dels ingressos i les despeses que determinen la renda. La LIRPF ha establert el moment en què s'entén obtinguda la renda i, per tant, realitzat el fet imposable de l'IRPF si es presenten en aquest la resta d'elements que l'integren.

En l'article 14 LIRPF, s'ha optat per establir criteris d'imputació diferenciats segons la naturalesa dels diversos components de renda:

- Així, respecte als **rendiments del treball i del capital**, s'atén el moment en què siguin exigibles pels seus perceptors.
- En el cas dels **rendiments d'activitats econòmiques**, remet a la normativa de l'IS, que consagra com a criteri general el de la data de meritació, d'acord amb el que disposa l'article 19.1 del TRLIS.
- I, finalment, imputa els **guanys i les pèrdues patrimonials** al període en què tingui lloc l'alteració patrimonial que els genera.

La importància de les regles...

... d'imputació temporal és especialment evident quan es produeixen, per exemple, reduccions dels tipus de gravamen, de manera que el fet de computar una renda en un i altre exercici pot significar una reducció de la quota. És per això que el legislador presta una atenció creixent a aquest tipus de normes d'imputació temporal.

a) Amb relació als **rendiments del treball**, la imputació dels conceptes salarials s'ha de fer de conformitat amb les previsions legals establertes en l'Estatut dels treballadors. Atenent el caràcter periòdic de les remuneracions esmentades, la imputació de les esmentades rendes no planteja gaire problemes, de manera que previsiblement ha de ser fàcil poder concretar quan són exigibles els rendiments per part del treballador.

Així, en els casos en que els salaris mensuals no són exigibles, atenent les condicions habituals del pagador, fins passat l'últim dia del mes, com succeeix, per exemple, quan el salari de desembre és exigible el mes de gener de l'exercici següent, aquests rendiments s'han d'incorporar a la base imposable de l'exercici fiscal següent, ja que és en aquest exercici que el treballador tindrà dret a reclamar-los.

Amb relació a les indemnitzacions satisfetes de forma fraccionada en els casos d'extinció de la relació laboral, convé destacar el criteri d'imputació que reiteradament ha manifestat l'Administració tributària: l'excés tributa a partir del moment en què l'import satisfet supera la quantia exempta prevista en la llei.

b) Respecte als **rendiments del capital**, els obtinguts per la participació en els fons propis s'imputen en el moment en què són exigibles. Així, en el repartiment de dividendes per la junta general d'accionistes, cal atènyer-se a les condicions de l'acord i al dia assenyalat per a pagar-los.

Concretament, l'article 215 de la Llei de societats anònimes assenyalava que, "en l'acord de distribució de dividendes, la junta general ha de determinar el moment i la forma del pagament. A falta de determinació sobre aquests aspectes, el dividend és pagable al domicili social a partir del dia següent de l'acord". Segons si l'acord fixa o no una data per a pagar el dividend, el rendiment s'ha d'imputar en la data assenyalada per al seu pagament o, si no s'ha establert una data, el dia següent de l'adopció de l'acord.

En els rendiments derivats de la cessió a tercers de capitals propis, cal atènyer-se a les dates de venciment segons el que estableix el contracte o l'escriptura o al seu reconeixement en compte. Tots dos criteris d'imputació figuren en l'article 94 RIRPF, que regula el naixement de l'obligació de retenir i que estableix una definició del moment en què els rendiments explícits es consideren exigibles:

"Con carácter general, las obligaciones de retener y de ingresar a cuenta nacerán en el momento de la exigibilidad de los rendimientos del capital mobiliario, dinerarios o en especie, sujetos a retención o a ingreso a cuenta, respectivamente, o en el de su pago o entrega si es anterior.

En particular, se entenderán exigibles los intereses en las fechas de vencimiento señaladas en la escritura o contrato para su liquidación o cobro, o cuando de otra forma se reconozcan en cuenta, aun cuando el perceptor no reclame su cobro o los rendimientos se acumulen al principal de la operación, y los dividendos en la fecha establecida en el acuerdo de distribución o a partir del día siguiente al de su adopción a falta de la determinación de la citada fecha".

Per als rendiments de capital mobiliari implícits, l'apartat 2 del mateix article 94 RIRPF determina el següent:

"En el caso de rendimientos de capital mobiliario derivados de la transmisión, amortización o reembolso de activos financieros, la obligación de retener nacerá en el momento de la transmisión, amortización o reembolso.

La retención se practicará en la fecha en que se formalice la transmisión, cualesquiera que sean las condiciones de cobro pactadas."

c) Quant als **rendiments d'activitats econòmiques**, l'article 19.1 TRLIS enuncia el principi general d'imputació quan afirma que “els ingressos i les despeses s'han d'imputar en el període impositiu en què es meritin, atenent el corrent real de béns i serveis que aquests representen, amb independència del moment en què es produeixi el corrent monetari o financer, respectant la correlació adequada entre els uns i els altres”.

Per tant, segons el tenor literal del precepte esmentat, la imputació temporal de la renda en un període impositiu o un altre depèn del moment en què s'ha produït la meritació de l'operació, és a dir, la formalització del negoci o contracte que origina l'ingrés o la despesa, amb independència del moment en què es faci el cobrament o pagament de l'operació. En el cas de venda de béns, l'ingrés s'imputa a l'exercici en el qual la mercaderia es posi a disposició del comprador (articles 329 a 333 del Codi de Comerç), i en el cas que l'activitat sigui de serveis, quan aquests es prestin.

Com a conseqüència d'aquesta remissió a la normativa de l'IS, s'habilita el contribuent a aplicar criteris d'imputació temporal divergents amb la regla general. En aquest sentit, l'article 7.2 RIRPF permet que els contribuents de l'IRPF que duguin a terme activitats econòmiques i que hagin de complir les seves obligacions comptables i registrals d'acord amb el que preveu el mateix reglament, puguin optar pel criteri de cobraments i pagaments per a imputar temporalment els ingressos i les despeses de totes les seves activitats econòmiques.

L'opció pel criteri de caixa s'entén aprovada per l'Administració tributària pel sol fet de manifestar-ho en la declaració corresponent i s'ha de mantenir durant un termini mínim de tres anys. Aquesta opció perd la seva eficàcia si posteriorment el contribuent ha de determinar la seva base pel règim d'estimació directa o porta la seva comptabilitat d'acord amb el que preveu el Codi de Comerç.

d) D'altra banda, l'article 14.1.c LIRPF assenyala que el **guany o pèrdua patrimonial** s'ha d'imputar en el període impositiu en què té lloc l'alteració de patrimoni. Per tant, el que és rellevant, a efectes d'imputació temporal, és determinar si s'ha produït una alteració en la composició del patrimoni del contribuent i si, com a conseqüència d'aquesta alteració, es manifesta un guany o una pèrdua.

Per tant, no n'hi ha prou que el contracte en virtut del qual les parts s'obliguen s'hagi subscrit, sinó que es requereix la translació efectiva del bé en qüestió (l'anomenada *traditio* del bé).

En funció del context normatiu aplicable, es pot concloure que la imputació de la renda derivada de l'alteració de patrimoni, en els casos en què és conseqüència de la sortida de béns i drets, s'ha de fer en el període impositiu en què es produeix la translació efectiva de l'objecte del contracte, i no en el moment en què aquest últim se subscriu.

Aquesta conseqüència té una especial incidència en els casos en què la compravenda no produeix la translació immediata del bé venut, sinó que el venedor es reserva la propietat de l'objecte del contracte mentre el comprador no satisfaci l'últim dels terminis pactats, quan el preu s'hagi fraccionat o hagi estat ajornat.

e) Finalment, la LIRPF estableix **criteris especials d'imputació temporal** respecte a les rendes objecte de litigi en algun procediment judicial, que cal imputar al període impositiu en què sigui ferma la resolució judicial. Respecte als rendiments del treball que es percebin en períodes diferents d'aquell en què eren

exigibles, per circumstàncies justificades no imputables al contribuent, han de ser objecte de declaració-liquidació complementària.

Quant a la prestació per desocupació que es percebi en la modalitat de pagament únic, o a les operacions a termini o amb preu ajornat, es pot optar per imputar les rendes a mesura que siguin exigibles els cobraments corresponents. I pel que fa a les operacions en divises, rendes estimades i ajuts públics percebuts com a compensació pels defectes estructurals de construcció de l'habitatge habitual. A més, en el cas dels ajuts inclosos en l'àmbit dels plans estatals per a l'accés per primera vegada a l'habitatge en propietat, percebuts pels contribuents mitjançant pagament únic en concepte d'ajuda estatal directa a entrada (AEDE), es poden imputar per quartes parts en el període impositiu en què s'obtinguin i en els tres següents.

Aquests criteris es complementen establint l'obligació d'incloure en la base imposable de l'IRPF totes les rendes pendents d'integració en els casos en què el contribuent perdi la seva condició per canvi de residència o per defunció.

2) D'altra banda, l'**element subjectiu** del fet imposable el constitueix la persona física considerada de manera individual. Així, només l'obtenció de renda per part de persones físiques dóna lloc a la realització del fet imposable de l'IRPF, i per aquest motiu els subjectes passius contribuents sempre són les persones físiques.

I per això ha estat necessari establir un règim específic per a les rendes corresponents a les entitats mancades de personalitat jurídica que no són subjectes passius de l'IRPF ni de l'IS. El legislador ha fet extensiu aquest règim a les societats civils, tant si tenen personalitat jurídica com si no en tenen, i determina l'atribució d'aquestes rendes als hereus, comuners, socis o partícips d'aquelles entitats segons les normes o els pactes aplicables en cada cas; si aquests no hi figuren fefaentment, llavors seria a parts iguals (articles 86 a 90 LIRPF, que regulen el règim d'atribució de rendes).

Les rendes atribuïdes d'aquesta manera tenen la naturalesa derivada de la font o l'activitat de la qual provenen i s'incorporen com a rendiments, guanys patrimonials o rendes imputades a la base imposable dels membres de l'entitat de què es tracti. Així mateix, s'atribueixen en la mateixa proporció les deduccions a què tingui dret l'entitat o les retencions que hagi suportat, etc.

És sempre i exclusivament la persona física qui realitza el fet imposable de l'IRPF, i és la persona considerada individualment, ja que a partir de la jurisprudència constitucional relativa a la tributació conjunta dels membres d'unitats familiars,* la **tributació separada** de les persones físiques és la regla general, encara que es manté oberta la possibilitat que els membres de les unitats familiars establertes legalment optin per tributar de manera conjunta.

Normes d'individualització

En qualsevol cas, a causa del fet que la regla és la tributació separada, resulta obligat preveure normes d'individualització que permetin atribuir a cada un dels membres de la unitat familiar els diferents components de renda.*

Aquestes normes han estat particularment polèmiques ja des de la seva primera formulació en la Llei 20/1989, encara que, malgrat tot, van superar el judici de constitucionalitat, per mitjà de la STC 214/1994, de 14 de juliol.

Les rendes...

... corresponents a les entitats mancades de personalitat jurídica, com per exemple les herències jacents, les comunitats de béns i la resta de les entitats a què fa referència l'article 35.4 de la LGT, constitueixen una unitat econòmica o un patrimoni separat susceptible d'imposició.

* Articles 82 a 84 LIRPF

* Article 11 LIRPF

3) Per a completar la delimitació del fet imposable, es poden esmentar els **casos de no subjecció** previstos legalment amb la finalitat d'evitar imposicions dobles, que provoquen que les rendes obtingudes com a conseqüència de la successió *mortis causa* (herència, llegat o qualsevol altre títol successori) o la donació, com que estan subjectes a l'ISD, no ho estiguin subjectes a l'IRPF.*

* Article 6.4 LIRPF

Aquesta norma es completa, en certa manera, en considerar rendiment del capital mobiliari les rendes vitalícies o temporals que tinguin per causa la imposició de capitals quan no s'hagin adquirit per herència, llegat o qualsevol altre títol successori.*

* Article 25.3 LIRPF

D'aquesta manera, l'impost sobre successions i donacions, com a tribut de caràcter especial, preval sobre l'IRPF, que, com a tribut de caràcter general, pretén gravar de forma extensiva la totalitat de la renda del contribuent.

De manera que l'impost sobre successions i donacions té una *vis attractiva*. Mitjançant aquest tribut es graven els guanys patrimonials obtinguts a títol lucratiu respecte dels quals es pugui plantejar el dubte en relació amb la subjecció a un impost o l'altre.

En tot cas, tal com estableix l'article 4 del Reglament de l'ISD, "en cap cas un mateix increment de patrimoni no pot quedar gravat per l'impost sobre successions i donacions i per l'IRPF".

Sense entrar en una anàlisi detallada, indicarem que a aquestes regles de no-subjecció s'hi sumen altres (consagrades amb diferents formes en la LIRPF), com les que estableixen que no es pot produir alteració patrimonial ni, per tant, guany o pèrdua patrimonial en els casos d'especificació de drets (divisió de cosa comuna, dissolució de la societat de guanys, dissolució de les comunitats de béns, etc.).*

* Article 33.2 LIRPF

En aquest sentit, l'article 31.3 del TRLIRPF assenyala diversos casos que no tenen la consideració de guany o pèrdua patrimonial, entre els quals podem destacar les següents plusvàlues:

- Les reduccions de capital.
- Les produïdes en ocasió de transmissions lucratives a causa de mort.
- Les ocasionades en les transmissions d'empresa o participacions a què es refereix l'article 20.6 de la LISD.
- Les produïdes per l'extinció del règim economicomatriimonial de separació de béns, quan per imposició legal o resolució judicial es produeixin adjudicacions per causa diferent de la pensió compensatòria entre cònjuges.
- Les aportacions als patrimonis protegits constituïts a favor de les persones amb discapacitat.

Al seu torn, l'article 25.6 de la LIRPF aclareix que no hi ha rendiment de capital mobiliari en les transmissions lucratives, a causa de mort del contribuent, de determinats actius representatius de la captació i utilització de capitals aliens.

D'altra banda, en l'article 42.2 LIRPF s'estableixen diversos casos que no tenen la consideració de rendiments del treball en espècie, entre els quals es pot destacar els següents:

- El lliurament als treballadors en actiu d'accions o participacions de l'empresa o d'altres empreses del grup en determinades condicions.
- La utilització dels béns destinats als serveis socials i culturals del personal ocupat, i també els espais i locals, degudament homologats, que destinen les empreses o ocupadors a prestar el servei de primer cicle d'educació infantil als fills dels treballadors, i la contractació d'aquest servei, amb tercers degudament autoritzats.
- Les primes o quotes satisfetes a entitats asseguradores per a cobrir la malaltia del treballador, d'acord amb unes condicions determinades.

Finalment, en la disposició addicional cinquena LIRPF figuren diverses rendes positives, derivades de la percepció de determinats ajuts relacionats fonamentalment amb el sector primari i el del transport per carretera, que no s'han d'integrar a la base imposable de l'impost.

2.2. Rendes exemptes

Esdevingut el fet imposable, neix a càrrec del contribuent l'obligació tributària, que malgrat tot pot quedar exclosa de manera total o parcial en virtut d'una norma d'exempció establerta legalment.

La LIRPF estableix una sèrie de **rendes exemptes** que, per raons molt diverses, no s'integren a la base imposable del tribut ni són, per tant, objecte de gravamen. Ara bé, la regulació d'aquestes rendes exemptes no es fa de manera unitària, ja que encara que la majoria figuren agrupades en un únic precepte,* es tracta de casos heterogenis, de justificació molt variada, als quals cal sumar-hi altres que figuren dispersos en la normativa reguladora del tribut.

* Article 7 LIRPF

Així, entre les rendes exemptes, hi ha les següents:

1) Un primer grup de rendes exemptes que en principi es podrien reconduir a la categoria dels **rendiments de treball*** i que, en molts casos, es poden justificar perquè tenen un contingut clarament indemnitzador de danys personals que legitima excloure'ls del gravamen. N'hi ha altres que obeeixen a raons de política educativa, purament tècnica, etc.

* Lletres e, f, g, j, k, n, o, p, u i w de l'article 7 LIRPF

a) Les indemnitzacions per acomiadament o cessació del treballador, que són exemptes en la quantitat establerta com a obligatòria per l'Estatut dels treballadors, la seva normativa de desplegament o, si escau, la normativa reguladora de l'execució de sentències, però sense que es pugui considerar com a tal l'establerta en virtut de conveni, pacte o contracte.

Causa de la indemnització	Import	Màxim
Acomiadament per causes objectives	20 dies per any treballat	12 mensualitats
Acomiadament col·lectiu		
Causas de força major		
No acceptació de trasllat		
Acomiadament disciplinari (improcedent)	45 dies per any treballat	42 mensualitats
Modificacions substancials del contracte en perjudici de formació professional o dignitat del treballador, retard en pagaments o qualsevol altre incompliment greu de l'empresari		
Modificacions substancials del contracte que afectin jornada, horari o torns	20 dies per any treballat	9 mensualitats

Si s'escau, l'excés percebut per sobre d'aquests mínims està plenament subjecte a l'impost. També s'integren a la base imposable les indemnitzacions percebudes si l'Estatut dels treballadors no preveu per al cas concret cap indemnització: les que són resultat de cessacions voluntàries o de l'acord entre empresaris i treballadors, que han de tenir la consideració de rendiments del treball. Se n'exceptuen els casos de baixa del treballador que, fins i tot tenint caràcter voluntari, s'emmarquin en un expedient de regulació d'ocupació tramitat d'acord amb el que disposa la legislació laboral.

Exemple

El senyor Rodríguez és un treballador de 56 anys que s'ha vist afectat per un expedient de regulació d'ocupació, i ha hagut de cessar en el seu lloc de treball. L'empresa l'ha indemnitzat amb 18.000 euros en el moment de la cessació, més uns complements mensuals de 800 euros fins que compleixi els 65 anys. Aquest complement, el percebrà una vegada passats els dos primers anys d'acomiadament, en què únicament cobrarà la prestació per desocupació. El senyor Rodríguez va treballar a l'empresa durant 25 anys i mensualment percebia la quantitat de 1.900 euros.

Les prestacions que percep de l'empresa com a indemnització tenen la consideració de rendiments del treball. Ara bé, gaudeix d'exempció l'import corresponent a 20 dies de treball per any, amb un màxim de 12 mensualitats. Per tant, està exempt: $1.900 \times 12 = 22.800$ euros. De manera que la indemnització inicial de 18.000 euros n'és totalment exempta.

Respecte als complements de 800 euros mensuals que percep fins que compleixi els 65 anys, una vegada transcorreguts els dos primers anys, en seran exempts els primers 4.800 euros ($22.800 - 18.000$).

Amb relació als complements que no gaudeixen d'exempció, cal tenir en compte que s'han generat en un període superior a dos anys, però, com que s'han cobrat de forma fraccionada, per a gaudir de la reducció del 40% cal que el quocient resultant de dividir el nombre d'anys de generació (en aquest cas, 25 anys) entre el nombre de períodes impositius de fraccionament ($65 - 58 = 7$ anys) sigui superior a dos. En aquest cas, es compleix la condició esmentada, ja que $25 / 7 = 3,5$, que és superior a 2. De manera que tots els complements tindran la reducció del 40%.

Finalment, les prestacions per desocupació que percep durant els dos primers anys estan totalment subjectes a l'IRPF, sense cap reducció.

b) Les prestacions reconegudes per la Seguretat Social com a conseqüència d'incapacitat permanent absoluta o gran invalidesa, a les quals s'han assimilat, després de la STC 134/1996, les pensions per inutilitat o incapacitat permanent del règim de classes passives dels funcionaris públics i les prestacions reconegudes als professionals no integrats a la Seguretat Social per mutualitats de previsió social. També en aquest cas l'exempció té el límit de l'import de la prestació màxima que reconegui el sistema públic de Seguretat Social pel concepte que li correspongui; l'excés, per la seva part, tributa com a rendiment del treball.

L'exempció de les prestacions...

... per invalidesa inicialment no comprenia les pensions que reben els funcionaris públics en casos similars. Això es va considerar inconstitucional per infracció del principi d'igualtat tributària en la STC 134/1996, de 22 de juliol, i va donar lloc a la modificació legal corresponent.

Incapacitat	Conseqüències	Prestació
Parcial	No impedeix la realització de les tasques normals de la professió.	Indemnització a tant alçat de 24 mensualitats de la base reguladora de l'IT de què es derivi la incapacitat esmentada.
Total	Inhabilita per a fer les tasques pròpies de la professió, encara que es pot dedicar a una altra de diferent.	Pensió vitalícia del 55% de la base reguladora de la incapacitat esmentada. Possible substitució per indemnització (entre 12 i 84 mensualitats). Possible increment del 20% a causa de la dificultat per trobar feina.
Absoluta	Inhabilita per a tota professió o ofici.	Pensió vitalícia del 100% de la base reguladora de la incapacitat esmentada.
Gran invalidesa	Inhabilita per a tota professió o ofici i es requereix l'ajuda de tercers.	Pensió vitalícia d'incapacitat absoluta incrementada en un 50%. Increment substituïble per allotjament en una institució assistencial.

Exemple

El senyor Ramírez és advocat i també treballa per compte d'altri en una empresa. Recentment, ha estat declarat en situació de gran invalidesa. La prestació màxima establerta per la Seguretat Social és una pensió vitalícia de 2.200 euros mensuals. A més, percep addicionalment 900 euros mensuals de la Mutualitat d'Advocats.

En són exempts els 2.200 euros mensuals que li paga la Seguretat Social. En canvi, els 900 euros mensuals satisfets per la Mutualitat d'Advocats tributen com a rendiments del treball subjectes a retenció.

c) Les beques públiques percebudes per cursar estudis en tots els nivells i graus del sistema educatiu, tant a Espanya com a l'estranger, i les beques concedides amb finalitat d'investigació, fet que implica la tributació de les beques privades* (excepte les atorgades per fundacions sense ànim de lucre, en els termes fixats reglamentàriament**), les prestacions per desocupació percebudes en la modalitat de pagament únic i alguns altres casos, com ara les gratificacions extraordinàries rebudes per la participació en missions internacionals de pau o humanitàries, o indemnitzacions per a compensar la privació de llibertat.

* STC 214/1994, de 14 de juliol
** Article 2 RIRPF

L'article 7.j) LIRPF assenyala que:

"Estarán exentas las siguientes rentas: (...) j) Las becas públicas y las becas concedidas por las entidades sin fines lucrativos a las que sea de aplicación el régimen especial regulado en el Título II de la Ley 49/2002, de 23 de diciembre, de Régimen Fiscal de las Entidades sin Ánimo de Lucro y de los Incentivos Fiscales al Mecenazgo, percibidas para cursar estudios reglados,

tanto en España como en el extranjero, en todos los niveles y grados del sistema educativo, en los términos que reglamentariamente se establezcan. Asimismo estarán exentas, en los términos que reglamentariamente se establezcan, las becas públicas y las concedidas por las entidades sin fines lucrativos mencionadas anteriormente para investigación en el ámbito descrito por el Real Decreto 63/2006, de 27 de enero, por el que se aprueba el Estatuto del personal investigador en formación, así como las otorgadas por aquéllas con fines de investigación a los funcionarios y demás personal al servicio de las administraciones públicas y al personal docente e investigador de las Universidades”.

d) Els rendiments percebuts per treballs efectuats a l'estranger per la quantitat i amb les condicions establertes en la mateixa Llei, sempre que hagin tributat efectivament a l'estranger per raó d'impost de naturalesa similar o idèntica a l'IRPF,* i també els rendiments rebuts pels membres de missions internacionals de pau o humanitàries, fet que implica l'adopció d'una tècnica especial d'exempció limitada per a corregir la doble imposició internacional.

* Article 6 RIRPF

L'article 7.p) LIRPF estableix sobre això que:

“Estarán exentas las siguientes rentas: (...) p) Los rendimientos del trabajo percibidos por trabajos efectivamente realizados en el extranjero con los siguientes requisitos:

1.º Que dichos trabajos se realicen para una empresa o entidad no residente en España o un establecimiento permanente radicado en el extranjero, en las condiciones que reglamentariamente se establezcan. En particular, cuando la entidad destinataria de los trabajos esté vinculada con la entidad empleadora del trabajador o con aquélla en la que preste sus servicios, deberán cumplirse los requisitos previstos en el apartado 5 del artículo 16 del Texto Refundido de la Ley del Impuesto sobre Sociedades, aprobado por el Real Decreto Legislativo 4/2004, de 5 de marzo.

2.º Que en el territorio en el que se realicen los trabajos se aplique un impuesto de naturaleza idéntica o análoga a la de este impuesto y no se trate de un país o territorio que haya sido calificado reglamentariamente como paraíso fiscal. Se considerará cumplido este requisito cuando el país o territorio en el que se realicen los trabajos tenga suscrito con España un convenio para evitar la doble imposición internacional que contenga cláusula de intercambio de información.

La exención se aplicará a las retribuciones devengadas durante los días de estancia en el extranjero, con el límite máximo de 60.100 euros anuales. Reglamentariamente, podrá establecerse el procedimiento para calcular el importe diario exento.

Esta exención será incompatible para los contribuyentes destinados en el extranjero, con el régimen de excesos excluidos de tributación previsto en el reglamento de este impuesto, cualquiera que sea su importe. El contribuyente podrá optar por la aplicación del régimen de excesos en sustitución de esta exención”.

e) També obeeix a raons tècniques l'exempció de les anualitats per aliments que reben els fills dels progenitors en virtut d'una decisió judicial, ja que aquests no les poden deduir, de manera que el gravamen com a rendiment de treball dels fills implicaria una doble imposició claríssima.

Per tant, cal distingir dos tipus d'anualitats per aliments: les que pugui percebre el cònjuge per a la seva subsistència i les que pugui percebre els fills fruit del matrimoni.

Les primeres, anualitats per aliments que pugui percebre el cònjuge, tenen el mateix tractament que les pensions compensatòries, de conformitat amb el que estableixen els articles 17.2.f) i 55 LIRPF, en funció de si ens referim a qui les percep o a qui les satisfà.

Amb caràcter general, es pot afirmar que el perceptor d'aquestes anualitats ha d'incloure els imports esmentats com a rendiments del treball, mentre que qui està obligat a satisfer-les pot reduir el seu import de la seva base imposable.

Respecte de les anualitats per aliments establertes a favor dels fills, aquestes no reduïen la base imposable de qui està obligat a satisfer-les, de manera que s'integren dins d'aquesta. No obstant això, d'acord amb el que disposa l'article 65 del TRLIRPF, si l'import de les anualitats per aliments satisfetes per decisió judicial és inferior a la base liquidable general, s'ha d'aplicar a les esmentades anualitats l'escala estatal i autonòmica o complementària de l'impost, de forma separada de la resta de rendiments obtinguts.

2) Un segon grup de rendes exemptes tindria, en principi, el caràcter de **rendiments de les activitats econòmiques***, com ara els premis literaris, artístics i científics rellevants, i els ajuts econòmics als esportistes d'alt nivell ajustats a programes especials de preparació. Totes dues s'apliquen en els termes reglamentariament** establerts i tenen una justificació de caràcter extrafiscal, ja que semblen estar orientades a promoure les activitats que duen a terme els que reben aquest tipus de premis o ajuts.

* Lletres l i m de l'article 7 LIRPF
**Articles 3 i 4 RIRPF

Amb relació a l'exempció dels premis literaris, artístics i científics, poden gaudir d'exempció en l'IRPF sempre que compleixin una sèrie de condicionants, determinats reglamentàriament:

- El premi no ha d'implicar una cessió dels drets de propietat intel·lectual o industrial ni s'ha d'atorgar per a l'explotació amb ànim de lucre de l'obra per part del concedent.
- S'ha de tractar d'un premi concedit a una obra o a un conjunt d'obres ja executades, no en fase d'execució o pendents d'executar.
- La convocatòria del premi ha de ser de caràcter nacional o internacional, sense que pugui contenir discriminacions per raons alienes a la pròpia essència del premi, i s'ha de publicar en el BOE o en un diari oficial de la comunitat autònoma i, almenys, en un diari d'àmplia difusió.
- Cal obtenir autorització d'exempció prèvia a la concessió del premi per part del director del Departament de Gestió de l'Agència Estatal d'Administració Tributària.
- Així mateix, s'han de comunicar a l'òrgan esmentat la concessió del premi i la data d'aquesta concessió, i també el beneficiari, per a poder gaudir definitivament de l'exempció.

3) Un tercer grup de rendes exemptes que, en principi, es considerarien rendiments del capital mobiliari.*

* Lletres v i y de l'article 7 LIRPF

En concret, els dividendes i participacions en beneficis n'estan exempts fins al límit de 1.500 euros anuals, amb alguna excepció. Si bé fins a la Llei 35/2006 es consideraven rendiments del capital mobiliari subjectes totalment a l'impost, sobre els quals s'aplicaven uns percentatges per a obtenir el rendiment íntegre incrementat per a aplicar posteriorment una deducció de la quota líquida per doble imposició de dividendes.

No obstant això, aquesta exempció no és aplicable a dividendes i beneficis distribuïts per institucions d'inversió col·lectiva, ni als procedents de valors o participacions adquirides dins dels dos mesos anteriors a la data en la qual s'hagin satisfet quan, després d'aquesta data, dins del mateix termini es produeixi una transmissió de valors heterogenis.

Així mateix, també n'estan exemptes les rendes que s'originin en el moment de la constitució de rendes vitalícies assegurades.

4) Per acabar, un tercer grup de rendes exemptes de caràcter molt heterogeni podria conduir de nou a la categoria de **guanys patrimonials***. L'exempció es justifica de manera igualment variada:

* Lletres a, b, c, d, h, ñ, q, r i x de l'article 7 LIRPF

a) En alguns casos rau en el seu caràcter d'indemnització per danys personals (com s'esdevé en les prestacions extraordinàries per actes de terrorisme o les indemnitzacions per danys físics o psíquics, incloent-hi els que es produeixen com a conseqüència dels serveis públics, i també en les prestacions rebudes per enterrament o sepeli, amb el límit de l'import total de les despeses que s'hagin produït).

Lectura recomanada

En relació amb aquest tema, podeu consultar T. **Arnaiz Arnaiz** (2005). *El IRPF a la luz de la doctrina administrativa*. Valladolid: Lex Nova.

Exemple

El senyor García té un accident amb el seu vehicle i colpeja un altre cotxe, causant diversos danys personals als ocupants de l'altre vehicle. La companyia d'assegurances del senyor García els indemnitza amb 150.000 euros, pels danys personals soferts, sense acudir a judici, ajustant-se a les quantitats establertes legalment.

Aquests rendiments en són exempts, ja que es tracta d'una indemnització per responsabilitat civil per danys personals, en la quantia legalment establerta.

Si no hi hagués hagut una norma que fixés l'import d'aquesta indemnització (per haver arribat, per exemple, a un acord extrajudicial), els rendiments tributarrien íntegrament com a guany patrimonial en l'IRPF.

b) En altres casos, es basa en arguments relacionats amb la capacitat econòmica que legitimen l'exempció de les prestacions familiars per fills minusvàlids i prestacions públiques per naixement, part múltiple, adopció, fills a càrrec i pensions d'orfanat o per l'acolliment de menors, persones grans o amb minusvalideses, així com els relacionats amb la dependència.

c) I encara en altres casos es fonamenta en opinions discutibles de política fiscal o social, ja que només des de concepcions singulars es pot entendre l'exempció dels premis de les loteries i apostes de l'Estat o de les comunitats autònomes, i els sorteigs de l'ONCE i la Creu Roja, que operen sense cap límit quantitatiu.

Per tant, no es consideren exempts els premis obtinguts en qualsevol altre tipus d'apostes, com ara el joc del bingo, que, en principi, hauria de tributar com a guany patrimonial.

En aquest sentit, s'ha manifestat la DGT en consultes de 15 de desembre de 1997 o de 10 de març de 2000, al·legant que implica un guany patrimonial el premi obtingut al bingo, perquè no està inclòs dins dels casos d'exempció previstos en la norma. L'Agència Tributària, en una consulta de 14 de febrer de 1995, ha negat fins i tot l'exempció a tots els premis l'obtenció dels quals no obeeixi al fet d'haver estat agraciat en un sorteig, encara que estigui patrocinat per qualsevol de les entitats esmentades. Així mateix, són freqüents les consultes que neguen l'exempció dels premis obtinguts en programes o concursos televisius, encara que siguin patrocinats per entitats els premis de les quals gaudeixin d'exempció.

Com ja hem advertit, a les rendes exemptes agrupades en l'article 7 LIRPF cal sumar-hi un conjunt de casos de naturalesa poc clara, però que, almenys en principi, han de ser considerats exempcions. En aquest sentit (i prescindint del fet que el reconeixement de l'anomenat mínim personal i familiar implica reconèixer un veritable mínim exempt, segons el que estableix l'article 56 LIRPF, encara que s'articuli com una minoració de la base imposable), hem d'esmentar els casos en què es considera que no hi ha guany o pèrdua patrimonial, o els guanys patrimonials exempts,* entre els quals hi ha els obtinguts per la transmissió de l'habitatge habitual i dels elements afectes a les activitats econòmiques que siguin objecte de reinversió.

* Article 33.3 i 4 LIRPF

3. Contribuents

Són **contribuents** de l'IRPF les persones físiques residents en territori espanyol, però també algunes persones amb nacionalitat espanyola que, tenint la seva residència habitual a l'estranger, són membres de missions diplomàtiques o d'oficines consulars espanyoles, titulars d'un càrrec o ocupació pública de l'Estat com a membres de delegacions i representacions permanents davant d'organismes internacionals o funcionaris en actiu que exerceixin altres càrrecs o treballs oficials a l'estranger.* Recíprocament, no són contribuents les persones amb nacionalitat estrangera que tinguin la residència habitual a Espanya per algun dels motius als quals s'acaba d'al·ludir.

* Article 8 LIRPF

3.1. Residència habitual en territori espanyol

Així doncs, es fa imprescindible referir-se a la noció de **residència habitual***, que, en principi, la LIRPF vincula a una dada de fet, com és romandre durant més de cent vuitanta-tres dies durant l'any natural al territori espanyol. Encara que, considerant el model de conveni de doble imposició de l'OCDE, la residència habitual també es vincula a l'existència en aquell territori del nucli principal o la base de les activitats o dels interessos econòmics de la persona física, conceptes jurídics indeterminats l'aplicació dels quals planteja força dubtes.

* Article 9 LIRPF

Per nucli principal o base dels seus interessos econòmics es pot entendre el lloc on arrelin la major part de les inversions o la seu dels negocis, el lloc des d'on es gestionen o administren els béns, on obtingui la major part de les rendes, on es tingui l'habitatge habitual, o bé on es faci la feina.

Per tant, es pot ser **resident a Espanya** bé per permanència durant més de 183 dies a l'any o bé perquè el centre dels interessos econòmics és en el nostre país. És suficient, doncs, la concurrència d'una d'aquestes dues circumstàncies per ser considerat resident en territori espanyol.

En aquest sentit, l'Administració Tributària, a l'efecte de demostrar la residència efectiva en territori espanyol, entra a analitzar dades fàctiques representatives d'una estada quotidiana en territori espanyol, com ara l'ús de la targeta de crèdit, la data dels contractes subscrits a Espanya, els consums de subministraments (electricitat, aigua, gas, telèfon, etc.), pagaments a personal de servei domèstic, subscripcions a premsa, etc.

Respecte a això, no s'ha d'oblidar que, d'acord amb el que disposa 105 de la LGT, és competència de l'Administració Tributària provar la permanència durant més de 183 dies en territori espanyol de qui al·lega ser no-resident, però, una vegada aportats les proves i in-

dicis per part de l'Administració Tributària, és el contribuent qui haurà d'aportar proves que qüestionin la pretensió de l'Administració.

Respecte al còmput del termini mínim de permanència, l'article 9 del TRLIRPF no exigeix una presència física en territori espanyol durant la totalitat del període de 183 dies, ja que es computen com a dies de permanència les absències esporàdiques (concepte jurídic indeterminat de difícil concreció), llevat que el contribuent acrediti la residència fiscal en un altre país.

D'altra banda, l'article 8.2 LIRPF estableix que:

“No perderán la condición de contribuyentes por este impuesto las personas físicas de nacionalidad española que acrediten su nueva residencia fiscal en un país o territorio considerado paraíso fiscal. Esta regla se aplicará en el período impositivo en que se efectúe el cambio de residencia y durante los cuatro periodos impositivos siguientes.”

Aquest precepte recull una norma que tendeix a deixar sense efectes tributaris, encara que sigui de forma temporal, els canvis de residència a un **paradís fiscal**. Convé subratllar que la persona física ha de tenir la nacionalitat espanyola. Per tant, aquesta norma mai no afecta l'espanyol no nacional que sigui resident a Espanya, d'acord amb el que disposa l'article 9 LIRPF. D'altra banda, el país de nova residència ha de ser considerat per la normativa espanyola com a paradís fiscal. A aquest efecte, cal tenir en compte la llista de paradisos fiscals que figura en el Reial decret 1080/1991.

Paradisos fiscals		
Andorra	República de la Dominica	Illes Turku i Caicos
Antilles Neerlandeses	Grenada	Vanuatu
Aruba	Fiji	Illes Verges Britàniques
Bahrein	Illes del Canal	Illes Verges d'EUA
Brunei	Jamaica	Jordània
Xipre	República de Malta	Líban
Emirats Àrabs Units	Illes Maldives	Libèria
Gibraltar	Illa de Man	Liechtenstein
Hong Kong	Illes Marianas	Luxemburg (holding)
Anguilla	Maurici	Macao
Antigua i Barbuda	Montserrat	Mònaco
Bahames	Nauru	Oman
Barbados	Illes Salomó	Panamà
Bermudes	Saint Vincent i les Grenadines	San Marino
Illes Caiman	Santa Lucía	Seychelles
Illes Cook	Trinitat i Tobago	Singapur

Com és obvi, l'acreditació d'aquestes circumstàncies planteja problemes de prova que no són gens fàcils de resoldre, motiu pel qual la LIRPF estableix unes **obligacions especials** de prova de presumpcions:

a) D'una banda, l'Administració pot exigir als que afirmen que tenen una residència en països o a territoris considerats com a paradisos fiscals que provin que hi han romàs durant cent vuitanta-tres dies. A més, per no incentivar aquest tipus de canvis de residència, si es tracta de nacionals espanyols, s'estableix que no perdran la seva condició de contribuents encara que no resideixin a Espanya durant l'any que facin el canvi i en els quatre períodes impositius següents.

Lectura recomanada

Sobre això, podeu consultar **Autors diversos** (2005). *Manual del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*. Madrid: Instituto de Estudios Fiscales.

Exemple

El senyor Ruiz té l'habitatge habitual a Espanya, però per motius de treball viatja contínuament al Marroc, on durant aquest any ha romàs 10 mesos.

El senyor Ruiz té la seva residència a Espanya, ja que posseeix el seu habitatge habitual en territori espanyol, i ha de tributar en l'IRPF, llevat que porti un certificat de les autoritats fiscals del Marroc que estableixi que és resident en aquest país.

El senyor Fuertes, de nacionalitat argentina, treballa a Espanya com a assessor d'empreses durant deu mesos a l'any, i té dona i fills menors d'edat que viuen al seu país.

El senyor Fuertes és resident a Espanya i, si escau, ha de tributar per l'IRPF, pel fet de romandre més de 183 dies de l'any natural en territori espanyol.

El senyor Gutiérrez, de nacionalitat espanyola, es trasllada a viure a Andorra. Té un certificat de residència fiscal del Principat d'Andorra.

El senyor Gutiérrez és resident a Espanya, ja que Andorra és un paradís fiscal, llevat que provi que efectivament ha viscut a Andorra 183 dies de l'any natural.

b) De l'altra, la possibilitat de l'Administració de presumir la residència a Espanya, llevat de prova en contra, de les persones els cònjuges de les quals no separats legalment i amb fills menors en depenguin tinguin la residència habitual en territori espanyol.

Es tracta d'una presumpció per a solucionar els casos de dubte, si la residència no es pot determinar d'acord amb les dues regles que s'han vist anteriorment. És l'Administració Tributària la que la utilitza, i el contribuïent l'ha de desvirtuar. És una presumpció que trasllada la càrrega de la prova a qui afirma que no és resident, encara que el seu cònjuge i els seus fills resideixin habitualment a Espanya. La prova que ha d'aportar és un certificat de residència expedit per les autoritats fiscals del país de què es tracti. Aquesta prova és més exigent si el país al qual es trasllada és un paradís fiscal, ja que en aquest cas s'ha de provar la permanència efectiva durant 183 dies de l'any natural. Aquesta presumpció, en definitiva, tracta d'evitar trasllats ficticis per a eludir el pagament de l'IRPF, buscant un millor tracte fiscal.

Exemple

El senyor Soler és un artista que viatja contínuament per tot el món i passa més de 200 dies fora d'Espanya. Posseeix cases a Londres, París i Madrid. En aquesta última ciutat viuen la seva dona i els seus fills menors d'edat.

En aquest cas, s'hi aplica la presumpció de residència que estableix l'article 9.1 LIRPF considerant que el senyor Soler és resident en territori espanyol i, per tant, en el seu cas, contribuïent de l'IRPF, llevat que porti un certificat de residència expedit per les autoritats fiscals d'un altre país. Si el país esmentat és un paradís fiscal, no n'hi ha prou amb el certificat esmentat, sinó que ha de provar la permanència efectiva en aquest país durant 183 dies de l'any natural.

3.2. Atribució i individualització de rendes**3.2.1. Atribució de rendes**

El règim d'atribució de rendes consisteix en el fet que les rendes obtingudes per certes entitats, que no són contribuïents en l'IRPF ni subjectes passius de

L'impost sobre societats ni contribuents de l'IRNR (llevat de les entitats constituïdes a l'estranger amb presència en territori espanyol), s'atribueixen als membres d'aquestes entitats que els han de declarar en l'impost personal (IRPF, IS o IRNR).

L'atribució de rendes va experimentar una important modificació amb la Llei 46/2002. S'ha elevat al rang de règim tributari especial i ocupa els articles que abans estaven dedicats al règim de transparència fiscal interna suprimit. Aquest règim especial d'atribució de rendes serà analitzat més endavant en ocasió de l'estudi del règim d'imputació de rendes, excepte en els aspectes subjectius, que s'examinen a continuació.

L'article 8.3 LIRPF assenyala, sobre això, el següent:

"3. No tendrán la consideración de contribuyente las sociedades civiles, tengan o no personalidad jurídica, herencias yacentes, comunidades de bienes y demás entidades a que se refiere el artículo 35.4 de la Ley 58/2003, de 17 de diciembre, General Tributaria. Las rentas correspondientes a las mismas se atribuirán a los socios, herederos, comuneros o partícipes, respectivamente, de acuerdo con lo establecido en la sección 2.ª del título X de esta ley."

Les societats civils, tant si tenen personalitat jurídica com si no en tenen, són, per tant, entitats en règim d'atribució de rendes, a excepció de les societats agràries de transformació, que són societats civils amb personalitat jurídica i que tributen per l'impost sobre societats.

Els ens amb personalitat jurídica residents a Espanya tributen en l'impost sobre societats, llevat d'alguns ens que, sense tenir-la, també tributen en l'IS (les unions temporals d'empreses, les agrupacions d'interès econòmic, els fons d'inversió mobiliària i immobiliària, els fons de titulització, els fons de pensions, els fons de capital-risc, els grups de societats, els fons de promoció d'ocupació i les comunitats titulars de muntanyes veïnals de mancomú).

Són també entitats en règim d'atribució de rendes les herències jacents, situació en la qual queda el patrimoni d'un mort fins que els hereus accepten l'herència. L'acceptació de l'herència té efectes retroactius a la data de mort del causant (article 989 del Codi civil).

Les comunitats de béns són, així mateix, entitats en règim d'atribució de rendes, encara que aquest règim no s'aplica a la comunitat constituïda pel matrimoni, fins i tot en el cas del règim economicomrimonial de guanyos.

Aquest règim s'aplica, a més, a la resta d'entitats que, mancades de personalitat jurídica, constitueixen una unitat econòmica o un patrimoni separat susceptible d'imposició, d'acord amb el que disposa l'article 35.4 de la LGT.

Finalment, també són entitats en règim d'atribució de rendes les constituïdes a l'estranger la naturalesa jurídica de les quals, tant si tenen personalitat jurídica com si no en tenen, sigui idèntica o anàloga a la de les entitats en atribució de rendes constituïdes d'acord amb les lleis espanyoles.

La característica comuna a totes elles, llevat de les societats civils i certes entitats estrangeres, és l'absència de personalitat jurídica.

3.2.2. Individualització de rendes

En qualsevol cas, els contribuents de l'IRPF són les persones físiques considerades individualment, fins i tot en el cas que optin per acollir-se al règim de tributació conjunta previst* per als que formen part d'una unitat familiar establerta legalment. I això és així perquè la tributació conjunta incideix en la quantificació de la prestació tributària, però no altera en absolut la subjectivitat passiva encara que determini una subjecció conjunta i solidària a l'impost, de manera que tots els membres de la unitat familiar que obtinguin rendes tenen la consideració de contribuents.

* Articles 82 a 84 LIRPF

La **regla de la tributació individual** sobre la qual s'assenta l'IRPF obliga a establir normes d'individualització que permetin imputar els diferents components de la renda a un o diversos subjectes en els casos en què, d'acord amb l'ordenació jurídica privada, puguin ser de titularitat compartida. Així ocorre amb caràcter general a conseqüència dels règims econòmics matrimonials de caràcter comunitari o associatiu, dels quals és una mostra en l'àmbit civil comú la societat legal de guanys, perquè en aquests casos (encara que les rendes siguin comunes des del punt de vista civil o pertanyin a la societat conjugal) és imprescindible fixar criteris per a distribuir-les entre els cònjuges de manera que puguin tributar individualment.

El **règim de societat guanys**, regulat pels articles 1344 i següents del Codi civil, s'aplica en cas que hi manquin capitulacions matrimonials i és el més freqüent a Espanya. Sintèticament, es pot dir que, mitjançant la societat guanys, es fan comuns per als cònjuges els guanys o beneficis obtinguts indistintament per qualsevol d'ells, que els són atribuïts per meitat en dissoldre's aquella.

Convé diferenciar entre béns privatis i béns de guany. Els primers són els béns i drets que corresponen a cada cònjuge en el moment d'iniciar la societat; els que adquireix després per títol gratuït (herència, llegat o donació); els adquirits a costa de béns privatis o en substitució d'aquests béns; els adquirits per dret de retracte pertanyent a només un dels cònjuges; els béns o drets patrimonials inherents a la persona i els no transmissibles *inter vivos*; el rescabament per danys inferits a la persona d'un dels cònjuges o als seus béns privatis; la roba i els objectes d'ús personal que no tinguin un valor extraordinari, i els instruments necessaris per a l'exercici de la professió o ofici, llevat que aquests siguin part integrant o pertinences d'un establiment o explotació de caràcter comú.

Per la seva part, són béns de guany els obtinguts pel treball o la indústria de qualsevol dels cònjuges; els fruits, les rendes o els interessos que produeixin tant els béns privatis com els de guany; els adquirits a títol oneros a costa del cabal comú, tant si l'adquisició es fa per a la comunitat com si es fa per a només un dels cònjuges; els adquirits per dret de retracte de caràcter de guany, encara que ho siguin amb fons privatis (en aquest cas, la societat és deutora del cònjuge pel valor satisfet); les empreses i els establiments fundats durant la vigència de la societat per qualsevol dels cònjuges a compte dels béns comuns; els guanys obtinguts pels cònjuges en el joc o els procedents d'altres causes que eximeixin de la restitució, i, amb caràcter general, es consideren també guany els béns existents en el matrimoni mentre no es provi que pertanyen privatament a un dels cònjuges.

D'altra banda, el règim de **separació de béns**, regulat en els articles 1435 a 1444 del Codi civil, gaudeix d'una important tradició en determinades comunitats autònomes. En aquestes comunitats, es constitueix el règim supletori a falta de pacte exprés.

D'acord amb el règim econòmic matrimonial de separació de béns, pertanyen a cada cònjuge els béns que tingui en el moment inicial d'aquest règim i els que després adquireixi per qualsevol títol. Així mateix, corresponen a cada un l'administració, el gaudi i la lliure disposició d'aquests béns. A l'efecte de responsabilitat, s'ha d'assenyalar que les obligacions concretes per cada cònjuge són de la seva exclusiva responsabilitat i, quant a les concretes

en l'exercici de la potestat domèstica, ha de respondre davant tercers el cònjuge amb el seu patrimoni i subsidiàriament l'altre cònjuge amb el privatiu. Entre ells, s'han d'atenir al que s'hagi pactat per al sosteniment de les càrregues familiars i, en cas de manca de conveni, proporcionalment als seus respectius recursos econòmics.

Finalment, quant al **règim de participació en els guanys**, previst en els articles 1411 a 1434 del Codi civil, mancat de tradició a Espanya, cada un dels cònjuges adquireix el dret a participar en els guanys obtinguts pel seu consort durant el temps en què l'esmentat règim hagi estat vigent. Cada cònjuge pot administrar i disposar tant dels béns propis en el moment en què s'estableixi el règim com els obtinguts durant aquest per qualsevol títol. La liquidació del règim implica la determinació dels guanys obtinguts durant aquest mitjançant la comparació entre els patrimonis inicial i final de cada cònjuge. S'integren en el patrimoni inicial els béns adquirits, mentre és vigent el règim, a títol d'herència, llegat o donació. En constituir-se el règim, es pot pactar la participació que estimin tots dos cònjuges, que ha de ser igual i en la mateixa proporció respecte dels dos patrimonis i a favor de tots dos cònjuges. Si no hi ha pacte, la participació en el patrimoni de l'altre cònjuge ha de ser la meitat de l'increment. No es pot acordar una participació que no sigui per meitat si hi ha descendents no comuns.

Si les regles d'individualització de rendes són coincidents en les normatives fiscal i civil, i es considera que la renda és obtinguda per cada cònjuge en funció de la titularitat d'aquesta, com a resultat de l'aplicació del corresponent règim econòmic, els cònjuges, basant-se en el principi de llibertat de pactes, en el moment d'atorgar les capitulacions matrimonials, podrien incidir en gran manera en la regulació d'un dels elements essencials de l'impost: la condició de subjecte passiu.

El legislador ha decidit d'alguna manera objectivar el procés d'individualització i fer-lo independent del règim economicomrimonial que sigui d'aplicació al subjecte passiu. S'ha optat per considerar subjecte passiu qui obté la renda, independentment de la titularitat d'aquesta, d'acord amb el règim economicomrimonial aplicable en cada cas al subjecte passiu.

Aquestes normes o criteris d'individualització de rendes* s'estableixen en funció de l'origen o la font de les rendes, sigui quin sigui, si escau, el règim econòmic del matrimoni:

* Article 11 LIRPF

1) Els **rendiments del treball** s'han d'atribuir exclusivament a qui hagi generat el dret a la percepció, llevat del cas de les prestacions a què es refereix la lletra a de l'apartat 2 de l'article 17 LIRPF, que s'atribueix a les persones a favor de les quals s'hagin reconegut els rendiments.

L'article 16.2.a) del TRLIRPF recull, entre altres, les pensions i els havers passius percebuts de la Seguretat Social, les prestacions percebudes pels beneficiaris de mutualitats o de plans de pensions o de plans de previsió assegurats, etc. Totes aquestes prestacions, les pot rebre una persona diferent de la que hagi generat el dret a la percepció, el treballador, fet que ocorre quan aquest mor i un familiar percep la pensió. Malgrat això, es qualifiquen com a rendes del treball i s'atribueixen a aquests beneficiaris.

2) Els **rendiments del capital** cal atribuir-los als contribuents que, segons els criteris establerts a efectes de l'IP*, siguin titulars dels elements patrimonials o drets dels quals provinguin aquests rendiments.

* Article 7 LIP

Els rendiments s'atribueixen al titular del bé o dret real (usdefruit, ús, servei, etc.) o dret personal (arrendament) que obtingui els rendiments, és a dir, s'atribueixen al propietari, a l'usufructuari o al llogater; per tant, se'ls imputen els ingressos i les despeses deduïbles.

El fet d'atribuir-los al titular dels elements patrimonials pot implicar, de vegades, una separació de les normes civils de titularitat que figuren en el règim economicomatriimonial de guanys. Recordem que, segons el Codi civil, són de guany els fruits, les rendes i els interessos dels béns privatis, però, a efectes de l'IRPF, s'atribueixen exclusivament al cònjuge titular dels béns privatis.

La titularitat dels béns i drets que, d'acord amb les disposicions o els pactes reguladors del corresponent règim economicomatriimonial, siguin comuns als dos cònjuges, s'atribueix per meitat a cada un d'ells, llevat que es justifiqui una altra quota de participació.

Si la titularitat dels béns o drets no està degudament acreditada, l'Administració Tributària pot considerar com a titular qui figuri com a tal en un registre fiscal o altres de caràcter públic. Aquesta és una presumpció de titularitat que pot aplicar l'Administració, establerta en l'article 108.3 LGT, i, per a destruir-la, el contribuïent que al·legui una titularitat diferent ha d'aportar les corresponents proves.

Finalment, convé destacar que les càrregues, els gravàmens, els deutes i les obligacions s'atribueixen als subjectes passius segons les mateixes regles i criteris ja comentats.

Exemple

Els senyors López, casats en règim de societat de guanys, posseeixen una casa com a segon habitatge, adquirida després del matrimoni. Aquesta casa es lloga els mesos de juliol i agost per 1.500 euros mensuals.

La casa propietat dels senyors López constitueix un bé de guany, i la renda del capital immobiliari s'imputa per meitat a cada cònjuge, és a dir, 1.500 euros per a cada un.

Els senyors López posseeixen una altra casa, que no utilitzen com a habitatge habitual, adquirint abans del matrimoni per un dels cònjuges, encara que la hipoteca s'ha continuat pagant després del matrimoni.

En aquest cas, la casa constitueix un bé privatiu del cònjuge que la va adquirir (article 1.357 del Codi civil) i la renda s'imputa íntegrament al cònjuge esmentat.

El senyor Fernández, casat en règim economicomatriimonial de societat de guanys, hereta del seu pare un paquet d'accions que li reporta un dividend anual de 1.800 euros.

Les accions són privatives (article 1.346 del Codi civil) i els rendiments del capital mobiliari (1.800 euros) s'imputen exclusivament al contribuïent, no al seu cònjuge, encara que siguin de guany, segons el que disposa l'article 1.347 del Codi civil.

3) Els rendiments de les activitats econòmiques es consideren obtinguts pels que fan de manera habitual, personal i directa l'ordenació per compte propi dels mitjans de producció i els recursos humans afectes a les activitats; també es considera, llevat de prova en contra, que hi concorren els esmentats requisits en els que figuren com a titulars de les activitats econòmiques, per exemple, qui aparegui donat d'alta en l'impost sobre activitats econòmiques.

Aquesta presumpció trasllada la càrrega de la prova a qui afirmi el contrari. Es podrien aportar, entre altres, les següents proves: certificat de l'Ajuntament o d'un altre ens públic sobre la titularitat del negoci, certificats d'entitats bancàries sobre la titularitat dels comptes del negoci, factures a clients, factures a proveïdors, alta com a autònom en la

Lectura recomanada

Podeu veure, sobre això, **Autors diversos** (2003). *Memento Práctico*. Madrid: Francis Lefebvre.

Seguretat Social, contractes firmats, comptabilitat, etc. El conjunt d'aquestes proves pot destruir la presumpció i les ha de valorar l'Administració Tributària.

Els rendiments s'imputen a l'organitzador de l'activitat, que pot ser una persona o diverses persones, amb independència que els béns afectes a l'activitat pertanyin a altres persones, exclusivament o de forma compartida, i que els beneficis tinguin la condició de béns de guany, d'acord amb el que estableix l'article 1.347 del Codi civil.

4) Finalment, els guanys i les pèrdues patrimonials es considera que els tenen els contribuents que, segons els criteris establerts a efectes de l'IP, siguin titulars dels béns, dels drets i de la resta dels elements de què provenguin (llevat, naturalment, dels guanys no justificats, que s'atribueixen en funció de la titularitat dels béns i drets en els quals es manifestin), i també de les adquisicions de béns i drets que no es derivin d'una transmissió prèvia (com els guanys del joc, que s'atribueixen a la persona a qui correspon el dret a obtenir-los o que els hagi guanyat directament).

Així, un habitatge adquirit i pagat abans de contreure matrimoni, que es ven després del matrimoni, en règim de guanys, és un bé privatiu i el guany patrimonial s'imputa només al cònjuge titular.

S'ha de tenir present que els guanys i les pèrdues patrimonials derivats d'elements afectes a activitats econòmiques segueixen el règim general de la resta dels guanys i les pèrdues patrimonials. S'hi han d'aplicar les regles d'individualització d'aquests i no les dels rendiments d'activitats econòmiques; per tant, en cas de guany patrimonial derivat de bé de guany afecte a una activitat econòmica desenvolupada per un sol cònjuge, el guany s'imputa per meitats a cada cònjuge.

Com s'ha vist, els guanys patrimonials no justificats s'atribueixen en funció de la titularitat dels béns o drets en els quals es manifestin. Segons el que disposa l'article 39 LIRPF, són guanys de patrimoni no justificats els béns o drets la tinença, declaració o adquisició dels quals no es correspon amb la renda o el patrimoni declarat pel contribuent, i també la inclusió de deutes inexistents en l'IRPF o en l'IP, o el seu registre en llibres o registres oficials.

Exemple

El senyor Martín, solter, ha comprat un immoble per 450.000 euros al comptat, sense justificar l'origen dels diners, que no es corresponen amb la renda i el patrimoni declarats.

Es tracta d'un guany no justificat de 450.000 euros que s'atribueix al senyor Martín, que és qui compra l'immoble.

El senyor Morals, casat en règim de guanys, ha comprat un immoble per 300.000 euros al comptat, sense justificar l'origen dels diners, que no es corresponen amb la renda i el patrimoni declarats pels dos cònjuges.

En aquest cas, som davant d'un guany no justificat que constitueix un bé de guany i que s'imputa per meitats a cada un dels cònjuges.

El senyor Navarro té un compte corrent de titularitat compartida amb els seus tres germans. En el compte corrent esmentat s'ha rebut un ingrés de 500.000 euros del qual no es justifica l'origen i que no es correspon amb la renda i el patrimoni declarats per tots els germans.

Igualment, som davant d'un guany de patrimoni que s'imputa a tots els germans per parts iguals.

4. Determinació de la renda gravable

Tenint en compte que l'IRPF té com a objecte la renda del contribuent, és lògic que es recorri a aquesta noció a l'hora d'articular la definició legal de la seva base imposable, d'acord amb el que disposa l'article 15.1 LIRPF.

La base imposable està constituïda per l'import de la renda obtinguda en el període impositiu, que es determina d'acord amb els mètodes previstos en l'art. 16 LIRPF, que fixa, al seu torn, una sèrie de regles generals amb aquesta finalitat.

D'acord amb les regles de determinació de la base imposable,* s'ha de procedir segons les **fases** que veiem a continuació:

* Article 15.2 LIRPF

a) En primer lloc, cal qualificar cada renda segons l'origen o la font, separant, d'una banda, els rendiments nets (rendiments de treball, de capital, d'activitats econòmiques, d'imputacions de renda i de cessió de drets d'imatge) que s'obtenen de la diferència entre els ingressos computables i les despeses deduïbles; i de l'altra, els guanys i les pèrdues patrimonials, que són el resultat de comparar els valors de transmissió i adquisició dels elements que els generen.

b) A continuació, cal aplicar les reduccions sobre el rendiment íntegre o net que, si escau, correspon per a cada una de les fonts de renda que acabem d'esmentar.

c) En tercer lloc, cal fer la integració i la compensació de les diferents rendes segons el seu origen i la seva classificació com a renda general o de l'estalvi.

d) El resultat d'aquestes operacions donen lloc a la base imposable general (totes les rendes, incloses les imputacions de renda, menys la majoria de rendiments del capital immobiliari i els guanys i pèrdues patrimonials derivats de la transmissió d'elements patrimonials) i a la base imposable de l'estalvi (guanys i pèrdues patrimonials generades per la transmissió d'elements patrimonials i la majoria de rendiments del capital immobiliari).

e) A les bases imposables general i de l'estalvi se'ls han d'aplicar les corresponents reduccions per atenció a situacions de dependència i envelliment i per pensions compensatòries, la qual cosa dóna lloc a les bases líquidables general i de l'estalvi.

f) Per acabar el procés de determinació de la base, cal deduir la quantitat corresponent al mínim personal i familiar aplicable a cada contribuent, per a l'adequació de l'impost a les circumstàncies personals i familiars. No se sotmeten a

Per exemple

Reducció per rendiment del treball generat en més de dos anys que gaudeix d'una reducció d'un 40%.

gravamen les rendes que no excedeixin de l'import que es correspongui amb el mínim personal i familiar.

La delimitació general de la base imposable de l'IRPF no és gaire significativa, de manera que per conèixer-la amb detall hem de fer referència separadament a cada un dels elements que componen la renda.

4.1. Règims de determinació de la base imposable

La base imposable de l'IRPF, d'acord amb el que disposa l'art. 16.1 LIRPF, es determina essencialment en règim d'estimació directa, tret que hi concorrin els pressupòsits que legitimen l'Administració per recórrer a l'estimació indirecta que recull amb caràcter general la Llei general tributària.

D'aquesta manera, l'estimació directa és l'únic règim aplicable a tots els elements que integren la renda del contribuent, ja que l'estimació directa simplificada i l'estimació objectiva tenen un àmbit d'aplicació que es redueix als rendiments d'activitats econòmiques (art. 16.2 LIRPF).

No obstant això, sempre cal exceptuar la possibilitat que, en concórrer les circumstàncies que ho legitimen, calgui recórrer a l'estimació indirecta de bases imposables. En aquest cas, si el contribuent hagués renunciat a l'estimació objectiva, es tindrien en compte per als càlculs i les estimacions necessàries els signes, índexs o mòduls establerts per a aquesta estimació objectiva.

En el quadre següent es resumeix el concepte de cada un dels tres mètodes d'estimació de la base imposable:

Estimació directa	La base es mesura directament sobre magnituds emprades en la mateixa definició, sense que es recorri a conceptes o magnituds afegides
Estimació objectiva	Sistema opcional que utilitza índexs o mòduls de caràcter objectiu, generals o establerts per a determinats sectors o activitats
Estimació indirecta	Sistema subsidiari dels anteriors que, en casos de conductes irregulars del contribuent, permet a l'Administració fixar l'import de la base

4.1.1. Estimació directa

L'estimació directa constitueix el règim general d'aplicació en la determinació dels rendiments de les activitats econòmiques. Aquest règim admet dues modalitats: la normal i la simplificada, la qual s'ha d'aplicar a determinades activitats econòmiques que no superin certa quantia en la seva xifra de negoci.

Lectura recomendada

Podeu veure els pressupòsits que legitimen l'Administració per recórrer a l'estimació indirecta en l'article 53 LGT..

Lectura recomendada

Pel que fa als règims d'estimació de la base imposable, podeu consultar els articles 16 LIRPF i 27 RIRPF.

Les normes per a la determinació del rendiment net de les activitats econòmiques estan molt marcades per la remissió que realitza la LIRPF a les normes de l'impost sobre societats (art. 28 LIRPF). Juntament amb les normes generals d'aquest art. 26 TRLIRPF, són d'aplicació unes normes especials per al càlcul del rendiment net de les activitats econòmiques en règim d'estimació directa, que estan previstes en l'art. 30 LIRPF.

Aquest últim precepte estableix unes regles especials, que es poden considerar com a excepcions a les normes generals, que són les de l'impost sobre societats.

En relació amb les despeses deduïbles, s'estableix una regla de caràcter subjectiu, en estar determinada la naturalesa de les despeses pel caràcter personal del contribuïent. En aquest sentit, es disposa que no tenen la consideració de despesa deduïble els conceptes establerts en l'art. 14.2 TRLIS ni les despeses de caràcter provisional i complementaris de la Seguretat Social, sense perjudici de les reduccions previstes en l'art. 51 LIRPF.

L'esmentat art. 14.2 TRLIS estableix el següent:

“Serán deducibles las cantidades satisfechas y el valor contable de los bienes entregados en concepto de donación en cuanto sean aplicables a la consecución de los fines propios de las siguientes entidades donatarias:

-Las sociedades de desarrollo industrial regional.

-Las federaciones deportivas españolas, territoriales de ámbito autonómico y los clubes deportivos, en relación con las cantidades recibidas de las sociedades anónimas deportivas para la promoción y desarrollo de actividades deportivas no profesionales, siempre que entre las referidas entidades se haya establecido un vínculo contractual oneroso necesario para la realización del objeto y finalidad de las referidas federaciones y clubes deportivos”.

No obstant això, la LIRPF estableix la possibilitat que els professionals no integrats al règim especial de la Seguretat Social dels treballadors per compte propi o autònoms puguin deduir les quantitats que abonin en virtut de contractes d'assegurança concertats amb mutualitats de previsió social, sempre que actuïn com a alternatives al règim especial esmentat, en la part que cobreixin contingències ateses per la Seguretat Social, amb el límit de 4.500 euros anuals.

D'altra banda, també tenen la consideració de despesa deduïble per a la determinació del rendiment net en el règim d'estimació directa, afegint-ne una (regla 5a. a l'art. 30.2 LIRPF):

“... Las primas de seguro de enfermedad satisfechas por el contribuyente en la parte correspondiente a su propia cobertura y a la de su cónyuge e hijos menores de 25 años que convivan con él. El límite máximo de la deducción será de 500 euros por cada una de las personas señaladas anteriormente”.

La introducció d'aquesta despesa està d'acord amb la intenció d'equiparar el tractament que a les assegurances de malaltia se'ls dona en l'àmbit dels rendiments del treball, en no considerar retribució en espècie les quotes satisfetes a entitats asseguradores per a cobrir la malaltia del treballador, el seu cònjuge o descendents.

La determinació del rendiment net (que s'aplica a totes les activitats dels contribuents que, sense determinar el rendiment en estimació objectiva, no superin per al conjunt de les activitats els sis-cents mil euros d'import net de la xifra de negocis) obeeix en l'estimació **directa simplificada** a unes regles semblants a les de l'estimació directa normal.

L'estimació directa simplificada constitueix, en els termes establerts reglamentàriament, un règim renunciable que s'ha d'aplicar a totes les activitats econòmiques que exerceixi el contribuent, de manera que si en alguna d'aquestes tributa en estimació directa normal, el rendiment net de les restants també l'haurà de determinar per aquest règim normal.

La modalitat simplificada de l'estimació directa

La modalitat simplificada de l'estimació directa es pot aplicar a contribuents persones físiques i també a les entitats sotmeses al règim d'estimació de rendes que tinguin com a socis o membres només persones físiques. Si el contribuent supera en un exercici el límit de sis-cents mil euros de xifra neta de negocis, llavors es produirà l'exclusió de l'estimació directa a partir de l'any següent a aquell en què superi l'esmentada xifra. L'exclusió de la modalitat simplificada comporta que el contribuent hagi de determinar el rendiment net de totes les seves activitats per la modalitat normal del règim d'estimació directa.

Des del punt de vista reglamentari, ja estan previstos els termes de la renúncia a l'estimació directa simplificada que tindrà efecte durant un període mínim de tres anys, i en el cas d'entitats en règim d'atribució de rendes, l'han d'efectuar tots els socis, hereus o membres.

La quantitat del rendiment net en aquesta modalitat simplificada del règim d'estimació directa es determina pràcticament en els mateixos termes que hem vist per a l'estimació directa normal, a excepció d'algunes **particularitats**, entre les quals destaquen:

a) Les **amortitzacions de l'immobilitzat material** es calculen aplicant una taula simplificada especial que ha d'aprovar el Ministeri d'Hisenda. La taula d'amortització simplificada vigent ha estat aprovada per l'Ordre ministerial de 27 de març de 1998, amb efectes des de l'1 de gener de 1998:

Grup	Elements patrimonials	Coefficient lineal màx.	Períod màxim
1	Edificis i altres construccions	3	68
2	Instal·lacions, mobiliari, béns i resta de l'immobilitzat material	10	20
3	Maquinària	12	18
4	Elements de transport	16	14
5	Equips per al tractament de la informació i sistemes i programes informàtics	26	10
6	Estris i eines	30	8
7	Bestiar boví, porcí, oví i cabrú	16	14
8	Bestiar equí i fruiters no cítrics	8	25
9	Fruiters cítrics i vinyes	4	50
10	Oliverar	2	100

Lectura recomanada

Quant a l'àmbit d'aplicació del règim d'estimació directa simplificada, renúncia i exclusió i entitats en règim d'atribució, podeu consultar els articles 28 a 31 del RIRPF.

Per a les adquisicions d'actius nous realitzades entre l'1 de gener de 2003 i el 31 de desembre de 2004, els coeficients lineals màxims d'aquesta taula s'entenen substituïts pel resultat de multiplicar-los per 1,1. El nou coeficient és aplicable durant la vida útil dels actius nous adquirits en el període abans indicat (article 12 del Reial decret llei 2/2003, de 25 d'abril, i de la Llei 36/2003, d'11 de novembre).

Sobre l'import resultant poden actuar les normes del règim especial d'empreses de dimensió reduïda previstes en els articles 108 a 114 del TRLIS que afecten aquest concepte. Entre altres regles, els preceptes esmentats permeten aplicar un règim de llibertat d'amortització sobre alguns elements i inversions d'escàs valor.

b) El conjunt de les **previsions deduïbles** (per riscos i despeses imprevistes, per reparacions, per litigis, etc.) i de les **despeses de justificació difícil** es fixa aplicant el percentatge del 5% sobre el rendiment net, és a dir, la diferència entre els ingressos i la resta de les despeses.

Per acabar, també és aplicable la **reducció** del 40% al rendiment net determinat d'acord amb aquesta modalitat simplificada de l'estimació directa si s'ha generat en més de dos anys o si es percep de manera notòriament irregular en el temps.

4.1.2. Estimació objectiva

La determinació del rendiment net en el règim d'estimació objectiva sobre la base de l'escassa regulació que fa la LIRPF sobre això, que pràcticament deslegalitza un element essencial del tribut, es configura com un règim voluntari o, per a ser més exactes, renunciable, que s'aplica a cada una de les activitats econòmiques considerades aïlladament que determini el Ministeri d'Economia i Hisenda, sempre que el contribuïent no superi l'any immediat anterior l'import dels rendiments íntegres establert reglamentàriament.

Àmbit d'aplicació de l'estimació objectiva

Com que l'estimació directa simplificada, l'estimació objectiva s'aplica tant a persones físiques com a entitats sotmeses al règim d'atribució de rendes en les quals els membres siguin únicament persones físiques.

Les condicions de la renúncia a l'estimació objectiva, que té efecte per un mínim de tres anys i dona lloc a l'aplicació de la modalitat simplificada d'estimació directa, com també les causes d'exclusió d'aquest règim, ja han estat objecte de la concreció corresponent en via reglamentària. En qualsevol cas, aquest règim és incompatible amb l'estimació directa, de manera que qui determini el rendiment net d'una sola de les seves activitats en estimació directa ho ha de fer en totes les restants.

Així mateix, hem d'advertir que l'estimació objectiva es coordina amb el règim simplificat de l'IVA, de manera que la renúncia o l'exclusió impedeix que s'apliqui aquesta modalitat de determinació del rendiment d'activitats econòmiques a l'IRPF.

Lectura recomanada

Sobre l'àmbit d'aplicació del règim d'estimació objectiva, la seva renúncia, exclusió i incompatibilitat, podeu veure els articles 32 a 39 RIRPF.

Exemple

Exemples de paràmetres objectius per al càlcul del rendiment net: el volum d'operacions, el nombre de treballadors, l'import de les compres, la superfície de les explotacions, etc.

El **càlcul del rendiment net** en l'estimació objectiva és relativament senzill, ja que l'efectua el contribuent imputant a cada una de les activitats que exerceix els signes, índexs o mòduls establerts reglamentàriament, o bé amb caràcter general, o bé en relació amb cada sector, en funció de la naturalesa de les activitats i cultius, tenint en compte paràmetres objectius.

Així doncs, és el desplegament reglamentari realitzat pel ministre d'Economia i Hisenda l'encarregat d'establir els signes, índexs i mòduls aplicables en concret a cada activitat i, alhora, s'estableixen les instruccions per a aplicar-lo mitjançant una ordre que s'ha de publicar en el BOE abans de l'1 de desembre anterior al període en què sigui aplicable*.

* Article 37 RIRPF

Exemple

El senyor Sánchez realitza l'activitat de comerç al detall de llibres, diaris, articles de papereria i escriptori (epígraf de l'IAE 659.4). El nombre d'unitats de cada mòdul utilitzades en l'activitat durant l'exercici de 2002 ha estat el següent. Personal assalariat: 2,45; personal no assalariat: 1; consum d'energia elèctrica: 1.500 kW/h; superfície del local: 90 metres quadrats, i potència fiscal del seu vehicle: 11,17.

La quantia del rendiment net previ corresponent a la declaració del senyor Sánchez, aplicant l'annex II d'aquesta activitat, serà de:

- Personal assalariat: $2,45 \times 4.648,37 = 11.358,51$
- Personal no assalariat: $1 \times 17.1776,30 = 17.176,30$
- Consum d'energia elèctrica: $15 \times 57,94 = 869,10$.
- Superfície del local: $90 \times 30,86 = 2.777,40$.
- Potència fiscal vehicle: $11,17 \times 535,38 = 5.980,19$.

Per tant, el rendiment net previ és de 38.191,50 euros.

Aquest rendiment net previ s'ha de minorar, si escau, en l'import dels incentius a l'ocupació i a la inversió, i donarà lloc al rendiment net minorat.

Els valors assignats als signes, índexs i mòduls es poden **reduir**, excepcionalment, en els casos d'incendi, inundacions o altres circumstàncies semblants que afectin un sector o zona determinats. I aquesta possibilitat existeix sempre que es donin circumstàncies excepcionals que determinin anomalies greus en el desenvolupament de l'activitat reconegudes a sol·licitud dels afectats, que hauran d'acreditar les anomalies sofertes.

Així mateix, encara hi ha la possibilitat de reducció per incapacitat laboral i, sobretot, la de deduir pel seu import real (havent-lo comunicat prèviament a l'Administració) les despeses extraordinàries alienes al procés normal d'exercici de l'activitat en què s'hagi incorregut per raó de circumstàncies excepcionals com les que estem veient. Es tracta d'una possibilitat de deducció de despeses certes que reglamentàriament es pot preveure també respecte a les amortitzacions de l'immobilitzat registrades.

El càlcul del **rendiment net** efectuat d'acord amb els paràmetres que hem indicat es fa per a cada període impositiu. No obstant això, fent un pas més en la simplificació d'aquest règim de determinació de rendiments i, en conseqüència, fent possible un major (i molt discutible) allunyament de la reali-

tat, s'ha recollit la possibilitat (encara no desenvolupada) de preveure sistemes d'estimació objectiva per a activitats o sectors concrets en virtut dels quals s'estableixin, amb l'acceptació dels contribuents, xifres individualitzades de rendiments per diversos períodes impositius.

Com succeeix amb tots els sistemes objectius de determinació de rendiments o bases imposables, el resultat de l'estimació objectiva sempre estarà més o menys allunyat de la realitat. Per això és possible que apareguin **rendes fiscals**, és a dir, rendes que escapen de la tributació i que, reflectides després en el patrimoni del contribuent o detectades de qualsevol altra manera, es voldrien reconduir cap a l'IRPF per la via de considerar-les guanys patrimonials.

Però com que això seria inacceptable, perquè en establir l'estimació objectiva és la mateixa LIRPF la que renúncia al gravamen del rendiment obtingut realment, s'ha d'aclarir que l'aplicació d'aquest règim no pot donar lloc al gravamen dels guanys patrimonials que es puguin produir per la diferència entre els rendiments reals de l'activitat i els derivats de l'aplicació correcta d'aquell.

Finalment, hem d'advertir que també en aquest cas, ja que no es diu res en sentit contrari, en teoria es podria aplicar la reducció del 40% de l'import del rendiment net generat en més de dos anys o que es percebi de manera notòriament irregular en el temps. El còmput del període de generació, en cas que aquests rendiments es cobrin fraccionadament, ha de tenir en compte el nombre d'anys de fraccionament en els termes establerts de manera reglamentària.

4.1.3. Estimació indirecta

Quan la col·laboració que han de prestar els tributaris obligats a la Hisenda pública no es produeix, o bé perquè no volen col·laborar o per qualsevol altra raó, la normativa preveu la possibilitat d'aplicar un sistema alternatiu a l'estimació objectiva i la directa, que permet a l'Administració fixar per ella mateixa l'import de la base imposable. L'estimació indirecta és aplicable a qualsevol tribut, sempre que es donin els requisits previstos en la llei.

Les característiques principals del règim d'estimació indirecta són, d'una banda, que és d'aplicació subsidiària als altres dos mètodes ja analitzats. D'altra banda, s'utilitza en casos taxats per la llei. Es tracta, per tant, d'un mètode extraordinari de determinació de base imposable. I, finalment, no es basa en les dades reals del subjecte o del fet gravades, sense perjudici de les quals pugui usar les que resultin disponibles. En aquests casos l'Administració recorre a mètodes presumptius o indicaris.

L'art. 53.1 LGT es dedica als **pressupostos per a l'aplicació** d'aquest mètode d'estimació de bases. El precepte esmentat assenyala el següent:

“El método de estimación indirecta se aplicará cuando la Administración Tributaria no pueda disponer de los datos necesarios para la determinación completa de la base imponible como consecuencia de alguna de las siguientes circunstancias:

- a) Falta de presentación de declaraciones o presentación de declaraciones incompletas o inexactas.
- b) Resistencia, obstrucción, excusa o negativa a la actuación inspectora.
- c) Incumplimiento sustancial de las obligaciones contables o registrales.
- d) Desaparición o destrucción, aun por causa de fuerza mayor, de los libros y registros contables o de los justificantes de las operaciones anotadas en los mismos.”

La major part de les circumstàncies descrites tenen en comú l'incompliment de deures de diversa índole per l'obligat tributari. Ara bé, com assenyala la RTEAC de 25 de gener de 1995, "el incumplimiento formal por sí solo no puede fundamentar la aplicación del régimen de estimación indirecta".

Per tant, no n'hi ha prou que es produeixi la conducta irregular, sinó que aquesta conducta ha de ser la causa que no es pugui liquidar d'acord amb els mètodes previstos per la llei de cada tribut. La jurisprudència és rigorosa a l'hora d'apreciar els pressupostos que donen lloc a l'aplicació de l'estimació indirecta (STS de 3 de novembre de 1986, RTEAC de 14 de desembre de 1987).

Per la seva banda, l'art. 53.2 LGT, dedicat als **mitjans de determinació** de la base, estableix el següent:

“Las bases o rendimientos se determinarán mediante la aplicación de cualquiera de los siguientes medios o de varios de ellos conjuntamente:

- a) Aplicación de los datos y antecedentes disponibles que sean relevantes al efecto.
- b) Utilización de aquellos elementos que indirectamente acrediten la existencia de los bienes y de las rentas, así como de los ingresos, ventas, costes y rendimientos que sean normales en el respectivo sector económico, atendidas las dimensiones de las unidades productivas o familiares que deban compararse en términos tributarios.
- c) Valoración de las magnitudes, índices, módulos o datos que concurran en los respectivos obligados tributarios, según los datos o antecedentes que se posean de supuestos similares o equivalentes.”

És a dir, es poden agrupar els mitjans d'estimació indirecta en:

- Mitjans derivats del coneixement de la situació tributària del subjecte passiu, és a dir, pels antecedents que tingui l'Administració: sia per actuacions anteriors respecte al subjecte passiu, sia per informació facilitada per tercers.
- Mitjans pròpiament de caràcter presumptiu o indiciari, derivats de les condicions normals del corresponent sector econòmic: nivell mitjà de preus, marge normal de benefici, etc.

Lectura recomanada

Els articles que regulen tant els aspectes substantius com els procedimentals d'aquest règim són el 53 i el 158 LGT.

- La valoració de mòduls o índexs dels subjectes passius, segons dades i antecedents en supòsits similars.

Els mitjans emprats en l'estimació indirecta han de ser coherents amb el resultat de l'estimació, amb la base imposable normativa i amb el fet imposable del tribut. És a dir, exclosa la naturalesa sancionadora de l'estimació indirecta, amb aquesta no es pot perseguir la fixació d'una base imposable més elevada del que correspondria establir per estimació directa o objectiva. Per exemple, quan en l'IRPF es volen concretar els ingressos nets, s'han de tenir en compte, no solament els presumibles ingressos bruts, sinó també les despeses que acompanyen aquests ingressos.

La **competència** per a poder aplicar aquest mètode correspon a la Inspecció dels Tributs. Generalment serà aquest òrgan el que actuï per les seves competències liquidatòries o per la naturalesa dels pressupostos del mètode, relacionats amb les funcions de la Inspecció (comprovació i investigació). Els òrgans de gestió, en canvi, només apliquen aquest mètode en supòsits marginals.

Quan s'aplica el mètode d'estimació indirecta, l'acta de la Inspecció per la qual es regularitza la situació tributària del subjecte passiu o l'actuació de l'òrgan gestor, ha d'especificar raonadament, entre altres qüestions, els pressupostos de l'aplicació del règim i els mitjans emprats. D'aquesta manera, el subjecte passiu pot valorar si és correcta l'actuació de l'Administració Tributària, així com, eventualment, l'òrgan de revisió. Per tant, es tracta d'evitar la possible arbitrietat en la seva aplicació.

Finalment, l'aplicació del règim d'estimació indirecta no requereix **acte administratiu previ** que així ho declari, sense perjudici dels recursos i reclamacions que siguin procedents contra els actes i liquidacions resultants d'aquell. En els recursos i reclamacions interposats es pot plantejar la procedència de l'aplicació del règim d'estimació indirecta.

En conseqüència, no és necessari que es dicti un acte per a poder aplicar l'estimació indirecta, per a agilitar el procediment. Abans de 1985, per a poder aplicar l'estimació indirecta, s'havia de dictar un acte administratiu exprés declaratiu de la procedència d'aquest règim, que s'havia de notificar prèviament al subjecte, contra el qual podia recórrer (era impugnable de manera autònoma).

El **procediment** per a l'aplicació d'aquest mètode està regulat en l'art. 158 LGT. Com que l'estimació indirecta és un mètode extraordinari, la seva aplicació s'ha d'acompanyar de garanties procedimentals per a preservar la seguretat jurídica i el dret de defensa del subjecte passiu a qui se li aplica.

Doncs bé, la LGT estableix que, quan resulti aplicable el mètode d'estimació indirecta, la Inspecció dels Tributs acompanyarà les actes incoades, per re-

gularitzar la situació tributària dels obligats tributaris, amb un informe raonat sobre:

- Les causes determinants de l'aplicació del mètode d'estimació indirecta.
- La situació de la comptabilitat i els registres obligatoris de l'obligat tributari.
- La justificació dels mitjans triats per a la determinació de les bases, rendiments o quotes.
- Els càlculs i estimacions efectuats en virtut dels mitjans escollits.

Presentació de proves per l'obligat tributari

L'obligat tributari que no estigui d'acord amb l'aplicació del mètode d'estimació indirecta es pot oposar a l'aplicació d'aquest davant de l'òrgan competent per resoldre el procediment, és a dir, l'inspector en cap; o bé pot fer-ho després de la notificació de la liquidació en via de recurs.

Pel que fa a això, l'article 158.3 LGT considera que les dades, documents o proves relacionats amb les circumstàncies que van motivar l'aplicació del mètode d'estimació indirecta únicament es poden tenir en compte en la regularització o en la resolució dels recursos o reclamacions que s'interposin contra ella en els següents supòsits:

- Quan s'aportin abans de la proposta de regularització. En aquest cas, el període transcorregut des de l'apreciació d'aquestes circumstàncies fins a l'aportació de les dades, documents o proves no s'inclou en el còmput del termini de dotze mesos de durada màxima de les actuacions de l'article 150 de la LGT.
- Quan l'obligat tributari demostrï que va ser impossible aportar les dades, documents o proves presentats abans de la proposta de regularització al procediment. En aquest cas, s'ordena la retroacció de les actuacions al moment en què es van apreciar les circumstàncies esmentades.

4.2. Rendiments del treball

El primer dels elements que componen la renda són els rendiments del treball, que com a regla general s'integren a la base imposable de l'IRPF (llevat que escaigui aplicar-hi alguna reducció) pel seu import net, el qual s'obté de la diferència entre els ingressos computables i les despeses deduïbles.*

* Article 15.2.1 LIRPF

Així doncs, es consideren **rendiments íntegres del treball** totes les contraprestacions o utilitats, sigui quina sigui la seva denominació o naturalesa, dineràries o en espècie, que derivin directament o indirectament del treball personal o de la relació laboral o estatutària i que no tinguin el caràcter de rendiments d'activitats econòmiques.*

* Article 17 LIRPF

Per tant, els rendiments del treball presenten les **característiques** següents:

1) Deriven directament o indirectament del treball personal, de manera que no és necessari que constitueixin la contraprestació d'un treball concret, sinó que n'hi ha prou que siguin conseqüència d'una relació laboral o estatutària.

És per això que són rendiments del treball tant les contraprestacions que el remuneren directament com les utilitats associades a la condició de treballador o empleat i que s'obtenen pel sol fet ser-ho, independentment del treball concret que es presti (com per exemple els ajuts familiars o als estudis, els préstecs a un tipus d'interès inferior al del mercat, etc.).

2) A fi de qualificar els rendiments del treball, és indiferent la denominació o naturalesa que tinguin, de manera que es consideren rendiments del treball els sous, els salaris, les primes, els pagaments extraordinaris, etc.; és a dir, les contraprestacions immediates del treball i les de caràcter diferit.

a) Deriven directament del treball personal:

- les prestacions immediates (sous, premis, dietes) i
- les prestacions diferides (pensions, havers passius, prestacions per desocupació).

b) Deriven indirectament del treball personal una sèrie de rendiments que s'obtenen encara que no es doni una relació laboral pròpiament dita (per exemple, pensions de viduïtat i orfanat, anualitats per aliments, etc.).

3) Poden ser de caràcter dinerari o es poden percebre en espècie, segons el que estableix l'apartat 1 de l'article 42 LIRPF, com succeeix en els casos d'ús, consum o obtenció per a finalitats particulars de béns, drets o serveis de forma gratuïta o per un preu inferior al del mercat.

La LIRPF, d'acord amb els que disposen els articles 42 i 43, tracta les retribucions en espècie de manera unitària, amb independència que es puguin qualificar de rendiments del treball, del capital o de les activitats econòmiques; per això, seran objecte d'estudi més endavant.

Exemple

En l'empresa X, SA els treballadors tenen dret, en virtut del que estableix el Conveni col·lectiu aplicable, a adquirir productes a preus rebaixats a l'economat de l'empresa. Aquest dret s'estén també als treballadors jubilats de l'empresa, i a les persones vídues i als orfes d'aquests treballadors.

El salari percebut pels treballadors de l'empresa constitueix un rendiment del treball directe i immediat. D'altra banda, els productes a preus rebaixats adquirits pels treballadors jubilats a l'economat són un rendiment directe, però diferit. Finalment, els productes adquirits per les persones vídues i pels orfes dels treballadors constitueixen un rendiment indirecte i diferit.

4) Els rendiments del treball deriven del treball prestat en règim de dependència laboral o administrativa. Aquesta característica és essencial i permet diferenciar-los dels rendiments de les activitats econòmiques, en què el subjecte que les exerceix actua amb autonomia organitzativa i assumeix el resultat o el risc que se'n deriva.

L'exercici d'una mateixa activitat, en especial les anomenades professions liberals, com ara l'exercici de l'advocacia, pot generar tant rendiments del tre-

Retribucions en espècie

Els rendiments de treball es poden percebre en espècie, per exemple, en els casos d'ús d'un habitatge cedit per l'empresa, de lliurament d'un vehicle, d'abonament de primes d'assegurances per part de l'empresa, etc.

Lectura recomanada

En relació amb aquest tema, podeu consultar **Autors diversos** (2003). *Comentarios al Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*. Pamplona: Aranzadi.

ball, si es fa per compte d'altri, com rendiments professionals de les activitats econòmiques (en els termes de la LIRPF), si es fa en el marc d'una organització autònoma i per compte propi.

Establerta d'aquesta manera la noció dels rendiments del treball, es poden assenyalar com a casos més característics, que enuncia la LIRPF a títol purament exemplar, els sous i salaris; les prestacions per desocupació, tant si són contributives com si no ho són; les remuneracions en concepte de despeses de representació; les dietes i assignacions per despeses de viatge, i, finalment, les contribucions o aportacions satisfetes pels promotors de plans de pensions, i també les quantitats satisfetes per empresaris per a fer front als compromisos per pensions.

Les prestacions per desocupació

L'antiga LIRPF declarava exemptes les prestacions per desocupació percebudes pels subjectes passius de l'impost, si bé únicament en la part reconeguda per l'entitat gestora respectiva, la Seguretat Social o les entitats que, si escau, la substituïssin. En canvi, aquestes mateixes prestacions estaven sotmeses a gravamen en la part complementària que pogués satisfer l'empresa, la mutualitat o qualsevol altra entitat diferent dels organismes esmentats.

Tanmateix, la Llei 21/1993, de pressuposts generals de l'Estat per a 1994, va modificar l'antiga LIRPF. D'aquesta manera, van passar a estar plenament subjectes a l'IRPF les prestacions per desocupació, fos quin fos l'entitat que les abonés, tant si eren prestacions contributives com del subsidi de desocupació.

En conseqüència, des de l'1 de gener de 1994, les prestacions per desocupació satisfetes per l'Institut Nacional d'Ocupació han deixat de ser exemptes en l'IRPF; per tant, el receptor les ha de declarar en la seva totalitat com a rendiments del treball i, a més, estan subjectes a la retenció corresponent. La LIRPF manté en l'actualitat aquest criteri.

No obstant el que s'ha dit anteriorment, s'ha de tenir present l'exempció que estableix l'article 7.n) LIRPF, que afecta les prestacions per desocupació reconegudes per la respectiva entitat gestora quan es percebin en la modalitat de pagament únic.

Entre els rendiments de treball hem de fer referència a les **dietes i assignacions per a despeses de viatge** que es consideren rendiments del treball, llevat que es tracti d'assignacions per a despeses de locomoció i les normals de manutenció i estada en establiments hotelers, amb els límits i en les hipòtesis establerts de manera reglamentària. Això implica que aquestes assignacions, mentre compleixin els requisits de l'IRPF, s'exceptuen de gravamen,* és a dir, no es computen com a rendiments del treball a l'hora de calcular la base imposable.

* Article 9 RIRPF

Efectivament, l'article 17.1 LIRPF estableix els rendiments íntegres del treball sotmesos a gravamen i, a aquest efecte, esmenta una sèrie de casos que s'han d'incloure en aquest concepte. Entre aquests casos, en la lletra d d'aquest precepte, s'hi inclouen "les dietes i assignacions per a despeses de viatge, excepte les de locomoció i les normals de manutenció i estada en establiments d'hotelleria, amb els límits que reglamentàriament s'estableixin". L'article 9 RIRPF estableix els requisits i límits de les dietes exceptuades de gravamen, amb el benentès que "les assignacions per a despeses de locomoció, manutenció i es-

tada que excedeixin dels límits previstos en aquest article estan subjectes a gravamen” (art. 9.A.6 RIRPF).

Bàsicament, el **règim general de les dietes** que s’estableix en l’article 9 RIRPF esmentat determina que les quantitats que s’abonin per desplaçaments dels treballadors per motius laborals no estan subjectes a l’IRPF si compleixen els següents requisits:

a) Si les assignacions tracten de compensar despeses de locomoció pel desplaçament fora del lloc de treball, sigui o no al mateix municipi, sempre que compleixin aquestes condicions:

- Si el treballador utilitza mitjans de transport públic, s’exceptua de gravamen l’import de la despesa que es justifiqui mitjançant factura o document equivalent.
- Si s’utilitzen mitjans de transport privats, no tributa la quantitat que resulti de computar 0,19 € per quilòmetre recorregut, sempre que es justifiqui la realitat del desplaçament, més les despeses de peatge i aparcament que es justifiquin.

b) Si les assignacions tracten de compensar despeses de manutenció i estada, sempre que en cada un dels municipis diferents de l’habitual del treball i del lloc de residència del treballador el percepció no hi romangui més de nou mesos i que aquestes dietes no superin els límits quantitius assenyalats en l’article 9.A.3.a RIRPF:

- Si s’ha de pernoctat en un municipi diferent del lloc de treball habitual i del que constitueix la residència del percepció: per despeses d’estada, els imports que es justifiquin, i per despeses de manutenció, 53,34 € diaris per desplaçament dins del territori espanyol, o 91,35 € diaris per desplaçament a l’estranger.
- Si no s’ha pernoctat en un municipi diferent del lloc de treball habitual i del que constitueix la residència del percepció, es consideren exceptuades de gravamen les assignacions per a despeses de manutenció que no excedeixin de 26,67 € o 48,08 € diaris, segons que es tracti de desplaçament dins del territori espanyol o a l’estranger, respectivament.

En el quadre següent es resumeix el règim tributari, a efectes de l’IRPF, de les dietes i assignacions per a despeses de locomoció i despeses normals de manutenció i estada:

Despeses de locomoció	
Transport públic	Despesa que es justifiqui
Transport privat	0,19 euros/km, i peatge i aparcament que es justifiqui

Gastos de manutención y estancia (traducir)		
Si es pernocta en un municipi diferent	Estada: les que es justifiquin	Manutenció: 53,34 €/dia (Espanya) i 91,35 €/dia (estranger)
No pernoctant en municipi diferent	Estada: ---	Manutenció: 26,67 €/dia (Espanya) i 48,08 €/dia (estranger)

Casos de rendiments de treball, amb especial al·lusió als plans de pensions

Quant a les contribucions o aportacions satisfetes pels promotors de **plans de pensions** i a les quantitats satisfetes pels empresaris per a fer front als compromisos per pensions, si s’imputen a les persones a les quals es vinculen les prestacions constitueixen per a aquestes un rendiment del treball en espècie, de manera que cal integrar-les en la seva base imposable de l’IRPF, sens perjudici que més tard donin dret a practicar una reducció de la base imposable. Aquest concepte, doncs, no dóna lloc a cap increment de quota.

I si tenim en compte que les prestacions rebudes dels plans de pensions pels beneficiaris en produir-se les contingències corresponents són en tot cas rendiments del treball,* es comprova com s’assenta el tractament fiscal dels plans de pensions sobre un diferiment de la tributació que, a més del seu efecte financer, normalment implica un estalvi d’im-

* Article 17.2.a.3 LIRPF

postos, ja que els tributs aplicables després de la jubilació solen ser inferiors als del període de vida activa.

També es consideren rendiments del treball les aportacions al patrimoni protegit de les persones discapacitades* fins a l'import de 10.000 euros per aportant i de 24.250 euros pel total de les aportacions.

* Article 17.2.k LIRPF

Per a completar la definició dels rendiments del treball, la LIRPF* ha considerat convenient esmentar una altra sèrie de casos concrets que en tot cas tenen la consideració de rendiments del treball.

* Article 17.2 LIRPF

Es tracta d'una enumeració tancada que, d'una banda, identifica tota una sèrie de rendiments de caràcter diferent que, pel fet que normalment s'han generat en un període de temps superior a dos anys, no s'integren a la base imposable pel seu import íntegre; mentre que, d'altra banda, qualifica com a rendiments del treball determinats casos dubtosos o que no es podrien incloure en aquesta categoria si no fos en virtut d'una disposició legal expressa.

Casos de rendiments del treball diferit i rendiments del treball de naturalesa dubtosa

Constitueixen exemples de rendiments del treball diferit les pensions i els havens passius, i també les prestacions per incapacitat, jubilació, accident, viduïtat, assegurances de dependència, etc. (tant si les satisfà el sistema públic de la Seguretat Social com si ho fan les mutualitats generals obligatòries), i les prestacions rebudes de plans de pensions, de contractes d'assegurances concertats amb mutualitats o d'assegurança col·lectiva que prevegin compromisos per pensions, i també les prestacions rebudes pels beneficiaris dels plans de previsió assegurats.

Es tracta de rendes diferides, de casos que identifica la LIRPF per a assenyalar les condicions per a integrar-les a la base imposable i, en particular, per a facilitar la posterior regulació de les reduccions a què es refereix l'article 18 LIRPF.

D'altra banda, la LIRPF qualifica expressament com a rendiments del treball altres conceptes de naturalesa dubtosa que difícilment no encaixarien en altres categories, si no fos en la dels guanys patrimonials (pensions compensatòries rebudes del cònjuge o pensions per aliments). Finalment, inclou conceptes que més aviat s'apropen a la naturalesa dels rendiments professionals, com ara els derivats de cursos, conferències, seminaris, elaboració d'obres literàries, artístiques o científiques si se cedeixen els drets d'explotació, retribucions de relacions laborals de caràcter especial, parts de fundador, etc., però que per diverses raons se solen assimilar als rendiments del treball. El legislador és conscient d'això, fins al punt d'admetre una qualificació alternativa per a alguns, com a rendiments bé de les activitats econòmiques o bé del treball, segons si hi ha o no una organització per compte propi dels mitjans materials i humans.*

* Article 17.3 LIRPF

Amb relació a les **pensions compensatòries al cònjuge i les anualitats per aliments**, l'article 17.2.f) LIRPF considera rendiments del treball "les pensions compensatòries rebudes del cònjuge i les anualitats per aliments, sens perjudici del que disposa l'article 7 d'aquesta Llei".

La referència a l'article 7 LIRPF s'entén realitzada a l'apartat k), segons el qual estan exemptes de gravamen en l'IRPF les anualitats per aliments percebudes dels pares en virtut de decisió judicial, tal com hem vist en analitzar les rendes exemptes.

Convé relacionar aquest precepte amb l'article 55 LIRPF, segons el qual la part general de la base imposable s'ha de reduir en les pensions compensatòries a

favor del cònjuge i les anualitats per aliments, a excepció de les fixades a favor dels fills del contribuïent, satisfetes totes dues per decisió judicial.

Fiscalitat del pagador		
Concepte	Condicions	Conseqüències en l'IRPF
Pensions compensatòries a favor del cònjuge o anualitats per aliments a persones diferents dels fills	Satisfetes per decisió judicial	Reducció de la part general de la base imposable
	Sense que existeixi decisió judicial	Sense conseqüències
Anualitats per aliments a favor dels fills	Intervingui o no decisió judicial	No redueixen la base imposable

Fiscalitat del perceptor		
Concepte	Condicions	Conseqüències en l'IRPF
Percebudes pels fills	Satisfetes per decisió judicial	Exemptes de tributació
	Sense que existeixi decisió judicial	Tributen com a rendiment del treball
Percebudes per persones diferents dels fills	Intervingui o no decisió judicial	Tributen com a rendiment del treball

El **rendiment íntegre** del treball definit d'aquesta manera es computa en la base imposable de l'IRPF en la seva totalitat, a excepció que li sigui aplicable alguna de les reduccions establertes per als rendiments amb un període de generació superior a dos anys o obtinguts de forma notòriament irregular en el temps (a excepció dels rendiments de l'art. 17.2.a LIRPF).

La regla general és, doncs, que els rendiments íntegres es computin per la totalitat:

a) En el cas dels **rendiments dineraris**, senzillament implica prendre en consideració l'import íntegre reportat per tots els conceptes, és a dir, l'import abans de practicar les retencions reglamentàries i no l'import líquid satisfet després d'haver-hi descomptat les retencions.

b) En el cas de **retribucions en espècie**, una vegada determinat el seu valor,* abans d'integrar-les a la base imposable cal afegir-hi l'import de l'ingrés al compte corresponent, llevat que aquest import l'hagi transferit l'empresari al treballador que les percebi.

c) En el cas dels **rendiments irregulars**, és a dir, dels generats en períodes superiors als dos anys o percebuts de manera notòriament irregular en el temps, és imprescindible fer algun tipus d'ajust per a pal·liar l'efecte que produiria l'acumulació en la base imposable d'un sol exercici, pel fet de tractar-se d'un tribut progressiu.

A fi de determinar els rendiments irregulars, s'ha optat per una tècnica certament senzilla: reduir l'import del rendiment íntegre abans de computar-lo en

* Article 47 del TRLIRPF

Exemple

Les indemnitzacions per acomiadament, l'import de les quals s'estableix d'acord amb el nombre d'anys treballats en la part que pugui quedar subjecta.

la base imposable en un percentatge determinat diferent per a les diverses classes de rendiments del treball irregular,* però que no permet diferenciar adequadament si el període de generació ha estat més o menys llarg.

* Article 18.2 LIRPF

Així, la major o menor durada del període de generació és irrellevant si se superen els dos anys. Aquest fet no es pot valorar positivament perquè implica el risc de trencar la igualtat tributària, en aplicar la mateixa reducció a rendes generades en períodes de durada molt diferent.

Les reduccions aplicables

Amb caràcter general, s'aplica una **reducció del 40%** als rendiments el període de generació dels quals sigui superior a dos anys i que no s'obtinguin d'una manera periòdica o recurrent, i també als rendiments que es qualifiquin reglamentàriament com a obtinguts d'una manera notòriament irregular en el temps (a excepció dels rendiments previstos a l'article 17.2.a LIRPF).* En cas que els rendiments derivin de l'exercici d'opcions de compra sobre accions o participacions per part dels treballadors, sobre el rendiment del qual s'aplica la reducció del 40%, no pot superar l'import resultant de multiplicar el salari mitjà del conjunt de declaracions a l'IRPF** pel nombre d'anys de generació del rendiment (si es tracta de rendiments obtinguts d'una manera notòriament irregular en el temps, el nombre d'anys és de cinc).

* Article 11.1 RIRPF
** Article 11.4 RIRPF

Malgrat que s'exclouen de la reducció els rendiments obtinguts de manera recurrent, és possible considerar irregular un rendiment que s'aboni de forma fraccionada, encara que l'IRPF en termes poc raonables sol permetre que es practiqui la reducció si el quocient resultant de dividir el nombre d'anys de generació entre el nombre de períodes de fraccionament sigui superior a dos.*

* Article 11.2 del RIRPF

Exemple

El senyor Narváez percep un rendiment del treball generat entre l'1 de gener de 2002 i el 31 de desembre de 2004. Cobra una part el 31 de desembre de 2004 i una altra el 30 de juny de 2005.

Per a saber si es pot considerar irregular el rendiment que s'abona de forma fraccionada, cal dividir els anys de generació entre els períodes impositius de fraccionament. En aquest cas, 3 anys / 2 períodes impositius dona 1,5. Per tant, el rendiment del treball del senyor Narváez no té dret a la reducció del 40%, ja que el resultat del quocient és inferior a dos.

Per tant, no s'aplica una **reducció del 40%** a les pensions, als havers passius i a la resta de les prestacions per jubilació, incapacitat, accident, viduitat, etc., i a les prestacions percebudes pels beneficiaris dels plans de pensions o d'assegurances col·lectives alternatives a plans de pensions i la resta de rendiments de la lletra a de l'apartat 2 de l'article 17 LIRPF. No obstant això, sí que s'aplica la reducció del 40% sobre les pensions i havers passius i la resta de prestacions per jubilació, incapacitat, malaltia, accident o viduitat, així com sobre les prestacions percebudes pels beneficiaris de mutualitats generals obligatòries de funcionaris i col·legis d'orfes, si es perceben en forma de capital i han transcorregut més de dos anys des de la primera aportació (art. 18.3 LIRPF). El termini de dos anys no s'aplica en cas de prestacions per invalidesa.

Exemple

El senyor Núñez, en jubilar-se, té un pla de pensions amb uns drets consolidats de 200.000 € i opta per percebre'ls en forma de capital, però fraccionat en quatre parts iguals, una l'any de la seva jubilació i les tres restants en cada un dels tres anys següents.

Cap de les prestacions que rep el Sr. Núñez gaudeix de la reducció del 40%.

Del rendiment íntegre del treball computat en la base imposable de l'IRPF, per a obtenir-ne el rendiment net, cal deduir exclusivament les **despeses** que estableix l'article 19 LIRPF. Aquestes despeses són les següents:

a) Cotitzacions a la Seguretat Social o a mutualitats generals obligatòries de funcionaris.

- b) Deducions per drets passius.
- c) Cotitzacions a col·legis d'orfes o entitats similars.
- d) Quotes satisfetes a sindicats i col·legis professionals, si la col·legiació té caràcter obligatori, en la part que correspongui a les finalitats essencials de les institucions esmentades i amb el límit que estableix l'article 10 RIRPF (500 € anuals).
- e) Despeses de defensa jurídica en la relació del contribuent amb la persona de qui rep els rendiments, amb un límit de 300 euros anuals.

Així doncs, els rendiments del treball es computen en la base imposable de l'IRPF com a "rendiments seminets", perquè no s'hi consideren totes les despeses necessàries en què ha d'incórrer el contribuent per a obtenir-los, sinó només les que estan taxades legalment. Això es compensava en la legislació anterior amb una reducció a preu fix calculada en un percentatge del rendiment íntegre per a compensar la resta de les despeses que poguessin tenir lloc. Aquesta deducció, tanmateix, ha estat derogada per la LIRPF de 1998.

Exemple

El senyor Sánchez és un advocat que treballa per compte d'altri en el departament jurídic d'una empresa. Com que freqüentment ha de representar en un judici a la seva empresa, està col·legiat i paga la quota al seu col·legi d'advocats per un import de 600 € anuals.

Com que en aquest cas la col·legiació del senyor Sánchez és necessària perquè pugui representar en un judici a la seva empresa, i malgrat que no exerceixi pel seu compte la professió, és deduïble la quota col·legial, amb el límit reglamentari de 500 € anuals. De manera que la resta del que satisfà el seu col·legi d'advocats (600 – 500) no és una despesa deduïble dels rendiments del treball.

Una vegada determinat el rendiment net del treball, s'ha de procedir a aplicar-hi la **reducció per obtenció de rendiments del treball**, regulada en l'art. 20 LIRPF*. La quantia d'aquesta reducció oscil·la entre 2.400 i 3.500 euros, dependent de la quantitat de rendiments nets del treball obtinguts.

* Article 20 LIRPF

Aquesta reducció, regulada en l'art. 51 TRLIRPF, no és nova en l'impost. Fins l'any 2002 era, així mateix, una reducció del rendiment net del treball que es contenia en l'art. 18 LIRPF. No obstant això, aquest precepte preveia, a més, una sèrie d'incrementos d'aquesta reducció en funció de la discapacitat dels treballadors en actiu. En canvi, des de 2002 fins a la Llei 35/2006 va passar a ser una reducció de la base imposable en concepte de rendiment del treball, per mobilitat i per discapacitat de treballadors actius; per tant, la reducció per rendiments del treball no depenia de la discapacitat, ja que aquesta circumstància dels treballadors en actiu va passar a ser també reducció de la base imposable i no del rendiment net, però com a reducció independent per discapacitat.

La reducció del rendiment net del treball personal s'articula segons els trams del rendiment net del treball del contribuent, de manera que es tracta d'una reducció variable que depèn d'aquest rendiment net i de l'import de les restants rendes, excloses les exemptes.

Aquesta exclusió de les rendes exemptes constitueix, per la seva banda, una novetat respecte a la reducció del rendiment net del treball que existia fins al 2002, ja que en aquesta

reducció del rendiment net s'havien de considerar les restants rendes diferents de les del treball, incloses les exemptes.

La reducció per rendiments del treball, en l'actualitat, es troba regulada de la manera següent:

- Contribuents amb rendiments nets del treball iguals o inferiors a 9.000 euros: reducció de 4.000 euros anuals.
- Contribuents amb rendiments nets del treball compresos entre 9.000,01 i 13.000 euros: reducció de 3.500 euros menys el resultat de multiplicar per 0,35 la diferència entre el rendiment del treball i 9.000 euros anuals.
- Contribuents amb rendiments nets del treball superiors a 13.000 euros, o amb rendes, excloses les exemptes, diferents de les del treball superiors a 6.500 euros: reducció de 2.600 euros anuals.

Finalment, cal assenyalar que, en tributació conjunta, no es preveu cap regla especial per a aquesta reducció, per la qual cosa si diversos membres de la unitat familiar obtenen rendiments del treball, s'ha de calcular sobre la base de la suma conjunta dels rendiments nets del treball de tots ells, sense que sigui procedent multiplicar la reducció pel nombre de membres de la unitat familiar que obtenen aquests rendiments del treball.

Exemple

El senyor Rodríguez ha obtingut uns rendiments íntegres del treball de 10.500 euros i ha realitzat unes despeses deduïbles que ascendeixen a 1.200 euros.

El rendiment net del senyor Rodríguez serà de 9.300 euros (10.500 – 1.200).

Per tant, la reducció per rendiments del treball serà de $3.500 - [(9.300 - 9.000) \times 0,35] = 3.498,95$ euros.

Aquesta reducció s'incrementa en un 100% de la reducció per rendiments del treball en dos supòsits:

- En primer lloc, per als treballadors actius més grans de 65 anys que continuïn o prolonguin la seva relació laboral o estatutària.

De manera que, en realitat, la reducció per rendiment net del treball serà de doble quantia quan el contribuïent tingui més de 65 anys i continuï en actiu. L'art. 12.1 RIRPF especifica que un treballador actiu és aquell que percep rendiments del treball com a conseqüència de la prestació efectiva dels seus serveis retribuïts per compte d'altri i dins de l'àmbit d'organització i direcció d'una altra persona, física o jurídica.

En particular, la llei no especifica quan s'ha de donar la circumstància de ser més gran de 65 anys, per la qual cosa, per similitud amb el que disposa l'art. 61, regla tercera, de la LIRPF per a la determinació del mínim del contribuïent i per descendents, ascendents i discapacitat, es pot interpretar que

n'hi ha prou que en la data de meritació, és a dir, el 31 de desembre o, si escau, en la data de mort del contribuent, s'hagin fet ja 65 anys d'edat sense que s'hagi abandonat l'activitat laboral.

Respecte al requisit de l'activitat laboral, la llei tampoc no exigeix que aquella continuï igual que fins als 65 anys, per la qual cosa es pot entendre que és vàlida qualsevol de les modalitats de contractació previstes en la normativa laboral perquè els més grans de 65 anys continuïn en actiu, tant si aquesta activitat és total com parcial.

- En segon lloc, per a contribuents aturats inscrits a l'oficina d'ocupació que acceptin un lloc de treball que exigeixi el trasllat de la seva residència habitual a un nou municipi, sempre que el nou lloc de treball exigeixi el canvi d'aquesta residència (art. 12.2 RIRPF). Per tant, s'exigeix l'acceptació del lloc de treball en un municipi diferent i que es traslladi la residència habitual.

Aquest increment s'ha d'aplicar en el període impositiu en què tingui lloc el canvi de residència i en el següent. A aquests efectes, la reducció no s'aplica quan s'accepta l'oferta laboral, sinó en el període impositiu en què, com a conseqüència de l'acceptació, es produeix el canvi de residència habitual. Sens dubte, ambdues circumstàncies no tenen per què donar-se en el mateix període impositiu.

Ara bé, el Reglament no estableix cap distància mínima entre aquests municipis ni tampoc que el trasllat sigui al mateix municipi del nou lloc de treball, de manera que s'ha de traslladar la residència habitual a un nou municipi, però aquest no necessàriament ha de ser el municipi del lloc de treball.

D'altra banda, l'art. 20.3 LIRPF assenyala que addicionalment aquells contribuents amb discapacitat que obtinguin rendiments del treball com a treballadors actius poden minorar el rendiment net del treball en 3.200 euros anuals. L'import d'aquesta reducció passa a ser de 7.100 euros anuals quan els contribuents esmentats acreditin necessitar ajuda de terceres persones o mobilitat reduïda, o un grau de discapacitat igual o superior al 65%.

Finalment, cal tenir present que la quantia de totes les reduccions previstes en l'art. 20 LIRPF no pot ser superior a l'import dels rendiments nets del treball. És a dir, com a conseqüència de l'aplicació d'aquestes reduccions, el saldo resultant no podrà ser negatiu (art. 20.4 LIRPF).

4.3. Rendiments del capital

El segon tipus de rendiments que componen la renda són els procedents del capital, la delimitació del qual ha estat particularment problemàtica des de l'establiment de l'IRPF l'any 1978. Això explica que es parteixi d'una definició genèrica d'aquests rendiments del capital i després es delimitin de forma més

precisa a partir de la distinció entre els rendiments que provenen del capital immobiliari i els que tenen l'origen en el capital mobiliari.

Es consideren **rendiments íntegres del capital** totes les utilitats o contra-prestacions, sigui quina sigui la seva denominació o naturalesa, dineràries o en espècie, que vinguin directament o indirectament d'elements patrimonials de titularitat del contribuent i que no estan afectes a activitats econòmiques dutes a terme per ell mateix.*

* Article 21 LIRPF

Així doncs, els rendiments del capital es caracteritzen pels **trets** que mostrem a continuació:

a) Deriven directament o indirectament de la titularitat del contribuent dels elements patrimonials, encara que no és necessari que constitueixin la contra-prestació d'una operació de capital concreta, sinó que n'hi ha prou que tinguin causa en la titularitat genèrica d'un element patrimonial determinat.

Lectura recomanada

Sobre això, podeu consultar **Autors diversos (2003). *Guía del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas***. Valencia: Ciss.

Casos de rendiments del capital

Són rendiments del capital tant les contraprestacions que el remuneren directament com les utilitats associades a la condició de soci o participi en una entitat, o d'impositor o dipositant de cert capital, i que s'obtenen pel sol fet de ser-ho, amb independència de la participació que es tingui del capital imposat o dipositat, i també les quantitats procedents de sorteigs entre impositors, els beneficis particulars cedits als socis, etc.

b) Els elements patrimonials que generen rendiments del capital provenen d'elements patrimonials que no estan afectes a les activitats econòmiques. La falta d'afectació és un element central en la definició d'aquest tipus de rendiments, ja que falta el límit entre aquests i els rendiments de les activitats econòmiques que generen els elements patrimonials afectes a aquestes.

Dels casos d'elements patrimonials afectes que esmenta la normativa del tribut* es dedueix una nota bàsica: es consideren afectes tots els béns o drets necessaris per a l'exercici de les activitats econòmiques i, per tant, per a obtenir els rendiments que se'n derivin.

* Articles 29 LIRPF i 22 RIRPF.

L'afectació parcial

La LIRPF admet l'afectació parcial d'elements patrimonials (art. 29.2), però només dels elements patrimonials divisibles. De manera que l'afectació parcial només és possible respecte de les parts dels elements que siguin susceptibles d'aprofitament separat i independent de la resta; per exemple: la part d'un habitatge amb accés separat que s'utilitza com a despatx o consulta professional.

c) Per a qualificar els rendiments del capital, és indiferent la denominació o naturalesa que tinguin. Així, es consideren rendiments del capital tant els cànon de l'arrendament com altres imports percebuts de l'arrendatari o sotsarrendatari, els dividends, les primes i les participacions en qualsevol tipus d'entitats, etc.

Això sembla especialment lògic si es pensa en la gran varietat de formes i denominacions que poden tenir les retribucions del capital com a conseqüència del desenvolupament de nous productes en els mercats financers.

d) Els rendiments del capital poden ser de caràcter dinerari o es poden percebre en espècie.

Com ja hem comentat, la LIRPF, d'acord amb els articles 42 i 43, aborda el tractament de les retribucions en espècie de manera unitària, amb independència que es puguin qualificar com rendiments del treball, del capital o de les activitats econòmiques.

Als rendiments del capital per naturalesa, que reuneixen les característiques que ja hem exposat, s'hi poden afegir altres que ho són en virtut de la qualificació expressa com a tals que en fa la LIRPF, però que procedeixen de la transmissió d'elements patrimonials i, malgrat això, no reben el tractament dels guanys patrimonials.

Establerta d'aquesta manera la noció dels rendiments del capital, la LIRPF inclou en tot cas dins dels rendiments esmentats dues categories: els rendiments del capital immobiliari provinents de béns immobles rústics o urbans que no estiguin afectes a activitats econòmiques i els rendiments del capital mobiliari provinents de tots els béns o drets de què sigui titular el subjecte passiu, que no tinguin la naturalesa d'immobles i que no estiguin afectes a activitats econòmiques. De manera que hi distingim les **categories** següents, que a continuació s'analitzen:

1) Rendiments del capital immobiliari.

2) Rendiments del capital mobiliari.

4.3.1. Rendiments del capital immobiliari

Es consideren rendiments íntegres del **capital immobiliari** (és a dir, de rendiments procedents de la titularitat de béns immobles rústics i urbans o de drets reals que recaiguin sobre aquests) tots els que derivin de l'arrendament, la constitució o la cessió de drets o facultats d'ús o gaudi sobre aquests, sigui quina sigui la seva denominació o naturalesa. Els immobles rústics i urbans es defineixen per referència d'acord amb el que disposa el text refós de la Llei reguladora de les hisendes locals (TRLRHL), que, al seu torn, es remet a la normativa cadastral.

En els rendiments íntegres del capital immobiliari s'inclou l'import que hagi de satisfer l'arrendatari o sotsarrendatari per tots els conceptes i, a més, l'import que hagi de satisfer l'adquirent o cessionari en els casos de constitució o

La percepció en espècie...

... dels rendiments del capital té lloc, per exemple, quan el titular d'un dipòsit bancari rep algun bé com a conseqüència del dipòsit i com una part de la remuneració total, que se satisfà en espècie. També en podem esmentar un altre cas freqüent: quan obté un premi com a resultat d'un sorteig en què participava per la seva condició de dipositant.

cessió de dret o facultats d'ús i gaudi sobre béns rústics i urbans, que passa a considerar-se rendiment del capital immobiliari, davant l'anterior qualificació com a increment o guany patrimonial.

En canvi, no es consideren rendiments del capital immobiliari, sinó rendes immobiliàries imputades, les que es computen com a conseqüència de la titularitat de béns immobles urbans o drets de gaudi sobre aquests, no afectes a les activitats econòmiques i que no generen rendiments del capital immobiliari, llevat de l'habitatge habitual del contribuent i de sòl no edificat, segons el que disposa l'article 85 LIRPF.

Es tracta d'un canvi de qualificació del qual no deriva cap altre efecte que el còmput per la integritat en la base imposable del tribut de la renda imputada, sense que hi hagi cap tipus de renda deduïble.

Com a **rendiment íntegre** del capital immobiliari, cal computar l'import que hagi de satisfer l'adquirent, cessionari, arrendatari o sotsarrendatari per tots els conceptes, incloent-hi, si escau, el corresponent a tots aquells béns cedits amb l'immoble sense comprendre l'IVA o, si escau, l'impost general indirecte canari.* Això significa que, en els arrendaments o les cessions d'immobles arrendats, tots els rendiments es consideren procedents del capital immobiliari.

Si es tracta de rendes en espècie provinents de l'arrendament o sotsarrendament d'immobles urbans, cal practicar un ingrés a compte que s'ha d'afegir al valor de mercat de la renda en espècie per a computar el rendiment íntegre, llevat que l'import ja s'hagi transferit al perceptor de la renda.*

Per a determinar el **rendiment net**, d'acord amb el que estableix l'article 23.1 LIRPF, d'aquest import íntegre cal deduir:*

a) Les **despeses necessàries** per a obtenir el rendiment net. En particular, es consideren despeses necessàries, entre d'altres, les següents:

- Interessos dels capitals aliens invertits en l'adquisició o millora del bé, dret o facultat d'ús i gaudi de què procedeixin els rendiments i altres despeses de finançament, així com despeses de reparació i conservació de l'immoble. L'import total a deduir per aquestes despeses no pot excedir per cada bé o dret de la quantia dels rendiments íntegres obtinguts; l'excés es pot deduir en els quatre anys següents.
- Tributs i recàrrecs no estatals, taxes i recàrrecs estatals, qualsevol que sigui la seva denominació, sempre que incideixin sobre els rendiments computats o sobre el bé o dret productor d'aquells i no tinguin caràcter sancionador.
- Saldos de cobrament dubtós.
- Quantitats meritades per tercers en contraprestació com a conseqüència de serveis personals (d'administració, vigilància o porteria).

Lectura recomanada

Quant a la noció de rendiments íntegres del capital immobiliari, podeu consultar els articles 22.1 LIRPF; 61.3 del TRLRHL, i del 6 al 8 i la DT 1a del RD legislatiu 1/2004, de 5 de març, pel qual s'aprova el text refós de la Llei del cadastre immobiliari.

Els rendiments íntegres...

... del capital immobiliari inclouen l'import que es percep de l'adquirent o cessionari en els casos de constitució o cessió de dret; per exemple: la constitució d'un dret de superfície.

* Article 22.2 LIRPF

* Articles 43 i 101 LIRPF

Respecte a aquestes despeses, que es detallen en el desplegament reglamentari,* només cal destacar que són deduïbles els saldos de cobrament dubtós i les despeses financeres (és a dir, interessos de capital aliens invertits), aquests últims sense cap tipus de limitació específica.

* Article 13 RIRPF

Els saldos de cobrament dubtós són deduïbles sempre que aquesta circumstància estigui prou justificada. Aquest requisit s'entén complert quan el deutor estigui en situació de concurs o bé quan entre el moment de la primera gestió de cobrament realitzada pel contribuent i el de l'acabament del període impositiu hagin transcorregut més de sis mesos, i no s'hagi produït una renovació de crèdit. Si un saldo dubtós és cobrat després de deduir-lo, es computa com a ingrés en l'exercici en què es produeixi aquest cobrament.

Quant a les despeses de reparació i conservació, el Reglament precisa que són les efectuades regularment a fi de mantenir l'ús normal dels béns materials, com la pintada, arrebossada o reparació d'instal·lacions; les de substitució d'elements, com instal·lacions de calefacció, ascensor, portes de seguretat o d'altres.

Així mateix, el Reglament especifica altres despeses no previstes expressament en la llei: les ocasionades per la formalització de l'arrendament, sotsarrendament, cessió o constitució de drets i les de defensa de caràcter jurídic relatius als béns, drets o rendiments; l'import de les primes de contractes d'assegurança, tant si són de responsabilitat civil, incendi, robatori, ruptura de vidres o altres de naturalesa anàloga, i les quantitats destinades a serveis o subministraments.

b) L'import del deteriorament sofert pels béns dels quals provinguin els rendiments. Referent a aquestes **despeses d'amortització**, es pot dir que són deduïbles tant si obeeixen al deteriorament sofert en l'immoble generador de l'ingrés amb motiu de l'ús o el transcurs del temps, com en el cas de rendiments derivats de la titularitat d'un dret o facultat d'ús o gaudi, en la qual es dedueix en concepte de depreciació, amb el límit dels rendiments íntegres, la part proporcional del valor d'adquisició satisfet, en les condicions que estableix el reglament.

Despeses d'amortització dels rendiments del capital immobiliari

Deixant al marge l'amortització d'immobles –deduïble quan anualment no passi d'aplicar el 3% sobre el més alt de dos valors, el cost d'adquisició satisfet o el valor cadastral, excloent-ne el valor del sòl–, per als béns mobles s'utilitza el sistema d'amortització per coeficients, d'acord amb la taula d'amortitzacions simplificades, mentre que, respecte als drets, el sistema és de coeficient fix si es tracta de drets vitalicis i de divisió del cost del dret pel nombre d'anys de durada, si el dret té un termini de durada determinat.*

* Article 14 del RIRPF

Exemple

El senyor Álvarez és propietari d'un pis destinat a lloguer d'habitatge, que li produeix una renda mensual de 300 euros. L'arrendatari deixa de pagar la renda mensual des del mes de setembre de 2004, per la qual cosa s'interposa la corresponent reclamació judicial. Les despeses derivades de l'habitatge en l'esmentat exercici de 2004 han estat les següents: comunitat de propietaris, 900 euros; tributs locals, 400 euros, i despeses jurídiques, 1.000 euros. El cost d'adquisició del pis va ser de 65.000 euros, dels quals corresponen al valor del sòl 25.000 euros.

El senyor Álvarez ha d'incloure en la seva declaració de l'impost uns rendiments íntegres del capital immobiliari de 3.600 euros (300×12). Quant a les despeses deduïbles, es poden imputar els següents: 900 euros de comunitat de propietaris; 400 euros de tributs locals; 1.000 euros de despeses jurídiques, i 1.200 d'amortització ($65.000 - 25.000 \times 3\%$). En total, les despeses deduïbles ascendeixen a 3.500 euros. Per tant, el rendiment net del capital immobiliari és de 100 euros. Així mateix, s'hi ha d'aplicar la reducció del 50% d'aquest rendiment net perquè es tracta d'un arrendament d'habitatge ($100 \times 50\% = 50$ euros). En resulta un rendiment net reduït de 50 euros.

Respecte al saldo de cobrament dubtós per un import de 1.200 euros (300×4), no es compleixen les condicions que estableix l'article 13 RIRPF per a deduir-lo, ja que l'arrendatari no està en situació de concurs ni entre el moment de la primera gestió de cobrament realitzada pel contribuïent i el de l'acabament del període impositiu han transcorregut més de sis mesos.

Per a integrar-lo a la base imposable, el rendiment net es computa, generalment, pel seu import total, que mai no pot ser negatiu, ja que l'import màxim deduïble per totes les despeses no pot excedir de la quantia dels rendiments íntegres.

Tanmateix, si es tracta de **rendiments irregulars**, bé perquè tinguin un termini de generació superior a dos anys, bé perquè es qualifiquin expressament com a obtinguts de manera notòriament irregular en el temps, per a integrar-los en la base imposable s'han de reduir en un 40%.*

* Article 23.3 LIRPF

Els rendiments irregulars

L'article 15 RIRPF considera obtinguts de manera notòriament irregular, exclusivament i sempre que s'imputin en un sol període impositiu, els imports obtinguts pel traspàs o la cessió del contracte d'arrendament de locals de negocis, les indemnitzacions percebudes de l'arrendatari, sotsarrendatari, etc. per danys i desperfectes a l'immoble i els imports obtinguts per la constitució o cessió de drets d'ús o gaudi de caràcter vitalici. A més, en cas que els rendiments irregulars es cobrin de manera fraccionada, només s'hi aplica la reducció del 40% si el període de generació duplica almenys el període de fraccionament.

En aquest tipus de rendiments del capital immobiliari, igual com succeeix amb els del capital mobiliari i els rendiments d'activitats econòmiques, la reducció es practica sobre els rendiments nets, a diferència del que passa amb els rendiments del treball, en què la reducció es practica sobre els rendiments íntegres, la qual cosa és criticable.

Finalment, l'apartat 2 de l'article 23 LIRPF estableix que*:

* Article 16 RIRPF

"1.º En los supuestos de arrendamiento de bienes inmuebles destinados a vivienda, el rendimiento neto calculado con arreglo a lo dispuesto en el apartado anterior se reducirá en un cincuenta por ciento.

Tratándose de rendimientos netos positivos, la reducción sólo resultará aplicable respecto de los rendimientos declarados por el contribuyente.

2.º. Dicha reducción será del 100 por ciento, cuando el arrendatario tenga una edad comprendida entre 18 y 35 años y unos rendimientos netos del trabajo o de actividades económicas en el período impositivo superiores al indicador pública de renta de efectos múltiples.

El arrendatario deberá comunicar anualmente al arrendador, en la forma que reglamentariamente se determine, el cumplimiento de estos requisitos.

Cuando existan varios arrendatarios de una misma vivienda, esta reducción se aplicará sobre la parte del rendimiento neto que proporcionalmente corresponda a los arrendatarios que cumplan los requisitos previstos en este número 2.º."

Sens dubte, aquest benefici tributari implica un gran incentiu per al propietari persona física **arrendador d'habitatge**. No obstant això, la seva efectivitat és dubtosa a l'hora d'incentivar també la declaració d'aquest tipus de rendes i, d'altra banda, segons la nostra opinió, hauria d'haver anat acompanyada de mesures fiscals que incentivin, així mateix, l'arrendatari.

Per acabar, la LIRPF continua mantenint la seva cautela tradicional a l'hora de tractar els rendiments del capital immobiliari generats com a conseqüència **d'operacions amb parents del contribuent**, inclosos els afins, fins al tercer grau. Una cautela que condueix a l'aplicació d'una norma de valoració en virtut de la qual el rendiment net que s'ha de computar no pot ser inferior a l'import de la renda immobiliària que correspondria imputar si no es generessin rendiments del capital immobiliari.* Cal dir, doncs, que som davant d'una norma de valoració que, en conseqüència, no admet cap prova en contra.

* Article 24 LIRPF

Exemple

El senyor Núñez és propietari d'un pis que té llogat per a habitatge, des de fa tres anys, per una renda mensual de 900 euros. En finalitzar el contracte l'1 d'octubre de 2007, percep del llogater un import de 2.000 euros, a causa dels desperfectes ocasionats a l'immoble. Les despeses de comunitat dels nou primers mesos de 2007 han ascendit a 800 euros i el cost d'adquisició del pis va ser de 50.000 euros (20.000 euros corresponen al valor del sòl).

El senyor Núñez ha d'incloure en la seva declaració un rendiment íntegre del capital immobiliari de 8.100 euros (900×9) més els 2.000 euros pels desperfectes ocasionats a l'immoble. Tot això suma un total de 10.100 euros.

Quant a les despeses deduïbles, cal incloure-hi els 800 euros de comunitat més l'amortització corresponent, que, en aquest cas, és de 675 euros ($50.000 - 20.000 \times 3\% \times 9/12$). El total de despeses deduïbles, per tant, ascendeix a 1.475 euros.

Per tant, el rendiment net és de 8.625 euros ($10.100 - 1.475$).

La reducció per arrendament d'habitatge és de 4.312,50 euros ($8.625 \times 50\%$).

Per la seva part, la reducció per rendiment irregular dels desperfectes ocasionats a l'immoble és de 800 euros ($2.000 \times 40\%$).

Per tant, el rendiment net reduït del capital immobiliari que ha de declarar el senyor Núñez en l'exercici de 2007 és de 3.512,50 euros.

4.3.2. Rendiments del capital mobiliari

Els rendiments del **capital mobiliari** són els que provenen dels béns d'aquesta naturalesa i, en general, de la resta dels béns o drets no immobiliaris, el titular dels quals és el contribuent, que no siguin afectes a activitats econòmiques exercides per ell mateix. Aquesta definició cal completar-la indicant que mai no es consideren elements patrimonials afectes a una activitat econòmica els actius representatius de la participació en fons propis d'una entitat i de la cessió de capitals a tercers.

Després d'haver establert aquesta delimitació general, la LIRPF precisa a quin tipus de rendiment es refereix, fent menció expressa d'un nombre abundant

Lectura recomanada

Quant a la noció dels rendiments del capital mobiliari, podeu veure l'apartat 2 de l'article 21 LIRPF.

de casos concrets que s'agrupen en quatre **categories** de caràcter lleugerament general. El recurs a aquestes categories adquireix una gran importància, tenint en compte que la col·locació de capitals es pot fer mitjançant una gran varietat de negocis generats per uns mercats financers molt dinàmics i difícils de controlar; això implica, doncs, la possibilitat d'alterar la qualificació i el tractament fiscal de les rendes produïdes.*

* Article 25 LIRPF

És per això que, a més d'enumerar els casos més freqüents de rendiments del capital mobiliari, cal establir categories generals a fi d'evitar l'aparició d'opcions fiscals, i també els intents de convertir rendiments en guanys patrimonials. Aquests intents van ser molt freqüents en altres moments. Davant aquest fet la legislació ha reaccionat requalificant com a rendiments del capital mobiliari algunes rendes que, en sentit estricte, mereixen la consideració de guanys patrimonials que reconduïx la llei al tractament propi dels rendiments.

Per aquesta raó, és convenient que ens aturem en l'anàlisi de les quatre **categories** que agrupen els rendiments del capital mobiliari. Vegem-les:

a) Els rendiments obtinguts per la participació en fons propis de qualsevol tipus d'entitat, que es caracteritzen perquè tenen l'origen en la condició de soci, accionista o associat. Aquests rendiments, doncs, provenen dels beneficis, les utilitats o els fons en general d'un patrimoni en el qual s'intervé indirectament per mitjà de la participació directa en la persona jurídica que en posseeix la titularitat.*

* Article 25.1 LIRPF

En aquesta categoria s'inclouen tant els rendiments dineraris com en espècie i, en particular, els dividends, les primes d'assistència a juntes i altres participacions en beneficis d'entitats, els rendiments de qualsevol tipus d'actius que facultin per participar en beneficis, vendes o ingressos i qualssevol altres utilitats derivades de la condició de soci, accionista o partícip (incloent-hi la distribució de la prima d'emissió d'accions o participacions) per l'excés entre l'import obtingut i el valor d'adquisició de les accions o participacions afectades.

A aquestes se sumen, en funció de la qualificació expressa com a rendiments del capital mobiliari, les rendes derivades de la constitució o cessió de drets o facultats d'ús o gaudi sobre els valors o les participacions en els fons propis de l'entitat que abans tributaven com a increments o disminucions de patrimoni.

Una vegada delimitat d'aquesta manera el primer tipus de rendiments del capital mobiliari, convé advertir que no s'inclou en aquest grup el lliurament d'accions alliberades, que pot donar lloc al còmput d'un guany patrimonial quan es transmetin.

Rendes derivades...

... de la constitució o cessió de drets sobre valors són, per exemple, les rendes percebudes com a conseqüència de la constitució d'un usdefruit d'accions, o les que pugui rebre l'usufructuari per la cessió del seu dret a un tercer.

Fins a la Llei 35/2006, el rendiment íntegre procedent de la participació en fons propis d'entitats residents a Espanya no es computava pel seu import, sinó que s'havia de multiplicar per un percentatge establert legalment i que solia ser del 140% (amb caràcter general) o del 125 o 100 per 100.

L'aplicació d'aquesta regla donava lloc al còmput d'un **rendiment íntegre incrementat** amb la intenció de facilitar, posteriorment, l'aplicació d'un mètode singular de correcció de la doble imposició de dividends per mitjà de la pràctica d'una deducció en la quota que, en general, era del 40% de l'import del rendiment íntegre percebut efectivament pel contribuent, del 25% o del 0%.

Per acabar, hem d'assenyalar que en cas que els rendiments que considerem s'obtinguin en espècie, per a calcular l'import íntegre cal sumar al seu valor de mercat l'ingrés a compte, llevat que l'import d'aquest ja s'hagi transferit al receptor de la renda.

Exemple

El senyor Gutiérrez obté en l'exercici 2007 els rendiments següents: un dividend percebut d'una societat domiciliada a Portugal, per un import de 4.000 euros; una prima per assistència a la Junta General d'Accionistes d'una societat espanyola de la qual és accionista, per un import de 500 euros; un rendiment percebut d'una societat d'inversió mobiliària espanyola sotmesa al tipus reduït de l'IS, per un import de 3.000 euros; uns dividends percebuts d'una societat resident a Espanya de la qual és accionista, per un import de 15.000 euros, i uns rendiments derivats d'una societat de garantia recíproca, per un import de 8.000 euros.

El senyor Gutiérrez ha d'integrar a la seva declaració de l'IRPF els rendiments del capital mobiliari següents: el dividend percebut de la societat portuguesa, 4.000 euros. L'import de la prima d'assistència a la Junta General d'Accionistes, 500 euros. El rendiment de la societat d'inversió mobiliària, 3.000 euros. Els dividends de la societat resident a Espanya, 15.000 euros. I finalment, els rendiments de la societat de garantia recíproca, 8.000 euros.

El total de rendiments íntegres del capital mobiliari ascendeix a 30.500 euros.

D'altra banda, cal tenir en compte l'excepció de 1.500 euros anuals prevista per als dividends i participacions en beneficis.

Els rendiments íntegres provinents de dividends, primes d'assistència a juntes i participació en beneficis estan subjectes a retenció a compte de l'IRPF al percentatge del 18%, excepte el dividend percebut de l'estranger, que, si escau, podria haver suportat un impost a l'estranger i és per això que el senyor Gutiérrez tindria dret a la deducció en quota per doble imposició internacional.

b) Els rendiments obtinguts per la cessió a tercers de capitals propis defnits com les contraprestacions del qualsevol tipus, independentment de la denominació o naturalesa que tinguin, dineràries o en espècie, com per exemple els interessos i qualsevol altra forma de retribució pactada per la cessió de capitals o per la transmissió, el reemborsament, l'amortització, l'intercanvi o la conversió de qualsevol classe d'actius representatius de la captació i ús de capitals aliens. Com a única excepció, s'estima que no hi ha rendiment del capital mobiliari en les transmissions lucratives a causa de mort del contribuent dels actius esmentats.

Els rendiments típics compresos en aquest grup són els interessos rebuts com a conseqüència de préstecs, dipòsits, comptes de tot tipus oberts en entitats financeres, etc. Però com que les operacions de cessió a tercers o la col·locació de capitals es poden articular des de formes jurídiques molt variades, considerant que els rendiments típics del capital mobiliari se sotmeten als sistemes de retenció a compte i als mecanismes d'obtenció d'informació que tenen asso-

ciats, els mercats financers molt aviat van crear nombrosos productes encaminats a transformar els rendiments en plusvàlues per a reconduir les rendes corresponents al tractament dels guanys patrimonials.

I davant aquest tipus d'actuacions que no val la pena valorar des de la perspectiva legal, el legislador va respondre a partir de la Llei de règim fiscal de determinats actius financers (Llei 14/1985), mitjançant successives operacions de requalificació legal de rendes que van arrossegar la majoria de les generades per aquells productes financers cap al tractament com a rendiments de caràcter mobiliari, de caràcter implícit, explícit o mixt.

Aquest procés de requalificació s'ha portat fins a l'extrem en la LIRPF, que considera com a rendiments del capital mobiliari els provinents de qualsevol tipus de cessió a tercers de capitals propis, fins i tot els que deriven de la transmissió, el reemborsament, l'amortització, l'intercanvi o la conversió de qualsevol classe d'actius representatius de la captació o l'ús de capitals aliens, mentre que en la legislació anterior les rendes, en el cas dels actius amb rendiment explícit, rebien el tractament d'incrementos o guanys de patrimoni.

Així doncs, malgrat que la distinció entre les diverses classes d'actius no ha desaparegut, ni ho han fet els requisits que tendeixen a facilitar el control tributari de les operacions amb actius de rendiment implícit,* se n'ha unificat el tractament, de manera que en tot cas donen lloc a rendiments del capital mobiliari.

La qualificació com a rendiments del capital mobiliari dels procedents de tot tipus d'actius financers ha significat una novetat important, ja que ha fet possible la compensació dels rendiments negatius amb altres rendiments positius del capital mobiliari, fins i tot quan els saldos negatius provenen dels actius amb rendiment implícit, llevat que es tracti de pèrdues derivades d'actius financers homogenis adquirits pel contribuent en els dos mesos anteriors o posteriors a les transmissions. En aquest cas, aquest rendiment negatiu s'integra a mesura que es transmetin els actius financers que continuïn al patrimoni del contribuent.

Casos de rendiments del capital mobiliari

A manera purament d'exemple, la LIRPF al·ludeix a alguns dels rendiments d'aquesta classe més habituals, i esmenta els següents:

- a) Els rendiments procedents de qualsevol tipus d'instrument de gir (lletres de canvi, pagarés, bons), fins i tot els originats per operacions comercials, però en aquest cas només des que s'endossen o es transmeten per una causa diferent de la del pagament de proveïdors. Com que obeeixen a operacions comercials i manquen de causa financera, no es consideren rendiment de capital mobiliari les contraprestacions obtingudes pel contribuent per l'ajornament o fraccionament del preu de les operacions realitzades en l'exercici de la seva activitat econòmica habitual, que, si escau, és rendiment d'aquesta.*
- b) Les contraprestacions de comptes de tot tipus en entitats financeres, incloent-hi les basades en actius financers.
- c) Les rendes d'operacions de cessió temporal d'actius amb pacte de recompra.
- d) Les rendes satisfetes per entitats financeres a conseqüència de cessions de crèdits de la seva titularitat.

Lectura recomanada

Sobre la noció de rendiments obtinguts per la cessió a tercers de capitals propis, podeu consultar l'apartat 2 de l'article 25 LIRPF.

Quant als productes...

... dirigits a transformar els rendiments en plusvàlues, van ser exemples d'aquests, entre altres, les operacions d'assegurança amb pòlissa de prima única o les cessions de crèdits.

* Articles 91 i 92 RIRPF

* Article 25.5 LIRPF

El rendiment íntegre derivat de les cessions a tercers de capitals propis es computa per l'import percebut, llevat dels casos de transmissió, reemborsament, amortització, intercanvi o conversió de valors, en els quals es computa com a rendiment la diferència entre el valor de l'operació de què es tracti i el valor d'adquisició o subscripció.

Si el rendiment se satisfà en espècie, per a calcular l'import íntegre cal sumar al seu valor de mercat l'ingrés a compte, llevat que aquest import ja s'hagi transferit al perceptor de la renda.

Exemple

El senyor Mínguez adquireix un pagaré d'empresa per 30.000 euros, que va comprar l'1 de setembre de 2006. Les despeses d'aquesta adquisició van ascendir a 250 euros. Posteriorment, l'1 de novembre de 2007, transmet el pagaré per un import de 33.000 euros.

El senyor Mínguez ha d'incloure en la seva declaració el següent rendiment del capital mobiliari: el valor de transmissió del pagaré (33.000) menys el valor d'adquisició (30.000 + 250). En resulta un rendiment íntegre del capital mobiliari de 2.750 euros.

Es tracta d'un actiu financer amb rendiment implícit, en el qual la diferència entre l'import obtingut en la transmissió i el lliurat en la subscripció o compra constitueix el seu rendiment, tenint en compte les despeses d'adquisició i alienació. Així mateix, no s'ha d'oblidar que aquest actiu financer està subjecte a retenció a compte del 18% sobre una base de retenció de 3.000 euros, ja que no es tenen en compte per a l'esmentada base de retenció les despeses d'adquisició.

Exemples de rendiment en espècie...

... són els regals que fan les entitats financeres a certs dipositants o adquirents d'actius financers, o els premis no dineraris com a conseqüència de sorteigs entre els titulars de llibretes, etc.

c) El tercer tipus de rendiments del capital mobiliari són els **rendiments procedents d'operacions de capitalització, de contractes d'assegurances de vida o invalidesa i de rendes derivades de la imposició de capitals**, tant si són de caràcter dinerari com si han estat rebuts en espècie, sempre que no provinquin indirectament del treball personal i, per tant, calgui considerar-los rendiments d'aquesta naturalesa.*

* Article 25.3 LIRPF

No es consideren rendiments del capital mobiliari, sinó que han de tributar com a guanys o pèrdues patrimonials, les prestacions derivades d'assegurances de danys i accidents.

Aquests rendiments, que en la normativa anterior moltes vegades tenien la consideració d'increments i disminucions patrimonials i, per tant, s'han requalificat expressament com a rendiments del capital mobiliari, plantegen el problema principal de determinar-ne la quantitat. De manera que hem d'advertir que l'import íntegre es determina de forma diferent segons com es percep el rendiment de l'assegurança o de l'operació de capitalització de què es tracti.

Forma de percebre el rendiment

Si es perceben com a capital diferit, l'import del rendiment íntegre és determinat per la diferència entre el capital rebut i l'import de les primes satisfetes. En el cas de les rendes immediates, vitalícies o temporals, no adquirides en virtut de la successió, es considera rendiment del capital mobiliari un percentatge de l'anualitat percebuda variable en funció de l'edat del perceptor o de la durada de la renda, respectivament.

Exemple

El senyor Méndez, de 64 anys d'edat, contracta amb una companyia d'assegurances, mitjançant el lliurament d'una prima única de 600.000 euros, el dret a percebre una renda vitalícia immediata de 400 euros mensuals. El contracte es formalitza l'1 de gener de 2007.

En aquest cas, l'import de l'anualitat que percep el senyor Méndez en l'exercici de 2007 ascendeix a 4.800 euros (400×12). El rendiment de capital mobiliari ascendeix, per tant, a 1.152 euros ($4.800 \times 24\%$), ja que el receptor té entre 60 i 65 anys.

Com que el senyor Méndez té 64 anys en el moment de constitució de la renda, el percentatge sobre l'anualitat que es considera rendiment de capital mobiliari és del 24%, i s'integra en l'exercici de 2007 una quantitat de 1.152 euros com a rendiments de capital mobiliari, i així successivament la resta dels anys fins a la mort del contribuïent. Finalment, cal tenir en compte que aquest rendiment de 1.152 euros està subjecte a retenció a compte del 18%.

D'altra banda, en el cas de rendes diferides, vitalícies o temporals no adquirides en virtut de successió, a l'import resultant d'aplicar aquells percentatges variables sobre les anualitats percebudes caldrà sumar-hi la rendibilitat obtinguda fins a la constitució de la renda, la qual es determina per la diferència entre el seu valor actuarial i l'import de les primes satisfetes, que es reparteix linealment entre els deu primers anys de cobrament.*

* Article 18 RIRPF

Finalment, en cas d'extinció de les rendes vitalícies o temporals no adquirides en virtut de successió, per exercici del dret de rescat, la quantitat del rendiment es determina sumant a l'import del rescat les rendes ja percebudes, sempre que no hagin tributat com a rendiments del capital, i restant-hi les primes satisfetes.

A les regles anteriors s'afegeixen altres més específiques per a prestacions de jubilació i invalidesa, percebudes en forma de renda per beneficiaris d'assegurances que no donin lloc a rendiments del treball,* i també per als casos en què la renda s'hagi rebut per donació o altres negocis jurídics a títol gratuït entre vius.

* Article 19 RIRPF

d) I ja per acabar, **altres rendiments del capital mobiliari** de caràcter absolutament heterogeni. Entre aquests, els derivats de la propietat intel·lectual que no pertanyi a l'autor; els de la propietat industrial no afecta a activitats econòmiques; els de l'arrendament de béns mobles, negocis i mines, i els rendiments provinents de la cessió del dret d'imatge o del consentiment o l'autorització per utilitzar-lo.

Com podem observar, en alguns d'aquests casos en realitat som davant de **rendiments mixtos**, en els quals a les prestacions de capital se sumen prestacions personals, per la qual cosa es podrien reconduir a la categoria dels rendiments de les activitats econòmiques. Amb tot, s'entén que prevalen les prestacions de capital, motiu pel qual legalment es qualifiquen com a rendiments procedents d'aquest.

Com que són rendiments força difícils d'identificar, només sembla necessari aclarir que el rendiment derivat de la cessió del dret d'imatge o del consentiment o l'autorització per a utilitzar aquest dret que s'ha de computar aquí només és el que s'abona directament a la persona física titular d'aquest dret, perquè si l'explotació econòmica d'aquest dret s'ha cedit a una altra persona o entitat s'hi ha d'aplicar la qualificació de renda imputada; en aquest cas, tindria el tractament que preveu el complex article 92 LIRPF.

Exemple

El senyor Páez és autor d'una creació literària, edita la seva pròpia obra i per l'esmentat concepte obté una quantitat de 30.000 euros. Així mateix, és autor d'un llibre del qual va cedir a un editor l'explotació de l'obra, i va rebre a canvi una remuneració de 6.000 euros. Finalment, percep els drets d'autor del seu pare ja mort, que la societat general d'autors li liquida per un import de 5.000 euros.

En aquest cas, els rendiments percebuts (30.000 euros) pel senyor Páez formen part de l'activitat econòmica realitzada pel contribuent.

Respecte a la cessió de l'explotació de la seva obra a l'editor, l'import obtingut (6.000 euros) es qualifica com a rendiment del treball.

Finalment, els rendiments percebuts de la Societat General d'Autors (5.000 euros) tributen com a rendiment del capital mobiliari i estan subjectes a retenció a compte del 18%.

En els quatre tipus de rendiments del capital mobiliari que acabem d'examinar (rendiments obtinguts per la participació en fons propis de qualsevol tipus d'entitat, rendiments obtinguts per la cessió a tercers de capitals propis, rendiments procedents d'operacions de capitalització de contractes d'assegurances de vida o invalidesa i de rendes derivades de la imposició de capitals, i altres rendiments del capital mobiliari), es computa com a **rendiment íntegre** l'import de les prestacions obtingudes pel contribuent, exceptuant el cas de les rendes vitalícies, en què el rendiment íntegre que cal computar és el resultat d'aplicar percentatges variables a les anualitats percebudes.

A més, en tots els casos, si el rendiment és **en espècie**, cal sumar al valor de la retribució en espècie l'import de l'ingrés a compte, sempre que aquest no s'hagi transferit ja al perceptor.

A partir de l'import íntegre de cada una de les classes de rendiments del capital mobiliari, per a determinar el **rendiment net** es dedueixen exclusivament les despeses d'administració i dipòsit de valors negociables que repercuteixin en les empreses de serveis d'inversió, les entitats de crèdit o altres entitats financeres, encara que en el cas de rendiments derivats de l'assistència tècnica o d'arrendament de béns, negocis o mines, cal deduir dels rendiments íntegres les despeses necessàries per a obtenir-los i, si escau, l'import del deteriorament sofert pels béns o drets d'on procedeixin els ingressos*.

Aquest rendiment net es computa enter en la base imposable, llevat dels rendiments de l'art. 25.4 LIRPF quan tinguin un període de generació superior a dos anys o que l'article 21 del Reglament qualifiqui com a obtinguts de manera notòriament irregular en el temps. En aquests casos, s'aplica una reducció del 40%.

* Artículo 20 RIRPF

Lectura recomanada

Sobre les despeses i reduccions per a determinar el rendiment net, podeu veure l'apartat 1 de l'article 26 LIRPF.

4.4. Rendiments d'activitats econòmiques

Donant una nova denominació al que tradicionalment s'ha anomenat rendiments d'activitats empresarials i professionals, la LIRPF identifica com a tercera classe de rendiments els provinents d'activitats econòmiques que, malgrat aquesta aparença de categoria unitària, es descomponen en la normativa reglamentària, ja que a l'hora de regular el règim de retencions reconeixen les categories anteriors de rendiments d'activitats professionals i d'activitats empresarials, junt amb els quals prenen carta de naturalesa els rendiments d'activitats agrícoles i ramaderes.

Es consideren **rendiments d'activitats econòmiques**, segons el que estableix l'article 27 LIRPF, els procedents del treball personal i del capital conjuntament, o només d'un d'aquests factors, que comporten per part del contribuïent l'ordenació per compte propi de mitjans de producció i recursos humans, o bé tots dos, amb la finalitat d'intervenir en la producció o en la distribució de béns o serveis.

De manera que som davant d'activitats productives caracteritzades per l'existència d'una organització, encara que sigui mínima, en què un subjecte integra de manera autònoma i per compte propi recursos materials i humans, i assumeix el resultat derivat de la producció de béns o serveis que ofereix al mercat.

Es tracta de les activitats que donen lloc a rendiments professionals, de les activitats agrícoles i ramaderes i, finalment, de la resta d'activitats econòmiques o, utilitzant la terminologia tradicional, empresarials. La distinció entre aquestes classes de rendiments és important, perquè el RIRPF estableix règims diferenciats respecte a les retencions a compte de les diferents classes de rendiments d'activitats econòmiques, i això obliga a definir els de caràcter professional i els de les activitats agrícoles o ramaderes,* perquè, per exclusió, es delimitin els que podem continuar anomenant rendiments empresarials.

Per a delimitar negativament la categoria dels rendiments de les activitats econòmiques, cal tenir en compte que les rendes generades per l'arrendament d'immobles només s'inclouen en aquesta categoria quan es compleixen les dues **condicions** següents:

- a) Que per al desenvolupament de l'activitat hi hagi com a mínim un local destinat exclusivament a dur a terme la seva gestió.
- b) Que per a l'ordenació de l'activitat hi hagi com a mínim una persona treballant amb contracte laboral a jornada completa.

Aquesta és una regla que combat l'elusió i que es podria considerar raonable si no fos pels requisits (un pèl excessius segons la nostra opinió) formulats per-

Lectura recomanada

Quant a l'import de les retencions sobre els rendiments d'activitats econòmiques, podeu veure l'article 95 RIRPF.

Segons la LIRPF...

... són activitats econòmiques, a títol purament d'exemple, les extractives, de fabricació, comerç o prestació de serveis, incloent-hi les d'artesanía, agrícoles, forestals, ramaderes, pesqueres, de construcció, mineres i l'exercici de professions liberals, artístiques i esportives.

* Article 95.2 i 4 RIRPF

què aquestes rendes rebin el mateix tractament que les derivades de les activitats econòmiques.

En efecte, aquests requisits s'han endurit, ja que es demana que el treballador contractat per a organitzar l'activitat ho sigui a jornada completa.

Finalment, per a completar la delimitació dels rendiments d'activitats econòmiques, cal tenir en compte que també es consideren com a tals els que procedeixen dels **elements patrimonials afectes** a aquestes activitats.

Per tant, convé establir aquesta noció, ja que, com hem dit en referir-nos al concepte de rendiments del capital, si els elements patrimonials són afectes a la realització d'activitats econòmiques, generen rendiments d'aquest tipus, mentre que els no afectes donen lloc, si escau, a l'obtenció de rendiments del capital. I això és així al marge que el règim de deduïbilitat de les despeses associades a l'adquisició i a l'ús dels elements patrimonials és completament diferent si estan afectes o no a les activitats econòmiques.

Amb aquesta finalitat, convé recordar que un element patrimonial pot considerar-se **afecte a una activitat econòmica** quan, sent necessari per a l'activitat, es destina exclusivament a aquesta, llevat d'afecció parcial en el cas de béns divisibles i sens perjudici que en alguns casos se n'admeti l'ús per a finalitats particulars, sempre que aquest sigui accessor o notòriament irrellevant.*

* Article 29 LIRPF

Els béns afectes i la seva titularitat

Són béns afectes a una activitat econòmica:

- a) Els immobles on s'exerceix l'activitat.
- b) Els destinats als serveis econòmics i socioculturals del personal al servei de l'activitat.
- c) Qualsevol altres elements patrimonials necessaris per a l'obtenció dels respectius rendiments.

En sentit contrari, no es consideren afectes els béns següents:

- a) Els destinats a l'ús particular del titular de l'activitat, com els d'esplai o esbarjo.
- b) Els actius representatius de la participació en els fons propis d'entitats o de la cessió de capitals a tercers.

El contribuïent ha de tenir la titularitat dels elements afectes, ja sigui perquè es tracta de béns privats del titular de l'activitat o, en cas de matrimoni, comuns als dos cònjuges, o perquè la titularitat comuna esmentada deriva del caràcter de bé com a bé de guany (en el règim econòmic de guany) o de l'adquisició *pro indivis* del bé (en el règim econòmic matrimonial de separació de béns).

I, a més, perquè el bé es pugui considerar afecte, ha d'estar inscrit en la comptabilitat o els registres de l'activitat que estigui obligat a portar el contribuïent, ja que, en cas contrari, ha de provar que s'utilitza per a l'activitat econòmica.

Per acabar, hem d'indicar que, llevat dels casos establerts pel Reglament, qualsevol ús per a necessitats privades (fins i tot en dies o hores inhàbils durant els quals s'interrompi l'exercici de l'activitat) d'automòbils de turisme, dels seus remolcs, ciclomotors, motocicletes, aeronaus o embarcacions esportives o d'esbarjo impedeix considerar-los com a béns afectes a les activitats econòmiques.*

* Article 22 RIRPF

Després d'haver establert la noció dels rendiments de les activitats econòmiques, el càlcul s'efectua segons les normes de l'IS, que s'apliquen amb alguns matisos en el cas de l'estimació directa i l'estimació directa simplificada. Però les normes són radicalment diferents quan s'aplica l'estimació objectiva i ofereixen un resultat no comparable amb el de l'estimació directa. Per aquest motiu, el càlcul dels rendiments de les activitats econòmiques cal estudiar-lo separatament per a cada un dels règims de determinació de bases reconeguts per l'IRPF.

Amb tot, hi ha algunes **regles comunes en el càlcul dels rendiments**, que bàsicament serien les següents:

- a) Els guanys i les pèrdues patrimonials que deriven d'elements afectes a activitats econòmiques no formen part del rendiment de les activitats esmentades, sinó que es calculen i reben el tractament que els és propi per naturalesa.
- b) L'afectació d'elements patrimonials o la desafectació d'actius fixos pel contribuent no constitueix una alteració patrimonial, sempre que els béns o drets continuïn formant part del seu patrimoni. No obstant això, s'entén que no ha tingut lloc afectació si l'alienació dels béns o drets es produeix quan encara no han transcorregut tres anys des d'aquesta.
- c) Si té lloc la cessió gratuïta de béns a tercers o destinats a l'ús o consum propis del contribuent, i fins i tot de contraprestació notòriament inferior a la del mercat, cal ajustar-se al valor normal de mercat dels béns i serveis, norma de valoració que no sembla admetre prova en contra.

D'aquesta manera, el càlcul del rendiment net d'activitats econòmiques varia notòriament en funció del règim de determinació de bases que sigui aplicable entre els previstos en l'article 16 LIRPF:

En l'estimació directa normal, que s'aplica amb caràcter general a les activitats exercides per persones físiques i per entitats amb règim d'atribució de rendes dels articles 86 i seg. LIRPF, es parteix de **l'aplicació de les regles del TRLIS** que, no obstant això, reben matisació en un doble sentit:

- a) D'una banda, per a excloure determinats conceptes de la consideració de despesa deduïble.
- b) De l'altra, per a limitar les possibilitats de considerar com a despeses les generades en operacions amb el cònjuge i els fills menors del contribuent que convisquin amb aquest.

Despeses deduïbles i no deduïbles*

No es consideren despesa deduïble les quantitats satisfetes i el valor comptable dels béns lliurats en concepte de donació en la mesura que es destini a la consecució de les finalitats pròpies de les entitats donatàries següents:

- les societats de desenvolupament industrial regional
- les federacions esportives espanyoles, territorials d'àmbit autonòmic i clubs esportius

Tampoc no són despeses deduïbles les aportacions a mutualitats de previsió social del mateix empresari o professional, llevat dels professionals que facin aportacions a mutualitats

Lectura recomanada

Pel que fa a les regles generals de càlcul del rendiment net, podeu veure l'article 28 LIRPF.

* Article 30.2 LIRPF

que compleixin les condicions de l'apartat tercer de la disposició transitòria cinquena i de la disposició addicional quinzena de la Llei 30/1995, amb un límit de 3.005 euros anuals.

D'aquesta manera, es fa possible considerar com a despesa deduïble les quantitats abonades, en virtut de contractes d'assegurança concertats amb mutualitats de previsió social, per professionals no integrats al règim especial de la Seguretat Social dels treballadors per compte propi o autònoms quan actuïn com a alternatives al règim especial de la Seguretat Social, amb el límit anual de 4.500 euros. Així, en aquest punt s'equipara el règim tributari de les dues formes de previsió social.

D'altra banda, per a evitar possibles distribucions de rendes al si d'unitats familiars, es limita la deducció de les despeses ocasionades per operacions amb el cònjuge i els fills menors del contribuïent que convisquin amb ell, de manera que si presten el seu treball personal per a l'exercici de l'activitat, el titular només pot deduir com a despesa la contraprestació estipulada, amb el límit del valor de mercat, i també la Seguretat Social abonada quan hi hagi un contracte laboral amb afiliació al règim general de la Seguretat Social i treballin en l'activitat habitualment i amb continuïtat, i quan convisquin amb el titular de l'activitat.

En aquest cas, l'import de les retribucions esmentades és rendiment del treball subjecte a retenció o ingrés a compte per al cònjuge i els fills menors del contribuïent. En canvi, s'estableix un règim més flexible per a les remuneracions del cònjuge i dels fills del contribuïent, ja que aquests poden deduir com a despesa la contraprestació estipulada, amb el límit del valor de mercat, i, a falta d'estipulació, poden deduir el valor de mercat, amb la condició que l'import deduït com a despesa pel contribuïent constitueixi un rendiment del capital del cònjuge o dels fills amb caràcter general. Aquesta regla no és aplicable en el cas de béns que són comuns als dos cònjuges.

Finalment, es consideren despeses deduïbles: les primes d'assegurança de malaltia satisfetes pel contribuïent en la part corresponent a la seva pròpia cobertura i a la del seu cònjuge i fills menors de 25 anys que convisquin amb ell. El límit màxim d'aquesta deducció és de 500 euros per a cada una de les persones que acabem d'assenyalar.

Encara hi ha altres diferències respecte a la normativa reguladora de l'IS:

a) D'una banda, relatives a la valoració de les **operacions vinculades** que corresponen a l'exercici d'activitats econòmiques, en què el contribuïent ha de fer la seva valoració segons el que disposa l'article 16 del TRLIS quan comporti un augment dels ingressos, amb una correcció valorativa que en l'IS aplica exclusivament l'Administració.*

* Article 41 LIRPF

b) D'altra banda, relatives al **termini per a compensar el resultat negatiu** de les activitats econòmiques, que és de quatre anys en l'IRPF davant els quinze que preveu el TRLIS.

Encara queda per afegir una altra diferència a les anteriors, ja que per a computar en l'IRPF el rendiment net d'activitats econòmiques generat en més de dos anys, o percebut de manera notòriament irregular en el temps,* cal aplicar una reducció del 40% de l'import per a corregir l'efecte dels tipus progressius del tribut sobre rendes que tenen un caràcter irregular.

* Article 26 RIRPF

Ara bé, no escau aquesta reducció als rendiments que procedeixin de l'exercici d'una activitat econòmica que de manera regular o habitual obtingui rendiments amb un període de generació superior a dos anys o obtinguts de manera notòriament irregular en el temps.

D'altra banda, també es preveu una reducció del rendiment net de les activitats econòmiques (art. 32.2 LIRPF) de les quanties següents:

- Contribuents amb rendiments nets d'activitats econòmiques iguals o inferiors a 9.000 euros: 4.000 euros anuals.

- Contribuents amb rendiments nets d'activitats econòmiques compresos entre 9.000,01 i 13.000 euros: 4.000 euros menys el resultat de multiplicar per 0,35 la diferència entre el rendiment net d'activitats econòmiques i 9.000 euros anuals.
- Contribuents amb rendiments nets d'activitats econòmiques superiors a 13.000 euros o amb rendes, excloses les exemptes, diferents de les activitats econòmiques superiors a 6.500 euros: 2.600 euros anuals.

Així mateix, les persones amb discapacitat que obtinguin rendiments nets d'activitats econòmiques les poden minorar en 3.200 euros anuals. Aquesta quantia és de 7.100 euros anuals quan acreditin necessitar ajuda de terceres persones o mobilitat reduïda, o un grau de discapacitat igual o superior al 65%.

Els requisits per a l'aplicació d'aquesta reducció de l'art. 32.2 LIRPF s'han de complir els requisits previstos en l'apartat 3r. d'aquesta norma. I, finalment, com a resultat de l'aplicació d'aquesta reducció, el saldo no pot ser negatiu.

4.5. Guanys i pèrdues patrimonials

Junt amb els rendiments, integren la renda subjecta a l'IRPF els **guanys i les pèrdues patrimonials**, denominació que substitueix la ja consolidada **d'incrementos i disminucions de patrimoni**, que s'utilitzava sense interrupció des de la Llei 44/1978.

Es consideren guanys i pèrdues patrimonials les variacions en el valor del patrimoni del contribuïent que es posin de manifest amb motiu de qualsevol alteració en la composició del patrimoni, llevat que es classifiquin legalment com a rendiments. Es tracta d'un concepte tan extraordinàriament ampli que s'ha hagut de completar amb la menció d'una sèrie de casos en què la LIRPF considera que no s'altera la composició del patrimoni o que no es produeix el guany o la pèrdua patrimonials.

Els guanys i les pèrdues patrimonials es defineixen en termes molt amplis, la qual cosa obliga a establir una sèrie de **casos de no-subjecció** que permeten delimitar els que s'han d'integrar a la base imposable del tribut. En aquest sentit, convé recordar els punts següents:

- a) La regla de no-subjecció establerta per a les rendes que estiguin subjectes a l'ISD, que determina l'exclusió del tribut de les incorporacions patrimonials o adquisicions sense contraprestació que ja hagin quedat sotmeses a aquell impost.
- b) S'exclouen del gravamen com a guanys patrimonials les rendes fiscals derivades de la diferència entre el rendiment real d'una activitat econòmica i el que s'hagi de computar d'acord amb el règim d'estimació objectiva.*

* Article 31.2. 2a LIRPF

c) També s'inclouen dins d'aquest concepte tots els casos que, encara que responen a les característiques d'aquest element de la renda, han estat requalificats expressament perquè rebin un tractament no com a guanys o pèrdues de patrimoni, sinó com a rendiments del capital mobiliari. Per exemple, la transmissió, el reemborsament, l'amortització i l'intercanvi o la conversió d'actius, com el Deute Públic o d'altres.

A més, en segon lloc, la LIRPF (en l'apartat 2 de l'article 33) recull una sèrie d'operacions en les quals, com que s'estima que hi ha certa proximitat amb la pura especificació de drets, no es considera que s'alteri la composició del patrimoni, de manera que mai no es produiran guanys ni pèrdues.

Casos en què no hi ha alteració en la composició del patrimoni

Es tracta de la divisió de la cosa comuna, la dissolució de la societat de guanys o extinció del règim econòmic matrimonial de participació i la dissolució de comunitats de béns o separació de comuns. Igualment, la disposició addicional segona del Reial decret Llei 3/2000, de 23 de juny, també estableix que les operacions de préstec de valors que compleixin certs requisits no donen lloc a alteracions de patrimoni.

En aquests casos no es poden actualitzar els valors dels béns o drets rebuts; per tant, el que es fa és diferir la tributació del guany patrimonial latent fins al moment en què es transmetin els béns o drets esmentats.

Exemple

Els senyors Peláez són dos germans que van heretar dels seus pares l'1 de novembre de 1999 una finca rústica la valoració de la qual a efectes de l'impost sobre successions i donacions va ascendir a 9.000 euros. L'1 de juny de 2007 acorden dividir la finca a dues parcel·les iguals, adjudicant-se cada un en ple domini la part corresponent. En l'escriptura pública de divisió cada part es valora en 6.000 euros.

Som davant d'un cas de divisió de la cosa comuna, que no implica una alteració de patrimoni. Per tant, no existeix cap guany patrimonial que s'hagi de gravar en l'exercici de 2004, encara que el valor de la finca hagi augmentat, de manera que cada un dels germans té una parcel·la el valor d'adquisició de la qual continua sent de 4.500 euros i la seva data d'adquisició és l'1 de novembre de 1999.

Ara bé, en el moment en què qualsevol dels germans decideixi transmetre la seva parcel·la, serà quan es produeixi el guany o la pèrdua patrimonial corresponent amb el valor i data d'adquisició esmentats.

Tampoc no existeix guany patrimonial en les adjudicacions legals o judicials de béns o drets per causa diferent de la pensió compensatòria entre cònjuges que es produeixin amb motiu d'extinció del règim econòmic matrimonial de separació de béns. A més, s'hi afegeix que aquest cas no pot donar lloc a les actualitzacions dels valors dels béns o drets adjudicats.

Així mateix, tampoc no es considera que existeix guany o pèrdua patrimonial amb motiu de les aportacions a patrimonis protegits constituïts a favor de persones amb discapacitat.

Als casos anteriors se sumen altres de naturalesa diversa i poc clara, en els quals es considera que no hi ha guany o pèrdua patrimonials. El primer és el de les

reduccions de capital, que en l'anterior normativa del tribut s'assimilava al d'especificació de drets.

Les reduccions de capital

En qualsevol cas, reben un tractament molt semblant, considerant que no hi ha ni guany ni pèrdua, llevat que la reducció de capital tingui com a finalitat la devolució d'aportacions. En aquest cas, l'import d'aquesta o el valor normal de mercat dels béns o drets percebuts minora el valor d'adquisició dels valors afectats fins a anul·lar-los, i l'excés que pugui resultar tributa com a rendiment de capital mobiliari procedent de la participació en els fons propis de qualsevol tipus d'entitat, en la forma prevista per a la distribució de la prima d'emissió, excepte que l'esmentada reducció de capital produeixi beneficis no distribuïts, ja que llavors totes les quantitats percebudes tributen com a dividends, primes d'assistència a juntes i participacions en els beneficis de qualsevol tipus d'entitat.*

En canvi, entenem que és diferent la naturalesa dels altres dos casos que s'agrupen amb els anteriors (les transmissions lucratives a causa de mort del contribuïent i les lucratives *inter vivos* de les empreses o participacions, la titularitat del qual està exempta en l'IP i dóna lloc a la reducció de la base imposable de l'ISD), que constitueixen veritables **casos d'exempció**, com el dels guanys patrimonials posats de manifest amb motiu de les donacions a favor de les entitats sense finalitats de lucre de la Llei 49/2002, de 23 de desembre, i altres fundacions i associacions declarades d'utilitat pública, la transmissió per més grans de 65 anys o per persones en situació de dependència severa o gran dependència, de l'habitatge habitual i, finalment, el pagament dels deutes tributaris mitjançant béns que integren el patrimoni històric espanyol.

Malgrat que es tracta essencialment d'autèntiques disminucions patrimonials, s'exclouen del còmput com a tals en la base imposable de l'IRPF les no justificades, les que es deuen al consum, les ocasionades per transmissions lucratives per actes *inter vivos* o *liberalitats* i les que es deuen a pèrdues en el joc.

A aquests s'han sumat, d'acord amb el que disposa l'apartat 5 de l'article 33 LIRPF, altres casos de naturalesa completament variada que tendeixen a eliminar la possibilitat d'acreditar pèrdues patrimonials per mitjà d'**operacions de compra**, en què en un termini breu de temps es transmeten i tornen a adquirir béns o drets pel mateix preu o semblança, de manera que el valor del patrimoni del contribuïent es manté constant, però s'acredita una pèrdua que s'ha de compensar amb guanys eventuals.

Concretament, per això no es computen les pèrdues degudes a transmissions d'elements que tornen a ser adquirits pel mateix contribuïent en el termini d'un any, o les derivades de la transmissió de valors o participacions negociables quan s'hagin adquirit valors homogenis en els dos mesos anteriors o posteriors, si es tracta de valors cotitzats, o bé d'un any, si no cotitzen.

Exemple

El senyor Blázquez adquireix 2.000 participacions d'un fons d'inversió que cotitza en mercats oficials per un import de 30.000 euros. L'adquisició es va fer l'1 de desembre de 2000. L'1 de setembre de 2007 transmet la meitat de les participacions per 12.000 euros. L'1 d'octubre de 2007 torna a adquirir 500 participacions del mateix fons d'inversió.

Lectura recomanada

Quant als casos en què no hi ha guany o pèrdua patrimonial, podeu veure l'apartat 3 de l'article 33 LIRPF.

* Article 25.1.a LIRPF

El valor de transmissió de les participacions és de 12.000 euros (1.000×12). El valor d'adquisició va ser de 15.000 euros (1.000×15). Per tant, s'ha originat una pèrdua patrimonial de 3.000 euros.

Ja que en el termini d'un mes el senyor Blázquez torna a comprar la meitat de les participacions transmeses (500 participacions), només es podrà computar en l'exercici de 2004 una pèrdua patrimonial de 1.500 euros, i queda pendent de compensació la resta de la pèrdua, que no s'integrarà fins que no es transmetin les participacions que romanen en el patrimoni del contribuent.

Finalment, cal tenir en compte que aquesta pèrdua de 1.500 euros l'ha d'integrar el senyor Blázquez en la seva base imposable especial, ja que s'ha generat en més d'un any.

Coneguts els guanys i les pèrdues patrimonials sotmeses a l'IRPF, ara passem a fer referència a les **regles per a determinar l'import**, que, amb caràcter general, ve donat:

a) En les transmissions oneroses i lucratives, per la diferència entre els valors d'adquisició i de transmissió dels elements patrimonials.

b) En la resta dels casos (per exemple, els guanys en joc i els premis no exempts), pel valor de mercat dels elements patrimonials o les parts proporcionals d'aquests. Amb aquesta finalitat, si s'han fet millores en els elements patrimonials transmesos, cal distingir la part del valor d'alienació corresponent a les millores esmentades.

Per aplicar les regles que acabem de veure, cal tenir en compte que, en el cas de les transmissions oneroses, el **valor d'adquisició** és la suma de l'import real pel qual s'ha fet l'adquisició, el cost de les inversions i millores realitzades, i les despeses i els tributs inherents a l'adquisició, exclosos els interessos. Aquesta suma s'ha de minorar en l'import de les amortitzacions deduïbles fiscalment i, en tot cas, de l'amortització mínima.*

El valor d'adquisició no és objecte d'actualització, llevat del cas de béns immobles en què s'apliquen els coeficients que estableix la Llei de pressupostos generals de l'Estat.* I hem d'advertir que aquest fet pot donar lloc al gravamen de plusvàlues o guanys purament nominals originades per la inflació, amb el risc de trencar les exigències del principi constitucional de capacitat econòmica.

D'altra banda, el **valor de transmissió** és l'import satisfet realment, sempre que no sigui inferior al de mercat; en aquest cas, cal prendre el valor de mercat. D'aquest valor cal deduir les despeses i els tributs que graven la transmissió que hagi satisfet qui transmet.

Les regles generals esmentades es concreten per als casos més habituals o que puguin produir més problemes, establint normes específiques de valoració que seria massa llarg analitzar ara amb detall i que, en definitiva, l'únic que fan és concretar els valors d'adquisició i transmissió per raó del tipus de béns transmesos (valors cotitzats, participacions en fons propis d'entitats no cotitzades o de societats transparents, etc.) o a causa de la naturalesa de l'operació

Lectura recomanada

Sobre les regles per adeterminar l'import dels guanys o pèrdues patrimonials, podeu consultar l'article 34 LIRPF.

* Apartat 1 de l'article 35 LIRPF i article 40 RIRPF

* Article 35.2 LIRPF

En les transmissions d'immobles...

... entre els tributs que graven la transmissió satisfets pel transmissor hi ha l'import total de l'IIVTNU abonat pel venedor.

que genera l'alteració patrimonial (aportacions no dineràries, indemnitzacions, permutes de béns o drets, etc.).

Contingut de les normes específiques de valoració

A tall d'exemple, podem assenyalar el contingut d'alguna de les normes específiques de valoració:*

* Article 37 LIRPF

1) Començant per la que s'aplica en el cas de la **transmissió d'accions amb cotització oficial en mercats secundaris**, en què el guany o la pèrdua es computa per la diferència entre valor d'adquisició i transmissió determinats per la cotització que tingui en el mercat oficial en la data de la transmissió o el preu pactat, si és superior al de la cotització. En principi, la transmissió de drets de subscripció no genera guany o pèrdua patrimonial, sinó que minora el preu d'adquisició de les accions, llevat que l'import obtingut en la transmissió sigui superior al valor d'adquisició de les accions de les quals provenen els drets. En aquest cas, la diferència té la consideració de guany patrimonial en el període impositiu en què es produeix la transmissió dels drets esmentats.

2) En el cas de la **transmissió d'accions i participacions no admeses a negociació en mercats secundaris oficials**, el guany o la pèrdua patrimonial es determina per la diferència entre el valor de transmissió i el valor d'adquisició i, llevat que el contribuent provi que l'import satisfet es correspon efectivament amb el que haurien convingut dues parts independents en condicions normals de mercat, el valor de transmissió és el superior dels següents:

a) el valor teòric resultant del balanç corresponent a l'últim exercici tancat abans de la data de meritació de l'impost o

b) el resultat de capitalitzar al 20% la mitjana dels resultats dels tres exercicis socials tancats abans de la data de meritació de l'impost.

3) Quant al **traspàs de locals de negoci**, el guany patrimonial es computa al cedent per la quantitat que li correspongui pel traspàs. Si el dret de transmissió s'ha adquirit mitjançant un import, aquest es considera valor d'adquisició. Per contra, si el llogater participa en el preu del traspàs, la participació esmentada té el caràcter de rendiment del capital immobiliari.

Exemple

El senyor Rupérez adquireix mitjançant un traspàs l'1 de juny de 1997 el dret d'arrendament d'un local per un import de 15.000 euros, on exercirà la seva activitat comercial. L'1 de juny de 2004 cedeix el local en traspàs, i la seva participació en aquest és de 30.000 euros.

El senyor Rupérez ha de declarar el següent guany patrimonial: la diferència entre el valor de transmissió (30.000 euros) i el valor d'adquisició (15.000 euros), és a dir, 15.000 euros.

Aquest guany patrimonial s'ha d'integrar a la part especial de la base imposable, ja que s'ha generat en més d'un any. En aquest cas, no són d'aplicació els coeficients d'actualització, perquè no es tracta de la transmissió d'un immoble. D'altra banda, la transmissió del dret de traspàs (element de l'immobilitzat immaterial) estaria afectada a l'activitat econòmica duta a terme pel senyor Rupérez.

4) En el cas d'**indemnitzacions o capitals assegurats per pèrdues o sinistres en elements patrimonials**, el guany o la pèrdua patrimonial es determina per la diferència entre la quota percebuda –o el valor de mercat dels béns, drets o serveis rebuts– i la part proporcional del valor d'adquisició corresponent al dany.

5) En la **permuta de béns i drets**, inclòs els bescanvi de valors, el guany o la pèrdua patrimonial es determina per la diferència entre el valor d'adquisició del bé o dret que se cedeix i el valor superior dels dos següents:

- a) el valor de mercat del bé o dret lliurat, i
- b) el valor de mercat del bé o dret que es rep a canvi.

6) Quan es tracta de la **transmissió d'elements patrimonials a canvi d'una renda vitalícia**, el guany o la pèrdua patrimonial és la diferència entre el valor actual financer actuarial de la renda i el valor d'adquisició dels elements patrimonials transmesos.

7) Posem ara un últim exemple, que fa referència a un cas de particular rellevància: en les **transmissions d'elements patrimonials afectes a activitats econòmiques** es pren com

a valor d'adquisició el valor comptable, sens perjudici de les especialitats establertes reglamentàriament respecte a les amortitzacions que minorin el seu valor.

Una vegada indicades les regles per a determinar l'import dels guanys i les pèrdues patrimonials, cal tenir en compte que la normativa reguladora de l'IRPF, per a evitar incórrer en cap tipus de retroactivitat, manté la vigència del règim transitori establert per als guanys patrimonials derivats d'elements patrimonials no afectes a activitats econòmiques adquirits abans del 31 de desembre de 1994.*

* Disposició Transitòria novena LIRPF

Dit breument, aquest règim permet reduir l'import dels guanys patrimonials obtinguts en més de dos anys en un percentatge determinat (variable per a les diferents classes d'elements patrimonials) per cada any que romanguin en el patrimoni del contribuent que superi els dos anys.

Com a regla, l'import del guany o la pèrdua patrimonials s'integra a la base imposable del tribut. No obstant això, existeix un **règim especial d'exempció per reinversió** aplicable als guanys patrimonials procedents de la transmissió de l'habitatge habitual, que exclou del gravamen els guanys patrimonials derivats de la transmissió de la residència habitual del contribuent, sempre que l'import total obtingut per la transmissió es reinverteixi d'una sola vegada o en un termini no superior a dos anys en l'adquisició o rehabilitació d'un nou habitatge habitual. Si l'import reinvertit és inferior al total que s'ha rebut en la transmissió, només s'exclou de tributació la part proporcional del guany patrimonial obtingut corresponent a la quantitat reinvertida.

Lectura recomanada

Quant a l'exempció per reinversió en els casos de transmissió de l'habitatge habitual, podeu veure els articles 38 LIRPF i 41 RIRPF.

Exemple

El senyor Pasqual ven el dia 1 de febrer de 2004 per 90.000 euros el seu habitatge habitual adquirit l'any 2000 per un import de 60.000 euros. Per a aquesta adquisició, el senyor Pasqual es va practicar deduccions en exercicis anteriors per un import de 15.000 euros. A finals de març de 2004, compra un nou habitatge habitual per un import de 130.000 euros.

El valor de transmissió de l'habitatge habitual del senyor Pasqual és de 90.000 euros i el seu valor d'adquisició actualitzat és de 64.944 ($60.000 \times 1,0824$). Per tant, el guany patrimonial és de 25.056 euros.

Aquest guany patrimonial és exempt, ja que la totalitat de l'import d'alienació es reinverteix en un nou habitatge.

La base de deducció del nou habitatge comprat és el resultat de restar a l'import de la compra del nou habitatge (130.000 euros) l'import de les deduccions practicades en exercicis anteriors (15.000 euros) i el guany patrimonial exempt (25.056 euros). Per tant, la base de deducció és de 89.944 euros.

Un règim semblant (encara que només determina el diferiment de l'impost) s'aplica als guanys patrimonials obtinguts pels socis o partícips de les anomenades **institucions d'inversió col·lectiva** (els fons d'inversió).

Com a conseqüència de la transmissió de les accions, de les participacions o del reemborsament d'aquestes últimes, els socis o partícips obtenen un guany o una pèrdua patrimonial per la diferència de valor entre el valor d'adquisició i el valor de transmissió, però si l'import obtingut com a conseqüèn-

cia del reemborsament o transmissió es destina a l'adquisició o subscripció d'altres accions o participacions, llavors no es computa el guany o la pèrdua patrimonial, i les noves accions o participacions conserven el valor i la data d'adquisició de les accions o participacions transmeses, sempre que es compleixin els requisits de l'article 94 LIRPF.

I ja per concloure l'anàlisi del règim dels guanys patrimonials, hem d'esmentar un cas particular: el de **guanys patrimonials no justificats**.

Reben aquesta consideració els béns o els drets de tinença la declaració o adquisició dels quals no es correspongui amb la renda o el patrimoni declarats pel contribuent, i també la inclusió de deutes inexistents en qualsevol declaració per aquest impost o per l'IP, o també el seu registre tant als llibres com en registres oficials.

Els guanys patrimonials no justificats, l'import dels quals és el dels elements patrimonials o deutes, s'han d'integrar a la base liquidable general del període impositiu respecte al qual es descobreixin, llevat que el contribuent provi en la mesura suficient que ha estat titular dels béns o drets corresponents des d'una data anterior a la del període de prescripció.

Es tracta d'un concepte problemàtic que ha generat molta polèmica. El fet d'incloure'l en la base liquidable de l'IRPF permet el tancament del tribut, ja que fa possible un control efectiu de les rendes sostretes a l'aplicació de l'impost que acaben per aparèixer en el patrimoni del contribuent quan no se'n pot establir l'origen.

Lectura recomanada

Amb relació a la noció de guanys patrimonials no justificats, podeu consultar l'article 39LIRPF.

5. Regles especials de valoració

Una vegada identificats els diferents components de la renda del contribuent que s'integren a la base imposable de l'IRPF, convé esmentar algunes **regles comunes** a la valoració de tots aquests components:

5.1. Operacions vinculades

En primer lloc, cal indicar que també s'apliquen en l'IRPF les regles de valoració de les operacions vinculades establertes en el TRLIS.*

* Article 16 TRLIS

Ara bé, es pretén traslladar les regles esmentades a l'IRPF amb alguna modificació, ja que si l'operació es vincula a una societat i correspon a l'exercici d'activitats econòmiques o a la prestació de treball personal per persones físiques, només s'han d'aplicar els criteris de valoració establerts per l'IS quan impliquin un augment dels ingressos.*

* Article 41 LIRPF

5.2. Rendes en espècie

A part de la regla de valoració de les operacions vinculades i la de valoració de les rendes estimades de l'article 6.5 LIRPF pel valor de mercat (excepte el cas de captació de valors aliens, en el qual es recorre a l'interès legal del diner*), els problemes principals són els que susciten les rendes en espècie.

* Article 40 LIRPF

La **valoració de les rendes en espècie** és una categoria general, ja que tots els rendiments que s'integren a la base imposable de l'IRPF es poden satisfer en diners o rebre's en espècie. Per aquest motiu, ha estat necessari precisar-ne la definició i assenyalar que perquè tingui lloc aquest tipus de renda s'han de presentar tres **requisits**:

- a) Hi ha d'haver ús, consum o obtenció de béns, drets o serveis de manera gratuïta o a un preu inferior al de mercat.
- b) L'ús dels béns, drets o serveis s'ha de fer amb finalitats particulars.
- c) És irrellevant que la retribució en espècie impliqui una despesa real per al pagador.

Encara que es tracti d'una categoria general, la regulació de les rendes en espècie s'ha enfocat sobretot des de la perspectiva dels rendiments del treball, i això explica que s'esmenti una sèrie de casos que, per diverses raons que estan

Lectura recomanada

Quant a la noció i les classes de rendes en espècie, es poden consultar els articles 42 LIRPF i del 43 al 48 RIRPF.

relacionades en termes generals pel seu contingut social perquè impliquen un benefici moderat i d'accés generalitzat per a un conjunt de treballadors, són exonerats del gravamen.

Casos exonerats de gravamen

Els casos considerats en espècie exonerats de gravamen són els següents:

- a) Accions pròpies lliurades als treballadors, amb el límit de 12.000 euros anuals.
- b) Quantitats destinades a l'actualització, capacitació o reciclatge del personal ocupat, així com la contractació, directament o indirectament, del servei de primer cicle d'educació infantil amb tercers degudament autoritzats.
- c) Productes a preus rebaixats lliurats als treballadors en menjadors d'empresa o en econòmats de caràcter social.
- d) Ús dels béns destinats als serveis socials i culturals del personal ocupat.
- e) Primes o quotes satisfetes per l'empresa en virtut d'un contracte d'assegurança d'accident laboral o de responsabilitat civil del treballador.
- f) Primes o quotes satisfetes a entitats asseguradores per a la cobertura del treballador en les condicions establertes reglamentàriament.
- g) Prestació del servei d'educació preescolar, infantil, primària, secundària obligatòria, batxillerat i formació professional, als fills dels empleats de centres educatius autoritzats.

Als casos anteriors cal sumar-hi els préstecs amb un tipus d'interès inferior al legal dels diners concertats abans de l'1 de gener de 1992, quan el principal s'hagi posat a disposició del prestatari abans d'aquesta data.*

Entrant ja en la **valoració de les prestacions en espècie***, el criteri general és el del valor normal en el mercat, que actua com a clàusula de tancament tenint en compte l'elevat nombre de regles específiques de valoració que també se centren en els rendiments del treball en espècie que estableixen distincions entre les diferents classes de rendes d'aquesta naturalesa.

Sense fer una anàlisi detallada d'això, interessa ressaltar que en alguns casos el valor de mercat se substitueix directament per valors objectius i generalment moderats que fan que aquesta forma de retribució pugui continuar interessant a l'hora de dissenyar un sistema de retribucions fiscalment atractiu per al perceptor. Aquest és el cas de l'ús de l'habitatge, no solament perquè es valora en un percentatge màxim del 10% del valor cadastral, sinó perquè l'import que s'ha d'integrar a la base imposable no pot superar el 10% de les altres contraprestacions de treball de l'empleat.

Tanmateix, per sobre de l'examen de les regles particulars aplicables per a valorar les retribucions en espècie més habituals, el que hem de subratllar és que, amb l'única excepció de les contribucions a plans de pensions o sistemes alternatius de previsió social, l'import que es computa en la base imposable és el resultat de sumar al valor de la renda en espècie l'import de l'ingrés **a compte** que correspongui aplicar, llevat que l'import d'aquest ja s'hagi transferit al perceptor de la renda en espècie, d'acord amb el que estableix l'apartat 2 de l'article 43 LIRPF.

* Disposició Adicional segona LIRPF

* Article 43 LIRPF

Les retribucions en espècie...

... més habituals són l'ús o lliurament de vehicles, préstecs a un tipus d'interès inferior al legal dels diners, manutenció, allotjament, viatges i similars, primes o quotes satisfetes en virtut de contractes d'assegurança, quantitats destinades a satisfer despeses d'estudi, contribucions satisfetes per promotors de plans de pensions, etc.

Activitats

1. Quins són els criteris d'individualització de les rendes?
2. Com es calcula el rendiment net del treball?
3. Identifiqueu les principals regles de valoració de les rendes en espècie.
4. Quines són les principals despeses deduïbles en els rendiments d'activitats econòmiques?
5. Assenyaleu les principals característiques dels règims de determinació de la base imposable.

Exercicis d'autoavaluació

De selecció

Assenyaleu la resposta vàlida a cada una de les preguntes següents:

1. Un contribuent adquireix una lletra del Tresor per 5.500 € el 2 de gener de 2004 amb venciment a un any. El valor de la lletra del Tresor a 31 de desembre de 2004 era de 5.990 €. El 2 de gener de 2005 es produeix el venciment de la lletra i es perceben 6.000 €. Com que el rendiment ha estat de 500 €, en quin període cal declarar-los en l'impost sobre la renda de les persones físiques?
 - a) Els 500 € el 2004.
 - b) Els 500 € el 2005.
 - c) Els rendiments de les lletres del Tresor són exempts.
2. Són exemptes les indemnitzacions següents?:
 - a) Per causar danys a persones en la quantia pactada.
 - b) Per causar danys a persones en la quantia fixada per conciliació judicial.
 - c) Per causar danys a persones en la quantia reclamada.
3. El matrimoni compost per en Josep i la Fina, casats en règim de guanys ha obtingut els rendiments següents: Josep, 50.000 € com a empleat de Telefónica, Fina 60.000 € del seu despatx d'arquitectes, i 12.000 € d'un dipòsit bancari la titularitat del qual és compartida. Decideixen presentar declaracions individuals de l'impost sobre la renda de les persones físiques. Qui ha de declarar cada renda?
 - a) Josep 50.000 €, Fina 60.000 €, els 12.000 € qualsevol d'ells.
 - b) Josep 56.000 € (50.000 + 12.000/2), Fina 66.000 € (60.000+12.000/2).
 - c) Josep i Fina 61.000 € cada un (50.000 + 60.000 +12.000)/2, ja que les rendes són de guanys.
4. A efectes de l'impost sobre la renda de les persones físiques, si es cobren mensualitats en concepte de pensió derivada d'un pla de pensions:
 - a) Les quantitats percebudes són exemptes de l'impost.
 - b) Les quantitats percebudes són rendiments del capital mobiliari.
 - c) Les quantitats percebudes són rendiments del treball sense dret a reducció.
5. Una persona ocupa un determinat càrrec públic que li dona dret a un habitatge oficial. A efectes de l'impost sobre la renda de les persones físiques:
 - a) No té repercussió fiscal, ja que es rep una prestació derivada d'un càrrec oficial.
 - b) Es rep una prestació en espècie, que ha d'incorporar en els seus rendiments del treball una quantitat equivalent al 10 per 100 del valor cadastral de l'habitatge.
 - c) Es rep una prestació en espècie, que ha d'incorporar en els seus rendiments del treball una quantitat equivalent al valor de mercat d'un eventual lloguer de l'habitatge.
6. Distingiu quina de les següents rendes no és un rendiment a efectes de l'impost sobre la renda de les persones físiques:
 - a) La renda obtinguda per la venda d'una casa.
 - b) La renda obtinguda per treballar de dependent de farmàcia.
 - c) La renda obtinguda per fer treballs feines domèstiques.
7. En l'IRPF, les retribucions d'un funcionari espanyol amb destinació a l'estranger:
 - a) Gaudeixen d'exempció dins d'uns límits quantitius fixats en el Reglament i de la consideració de dietes exceptuades de gravamen per l'excés sobre les retribucions totals que obtindria el funcionari en cas que estigués destinat a Espanya.
 - b) Gaudeixen d'exempció dins d'uns límits quantitius fixats en el Reglament o de la consideració de dietes exceptuades de gravamen per l'excés sobre les retribucions totals que obtindria el funcionari en cas que estigués destinat a Espanya.
 - c) Cap de les dues respostes anteriors no és correcta.

8. En Joan fa 10 anys que treballa en una empresa i, de comú acord entre les dues parts, es pacta la resolució de la relació laboral. En l'acord s'estipula que l'empresa ha d'indemnitzar el treballador amb una quantitat global de 12.000 euros, que se satisfarà de manera fraccionada en un període de 5 anys. A efectes de l'IRPF d'en Joan, aquesta quantitat:

- Està exempta.
- No està exempta, però gaudeix d'una reducció del 40%.
- Tributa sense cap reducció.

9. Un representant que treballa per a un empresari persona física utilitza un vehicle de l'empresa per desplaçar-se per motius laborals i els diumenges en fa un ús particular. A l'efecte de calcular els rendiments d'activitats econòmiques de l'IRPF corresponent a l'empresari, aquest vehicle:

- S'ha de considerar un element patrimonial afecte totalment.
- S'ha de considerar un element patrimonial afecte parcialment.
- S'ha de considerar un element patrimonial desafectat.

10. En Pere obté un guany patrimonial per la venda del seu habitatge habitual i pacta amb el comprador el pagament en dos terminis, un l'octubre de 2007 i l'altre l'octubre de 2008. Si en Pere destina tots els diners dels dos pagaments el novembre de 2008 per a adquirir un nou habitatge habitual:

- Gaudeix de l'exempció per reinversió en habitatge habitual en l'IRPF.
- Ha de declarar el guany patrimonial en l'IRPF, sense que pugui aplicar-se el coeficient d'actualització del valor d'adquisició.
- Cap de les dues respostes anteriors no és correcta.

Casos pràctics

1) En Pere i la Lídia estan casats i són pares de tres fills. En Pere és propietari d'una finca rústica a Toledo, que explota directament, i que li produeix una renda de 20.000 €, inclosos 7.000 € en concepte de cànon anual pel servei de pastura que grava la finca.

La Lídia, per la seva part, és propietària d'una finca urbana a Valladolid, que té una antiguitat de cinc anys. La finca la va heretar del seu pare. El segon pis d'aquesta finca constitueix l'habitatge habitual de la família i implica un 20% de la superfície total de la finca. La resta de pisos estan arrendats, i perceben una renda anual total per tots ells de 8.000 €.

A la planta baixa, hi ha un local arrendat per 1.000 € mensuals (15% sobre el total de la finca). L'arrendatari d'aquest local ha traspassat el negoci l'1 de juny de 2004 a un tercer per la quantitat de 20.000 €. La Lídia ha cobrat el 20% de la xifra esmentada en concepte de participació. Després del traspàs del local, s'ha incrementat la renda d'aquest en 300 € mensuals, als quals s'apliquen els impostos corresponents.

Les despeses de l'immoble de la Lídia ascendeixen a 5.500 €, distribuïts de la manera següent: IBI, 2.500 €; subministraments, 500 €; conservació, 600 €; manteniment de la façana, 1.500 €, i comissió de l'agència de lloguer, 400 €. Finalment, cal tenir en compte que el valor cadastral de l'immoble, a efectes de l'IBI, és de 400.000 €, dels quals 100.000 € corresponen al valor del sòl. Aquest valor cadastral no ha estat revisat des de l'1 de gener de 1994.

Calculeu els rendiments del capital immobiliari d'en Pere i la Lídia, corresponents a l'IRPF de l'exercici de 2007.

2) En Lluís és treballador d'una empresa i és acomiadat el 15 d'octubre de 2007. Quan finalitza l'any, el 31 de desembre de 2007, aquest subjecte ha rebut les prestacions següents:

- Un sou de 18.000 euros.
- Prestacions familiars de la Seguretat Social per fill a càrrec per un valor de 1.000 euros.
- Una indemnització per acomiadament de 12.000 euros (el mínim obligatori previst en l'Estatut dels treballadors és de 10.000 euros).
- Una prestació com a beneficiari d'un pla de pensions per un valor de 15.000 euros.
- El lliurament gratuït d'accions de l'empresa per un valor de 5.000 euros.
- L'ús d'un habitatge de l'empresa, sense valor cadastral conegut, que va ser adquirit per l'empresa per 180.000 euros.
- Una contribució de l'empresa a un pla de pensions per un import de 2.000 euros.

Tenint en compte que en Lluís ha cotitzat 1.000 euros a la Seguretat Social, que li han retingut en concepte d'IRPF una quantitat de 3.500 euros, i que ha suportat unes despeses de 800 euros per despeses d'advocat derivades d'un litigi contra l'empresa per l'acomiadament, calculeu els rendiments nets del treball d'aquest subjecte.

3) La Maria, en data 31 de desembre de 2007, ha obtingut els rendiments del capital següents:

- Pel lloguer d'un immoble de la seva propietat: 7.200 euros. La Maria ha finançat l'adquisició d'aquest immoble, que li va costar 200.000 euros i té un valor cadastral de 180.000 euros, i per aquest motiu ha pagat l'any 2007 un total de 2.000 euros en concepte d'interessos al seu banc. La Maria també ha satisfet una quota per l'impost municipal sobre béns immobles (IBI) de 500 euros.
- Pel traspàs o la cessió del contracte d'arrendament d'un local de negoci: 100.000 euros.
- Per la constitució d'un usdefruit sobre unes accions de Repsol: 14.000 euros.

- Per la transmissió d'unes lletres del Tresor, que havia adquirit per 10.000 €: 8.000 €.
- Per rendiments procedents d'una assegurança de vida, en concepte de renda temporal immediata amb una durada d'aquesta de 12 anys: 13.000 euros.

Calculeu els rendiments del capital de l'IRPF de la María.

4) La Joana, en data 31 de desembre de 2007, és titular de les rendes següents:

- Uns béns mobles percebuts com a conseqüència de la reducció de capital amb devolució d'aportacions feta per una SA de la qual és sòcia. Aquests béns, amb un valor d'adquisició de 22.000 euros, tenen ara, en el moment de la reducció de capital, un valor de mercat de 24.000 euros.
- Per la transmissió d'unes accions, amb un preu d'adquisició de 12.000 euros, obté un total de 8.000 euros.
- En virtut d'una permuta de terrenys, la Joana transmet un terreny amb un valor d'adquisició de 100.000 euros i un valor de mercat de 130.000 euros, i en rep un altre amb un valor de mercat de 125.000 euros.
- Per la propietat d'un apartament a la muntanya, adquirit fa 15 anys per 100.000 euros i que ha acabat de pagar el 2007, abonant els últims 5.000 euros. El valor cadastral actual, revisat, de l'apartament és de 65.000 euros, i l'impost sobre béns immobles és de 550 euros.

Calculeu els guanys i les pèrdues patrimonials, i les rendes imputades de l'IRPF, de la Joana.

Solucionari

Exercicis d'autoavaluació

De selecció

1. b, 2. b, 3. b, 4. c, 5. b, 6. a, 7. b, 8. c, 9. a, 10. c.

Casos pràctics

1) Amb relació als rendiments d'en Pere, cal tenir present, en primer lloc, que la finca rústica de titularitat exclusiva d'en Pere situada a Toledo és explotada directament per ell mateix. De conformitat amb el que disposa l'article 27 LIRPF, els rendiments derivats de la finca rústica són rendiments d'activitat econòmica i no rendiments del capital. Per tant, els 13.000 € (20.000 – 7.000 = 13.000 €) són considerats rendiments d'activitats econòmiques i no rendiments del capital immobiliari.

per contra, quant al dret de pastura, suposant que la part de la finca que es destina a pastura no està afectada a les activitats econòmiques d'en Pere, no es tracta d'una activitat econòmica, sinó d'una renda derivada d'un dret real, motiu pel qual es considera un rendiment del capital immobiliari, segons el que disposa l'article 22 LIRPF. Per tant, els 7.000 € són considerats rendiment del capital immobiliari.

Ara bé, si entenem que la part de la finca destinada a pastura està afectada a les activitats econòmiques d'en Pere (per exemple, perquè també pasturi en l'esmentada part de la finca el seu propi ramat), llavors, d'acord amb el que estableix l'article 21 LIRPF, els rendiments s'haurien de considerar procedents d'activitats econòmiques.

Convé recordar que la LIRPF determina que els rendiments del capital s'imputen al titular civil, no dels rendiments, sinó dels elements patrimonials, a béns o a drets, dels quals aquells derivin.

Passant a analitzar els rendiments del capital immobiliari de la Lídia, cal subratllar, en primer lloc, que l'habitatge habitual (el segon pis de la finca urbana situada a Valladolid) no genera rendiments del capital immobiliari. L'article 85 LIRPF disposa que els immobles urbans generen un rendiment presumpte del 2% del valor cadastral (o de l'1,1% si l'esmentat valor ha estat revisat des de l'1 de gener de 1994), excepte l'habitatge habitual, els locals afectes a l'exercici d'activitats econòmiques o els immobles que generin rendiments del capital immobiliari (bàsicament, els que estan arrendats).

Quant a la resta de pisos i al local arrendat, els rendiments íntegres del capital immobiliari ascendeixen a 22.100 € (8.000 € dels pisos i 14.100 € del local). En el local llogat, són ingressos íntegres l'import total de les contraprestacions rebudes per la Lídia, exclòs l'IVA (article 22.2 LIRPF). Per tant, els ingressos esmentats ascendeixen a 14.100 €: 5.000 € de gener a maig (1.000 € × 5) i 9.100 € de juny a desembre (1.300 € × 7).

Amb relació al traspàs del local, el propietari de l'immoble ha de computar com a ingressos íntegres del capital immobiliari les quantitats percebudes en concepte de participació en aquestes operacions (article 22.1 LIRPF). En aquest cas, 20.000 € × 20% = 4.000 €. Per tant, els 4.000 € rebuts per la Lídia, per la seva participació en el preu del traspàs, es consideren rendiment del capital immobiliari i tenen la consideració de rendiment irregular.

De manera que el total d'ingressos íntegres ascendeix a 26.100 €.

Respecte a les despeses deduïbles (article 23.1 LIRPF), cal tenir present que existeix una part no deduïble de les despeses que es descriu en l'enunciat: la part corresponent a l'habitatge habitual. Per tant, l'IBI deduïble és: 2.500 – (2.500 × 20%) = 2.000 €. Els subministraments deduïbles, igualment, seran: 500 € – (500 × 20%) = 400 €. I les despeses de conservació: 600 € – (600 × 20%) = 480 €.

Les despeses relatives a la façana són deduïbles, ja que es tracta de despeses de manteniment i no de millores de l'immoble. Per tant, són deduïbles: 1.500 – (1.500 × 20%) = 1.200 €. D'altra banda, la comissió de l'agència de lloguer és deduïble en la seva totalitat, és a dir, 400 €.

Finalment, l'amortització de l'immoble és una despesa deduïble i, si escau, de la resta de béns cedits amb l'immoble, sempre que responguin a la depreciació efectiva (article 23.1.b LIRPF). Es considera que les amortitzacions compleixen el requisit d'efectivitat assenyalat anteriorment si no excedeixen, en el cas dels immobles, del resultat d'aplicar el percentatge del 3% sobre el més alt dels valors següents: el cost d'adquisició o el valor cadastral, exclòs el valor del sòl. En el cas d'adquisicions d'immobles per herència o donació, només té la consideració de "cost d'adquisició" la part de les despeses i tributs inherents a l'adquisició que correspon a la construcció, i també a totes les inversions i millores efectuades. En el nostre cas, ja que no es desprèn de l'enunciat l'import d'aquestes últimes despeses, aplicarem el valor cadastral. Per tant, l'import de la despesa d'amortització serà: (400.000 – 100.000) × 0,03 × 0,80 = 7.200 €. El total de despeses deduïbles, d'aquesta manera, ascendeix a 11.680 €.

A més a més, en els casos d'arrendament de béns immobles destinats a habitatge, el rendiment net, calculat per la diferència entre la totalitat dels ingressos íntegres i les despeses necessàries que tinguin la consideració de deduïbles, es redueix, amb caràcter general, en un 50% (article 23.2 LIRPF). Si aquesta diferència és una quantitat negativa o igual a zero, no correspon aplicar aquesta reducció.

Els rendiments íntegres dels habitatges arrendats ascendeixen a 8.000 €. Els habitatges esmentats representen el 65% de la superfície total de la finca. Per a calcular les despeses deduïbles que els corresponen, cal aplicar sobre el total de despeses el mateix percentatge. De manera que si al total de despeses (14.100 €) hi apliquem el percentatge de la superfície esmentat (65%) i hi sumem la part de la comissió de l'agència de lloguer que correspon als pisos ($400 \times 81,25\% = 325$ €), obtenim les despeses deduïbles imputables als pisos. Com que la suma de les esmentades despeses deduïbles (9.490 €) supera l'import dels ingressos (8.000 €), no és procedent aplicar-hi cap reducció.

Encara queda una altra reducció per aplicar. Quan el rendiment es produeix en un període de generació superior a dos anys o de forma irregular en el temps, cal aplicar-hi una reducció del 40% (article 23.3 LIRPF).

Entre els rendiments esmentats hi ha els imports obtinguts pel traspàs o la cessió del contracte d'arrendament de locals de negoci. En aquests casos, la quantitat que rep el titular de l'immoble, és a dir, el propietari de l'immoble, per la participació en el preu del traspàs, es considera rendiment del capital immobiliari obtingut de manera notòriament irregular en el temps. D'altra banda, la quantitat que rep l'arrendatari pel traspàs o la cessió del contracte d'arrendament no constitueix rendiment del capital immobiliari, sinó guany patrimonial.

En definitiva, cal practicar sobre el rendiment de la participació en el traspàs del local una reducció del 40%. És a dir, $4.000 \times 40\% = 1.600$ €.

Per tant, el rendiment net reduït del capital immobiliari de la Lídia és de $26.100 - 11.680 - 1.600 = 12.820$ €.

2) En concepte de rendiments íntegres del treball, hem de computar, en primer lloc, els 18.000 € de sou, segons indica expressament l'article 17.1.a) LIRPF.

En el mateix sentit, hi hem d'incloure també 2.000 € en concepte d'indemnització per acomiadament (12.000 €), tenint en compte que aquesta quantitat no gaudeix de l'exempció que disposa la lletra i) de l'article 7 LIRPF, perquè excedeix de la indemnització prevista com a obligatòria en l'Estatut dels treballadors (10.000 €). En aquest cas, aquest rendiment té una reducció del 40% en concepte de rendiment obtingut de forma notòriament irregular en el temps –article 11.1 f) RIRPF–; per tant, la quantia és: $2.000 - (2.000 \times 40\%) = 1.200$ €.

En tercer lloc, l'ordenació jurídica també qualifica com a rendiment del treball les prestacions percebudes pels beneficiaris de plans de pensions (número tercer de l'article 17.2.a) LIRPF). Ara bé, en aquest últim cas, En Lluís no ha de fer constar en la seva declaració el total del rendiment íntegre (15.000 €), ja que aquest tipus de rendiment gaudeix de la reducció estipulada en l'article 18.3 LIRPF. Concretament, la reducció aplicable al cas és la prevista en la lletra b) de l'apartat 2 d'aquest precepte, d'acord amb el qual les prestacions percebudes pels beneficiaris de plans de pensions, entre altres, han de constar amb una reducció del 40%, sempre que es rebin en forma de capital (és a dir, que es percebin en forma de pagament únic i no en forma de renda periòdica, tal com obliga l'article 11.5 RIRPF) i sempre que hagin transcorregut més de 2 anys des de la primera aportació. Si pressuposem que es compleixen aquests requisits, el rendiment íntegre serà en aquest cas: $15.000 - (15.000 \times 40\%) = 9.000$ €.

El quart rendiment íntegre del treball d'en Lluís correspon a l'ús d'un habitatge de l'empresa, sense valor cadastral conegut, que va ser adquirit per l'empresa per 180.000 €. El tercer paràgraf de la lletra a) de l'article 43.1.1 LIRPF ordena en aquest cas que l'ús de l'habitatge es valori aplicant un percentatge del 5% sobre el 50% del valor que tingui l'immoble a efectes de l'impost sobre el patrimoni. Dels tres valors indicats a l'article 10.1 de la LIP, només figura en l'enunciat el preu, contraprestació o valor d'adquisició (180.000 €). Per tant, el rendiment íntegre en aquest cas és: $5\% \times (50\% \times 180.000) = 4.500$ €. Ara bé, l'últim paràgraf de la lletra a) de l'article 43.1.1 LIRPF assenyala que la valoració de l'ús de l'habitatge resultant d'aplicar aquests percentatges no pot excedir del 10% de la resta de contraprestacions del treball.

Per aquest motiu hem de calcular l'última de les rendes del treball, la contribució de l'empresa a un pla de pensions per un import de 2.000 €, que ha de figurar com a rendiment del treball en espècie pel seu import –lletra i) de l'article 43.1.1 LIRPF–, és a dir, per un valor de 2.000 €. En aquest cas, aquest rendiment íntegre no gaudeix de cap reducció, pel que es disposa en l'article 18.3 LIRPF, però, en canvi, la quantitat integrada com a rendiment sí que és deduïble posteriorment de la base imposable (article 51 LIRPF).

D'aquesta manera, la valoració de l'ús de l'habitatge no pot excedir de 3.020 €, és a dir, el 10% de la suma de la resta de rendiments del treball, que és de 30.200 € (18.000 € pel sou + 1.200 € per la indemnització per acomiadament + 9.000 € per la prestació del pla de pensions + 2.000 € per la contribució de l'empresa a un pla de pensions del treballador).

D'altra banda, s'ha de tenir en compte que no computen com a rendiments íntegres del treball un conjunt de rendes no subjectes i exemptes. Com a cas de no-subjecció hem d'esmentar el lliurament gratuït d'accions de l'empresa per un valor de 5.000 €, pel fet que la lletra a) de l'article 42.2 LIRPF no considera renda en espècie la percepció d'aquestes accions si el

valor de les lliurades a cada treballador no és superior a 12.000 € i si es compleixen a més els requisits que estableix l'article 43 RIRPF.

Finalment, les rendes d'en Lluís que gaudeixen d'exempció són dues. En concret, les prestacions familiars de la Seguretat Social per fill a càrrec, per un valor de 1.000 €, es consideren exemptes en la lletra h) de l'article 7 LIRPF.

Igualment, la indemnització per acomiadament de 12.000 € està exempta parcialment, en la quantia de 10.000 €, que segons s'indica en l'enunciat és la indemnització prevista com a obligatòria en l'Estatut dels treballadors –lletra i) de l'article 7 LIRPF–, i sempre que es compleixin els requisits de desvinculació entre treballador i empresa que preveu l'article 1 del RIRPF.

En definitiva, els rendiments íntegres del treball són: $18.000 + 1.200 + 9.000 + 3.020 + 2.000 = 33.220$ €.

Finalment, el càlcul del rendiment net del treball s'obté en aquest cas deduït del rendiment íntegre les quantitats següents: 1.000 € en concepte de cotització a la Seguretat Social, segons el que disposa la lletra a) de l'article 19.2 LIRPF, i dels 800 € per despeses de defensa jurídica derivades d'un litigi contra l'empresa per l'acomiadament només són deduïbles 300 €, que és el límit permès en la lletra i) del mateix precepte. En canvi, les retencions practicades a en Lluís (3.500 €) no actuen com a deducció del rendiment íntegre, sinó al final de la liquidació de l'impost, en concepte de deducció de la quota líquida. En conseqüència, el rendiment net del treball és: $33.220 - 1.000 - 300 = 31.920$ €.

Finalment, resulta aplicable la reducció per obtenció de rendiments nets del treball de 2.600 euros anuals, prevista en l'art. 20.1.c LIRPF, ja que obté rendiments nets del treball superiors a 6.500 euros. De manera que l'import dels rendiments que s'han d'integrar a la base imposable general és de 29.320 euros ($31.920 - 2.600$).

3) El lloguer d'un immoble genera a la Maria un rendiment íntegre del capital immobiliari de 7.200 € (article 22 LIRPF).

Tanmateix, aquest rendiment gaudeix de reduccions importants: els interessos de capitals aliens invertits en l'adquisició del bé immoble i altres despeses de finançament (2.000 €) i la quota de l'IBI (500 €), segons el que disposen la lletra a) de l'article 22.1 LIRPF i les lletres a) i b) de l'article 13.1 RIRPF.

Igualment, la Maria es pot deduir una quantitat més en concepte d'amortització de l'immoble, d'acord amb el que estableixen la lletra b) de l'article 23.1 LIRPF i l'article 14 RIRPF. En concret, la despesa per amortització ascendeix a 6.000 €, que és el resultat d'aplicar el 3% sobre el valor d'adquisició (200.000 €), ja que aquest últim és més elevat que el valor cadastral (180.000 €). La suma total de deduccions és: $2.000 + 500 + 6.000 = 8.500$ €.

Si restem aquestes deduccions (8.500 €) del rendiment íntegre (7.200 €), el rendiment net del capital immobiliari seria negatiu (-1.300 €). Ara bé, el paràgraf final de l'article 13.a RIRPF disposa que l'import màxim deduïble per les despeses d'interessos dels capitals aliens invertits en la millora o adquisició i les despeses de reparació i conservació (l'excés és deduïble en els quatre anys següents) no pot excedir de la quantia dels rendiments íntegres. Per tant, el rendiment net del capital immobiliari és de 0 €. En cas que aquest rendiment net hagués estat positiu, hauríem d'haver tingut en compte que hauria gaudit d'una reducció, amb caràcter general, del 50%, sempre que l'immoble s'hagués destinat a habitatge (article 23.2 LIRPF). Com a segon rendiment del capital immobiliari, el traspàs o cessió del contracte d'arrendament d'un local de negoci ha de computar per la quantia íntegra obtinguda (100.000 €). En l'enunciat no figuren despeses deduïbles; per tant, el rendiment net és de 100.000 €. Ara bé, aquest rendiment net gaudeix d'una reducció del 40%, per aplicació de l'article 23.3 LIRPF, ja que el Reglament de l'impost qualifica aquest rendiment com a obtingut de forma notòriament irregular en el temps –lletra a) de l'art. 15.1 RIRPF. En definitiva, el rendiment net del capital immobiliari és: $100.000 - (40\% \times 100.000) = 60.000$ €.

Per a finalitzar el càlcul dels rendiments del capital de la Maria, hem de tenir en compte que aquest subjecte ha percebut tres rendiments del capital mobiliari.

La constitució d'un usdefruit sobre unes accions de Repsol per 14.000 €, en primer lloc, es qualifica com a rendiment obtingut per la participació en els fons propis de qualsevol tipus d'entitat (art. 25.1.c LIRPF). Com que no consta que en aquest cas hi hagi una despesa deduïble de les que preveu l'article 26 LIRPF, el rendiment net és de 14.000 €.

La lletra b) de l'article 25.2 LIRPF qualifica com a rendiment del capital mobiliari la transmissió de valors (en aquest cas, unes lletres del Tresor), i determina que el rendiment és la diferència entre el valor de transmissió (8.000 €) i el seu valor d'adquisició (10.000 €). Si no s'ha produït l'adquisició d'actius financers homogenis dins dels dos mesos anteriors o posteriors a la transmissió, el rendiment negatiu (-2.000 €) es pot integrar totalment a l'exercici de 2007.

L'últim rendiment del capital mobiliari està constituït pels rendiments procedents d'una assegurança de vida (article 25.3 LIRPF). En concret, la Maria ha rebut l'any 2007 una renda temporal immediata per un import de 13.000 €. Com que la durada d'aquesta renda és de 12 anys, s'ha de considerar rendiment del capital mobiliari el resultat d'aplicar sobre l'anualitat de 13.000 euros el percentatge del 20% –número 3 de la lletra c) de l'art. 25.3 LIRPF: $13.000 \times 20\% = 2.600$ €.

En definitiva, els rendiments nets del capital són els següents:

- Lloguer d'un immoble: 0 €.
- Traspàs o cessió del contracte d'arrendament d'un local de negoci: 60.000 €.

- Constitució d'un usdefruit sobre unes accions de Repsol: 14.000 €.
- Transmissió de valors: -2.000 €.
- Rendiments procedents d'una assegurança de vida: 2.600 €.

El total dels rendiments del capital immobiliari és de $0 + 60.000 = 60.000$ € i el total dels rendiments del capital mobiliari és de $14.000 - 2.000 + 2.600 = 14.600$ €.

4) En aquest cas apareixen dos guanys o pèrdues patrimonials i una imputació de renda.

Abans d'entrar a analitzar aquestes rendes, hem de tenir en compte que el segon paràgraf de la lletra a) de l'article 33.3 LIRPF determina que els béns mobles percebuts per la Joana com a conseqüència de la reducció de capital amb devolució d'aportacions feta per una SA no constitueixen cap guany o pèrdua patrimonial. En concret, aquest precepte determina que el valor normal de mercat dels béns percebuts (24.000 €) ha de minorar el valor d'adquisició de les aportacions (22.000 €) fins a la seva anul·lació, de manera que l'excés que en resulti (2.000 €) s'ja d'integrar com a rendiment del capital mobiliari procedent de la participació en els fons propis de qualsevol tipus d'entitat, en la forma prevista per a la distribució de la prima d'emissió, llevat que aquesta reducció de capital procedeixi de beneficis no distribuïts, ja que llavors la totalitat de les quantitats percebudes per aquest concepte tributa com a dividends, primes d'assistència a juntes i participacions en els beneficis de qualsevol tipus d'entitat.

Amb relació als guanys i les pèrdues patrimonials (article 33 LIRPF), la transmissió d'accions constitueix una transmissió a títol onerós que genera aquest tipus de renda per la diferència entre els valors d'adquisició i transmissió d'aquestes –lletra a) de l'article 34.1 i article 35 LIRPF). En el cas concret de la transmissió d'accions, les lletres a) i b) de l'article 37.1 LIRPF estableixen les normes específiques de valoració, en funció de si les accions cotitzen a la borsa o no hi cotitzen. En el nostre cas, es produeix una pèrdua patrimonial de -4.000 € (8.000 - 12.000).

El segon guany o pèrdua patrimonial es produeix en virtut de la permuta de terrenys. La lletra h) de l'article 37.1 LIRPF disposa que, en aquests casos, la Joana ha de tenir en compte que ha obtingut un guany o una pèrdua patrimonial per la diferència entre el valor d'adquisició del terreny que cedeix (100.000 €) i el major dels dos següents: el valor de mercat del terreny lliurat (130.000 €) o el valor de mercat del terreny que rep a canvi (125.000 €). Per tant, la Joana obté un guany patrimonial de 30.000 € (130.000 - 100.000).

Finalment, la propietat d'un apartament a la muntanya constitueix un cas d'imputació de renda immobiliària (article 85 LIRPF). Tenint en compte que el valor cadastral de l'immoble ha estat revisat (65.000 €), correspon aplicar-hi el percentatge de l'1,1% (article 85.1 LIRPF): $65.000 \times 1,1\% = 715$ €. D'altra banda, cap de les despeses no és deduïble: ni els interessos pagats (5.000 €), ni la quota de l'IBI (550 €), ja que no es pretén gravar cap renda real (únicament es grava una renda potencial que es calcula ficticiament amb regles objectives), ni estan previstes en conseqüència deduccions d'aquesta. Aquesta renda s'ha d'imputar en la part general de la base imposable del període impositiu.

Glossari

AEAT Agència Estatal d'Administració Tributària.

amortització *f* Despesa que reflecteix la pèrdua de valor d'un bé a causa de l'ús, el pas del temps o el progrés tècnic (l'obsolescència).

BOE *Butlletí Oficial de l'Estat*.

CE Constitució espanyola.

DA Disposició addicional.

DD Disposició derogatòria.

DF Disposició final.

diferiment *m* Retard en el temps de pagament del tribut, i en l'IS, integració de les rendes obtingudes en un període impositiu en la base imposable de períodes impositius posteriors.

DOCE Diari Oficial de les Comunitats Europees.

DT Disposició transitòria.

elements patrimonials afectes *m pl* Béns immobles on es du a terme l'activitat del contribuent, o béns destinats als serveis econòmics i socioculturals del personal al servei de l'activitat, o bé qualsevol altre element patrimonial que sigui necessari per a obtenir els rendiments respectius.

guanys i pèrdues patrimonials *f pl* Variacions en el valor del patrimoni del contribuent que es posen de manifest amb motiu de qualsevol alteració en la composició patrimonial, llevat que la llei els qualifiqui com a rendiments.

guanys patrimonials no justificats *f pl* Béns o drets la tinença, declaració o adquisició dels quals no es correspon amb la renda o el patrimoni declarats pel contribuent, i també la inclusió de deutes inexistents en qualsevol declaració per l'IRPF o l'IP, o el registre d'aquells als llibres o registres oficials.

IBI Impost sobre béns immobles.

IIVTNU Impost sobre l'increment del valor dels terrenys de naturalesa urbana.

immobilitzat *m* Part del patrimoni que engloba els elements destinats a servir de manera duradora a l'activitat de l'empresa.

immobilitzat financer *m* Part de l'immobilitzat formada pel conjunt de valors mobiliaris afectes a l'activitat de l'empresa.

immobilitzat immaterial *m* Part de l'immobilitzat de naturalesa intangible –com ara els drets, que són d'aquesta naturalesa encara que es materialitzin en títols– que només es comptabilitza si s'adquireix per transacció onerosa.

immobilitzat material *m* Part de l'immobilitzat que es caracteritza per ser tangible (qualitat que exclou els drets i les relacions de fet de contingut econòmic).

IRPF Impost sobre la renda de les persones físiques.

IS Impost sobre societats.

IVA Impost sobre el valor afegit.

LCTE Llei de cessió de tributs de l'Estat a les comunitats autònomes.

LGT Llei general tributària.

LIP Llei de l'impost sobre el patrimoni.

LIRPF Llei de l'impost sobre la renda de les persones físiques.

LIS Llei de l'impost sobre societats.

LISD Llei de l'impost sobre successions i donacions.

LITPAJD Llei de l'impost sobre transmissions patrimonials i actes jurídics documentats.

LOFCA Llei orgànica de finançament de les comunitats autònomes.

LRHL Llei reguladora de les hisendes locals.

LSA Llei de societats anònimes.

LSRL Llei de societats de responsabilitat limitada.

OCDE Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic.

operació vinculada *f* Operació duta a terme entre subjectes especialment relacionats, les contraprestacions de la qual són desproporcionades respecte a les que es pactarien en situacions d'independència i que implica una veritable translació de beneficis. Aquestes contraprestacions també reben el nom de *preus de transferència*.

PGC Pla general comptable.

plusvàlua *f* Augment de valor d'un bé per causes extrínseques a aquest.

plusvàlua efectuada *f* Plusvàlua materialitzada en virtut de la transmissió del bé.

plusvàlua latent *f* Plusvàlua no materialitzada mentre el bé roman en el patrimoni del seu propietari.

RD Reial decret.

RDLeg Reial decret legislatiu.

renda en espècie *f* Ús, consum o obtenció per a finalitats particulars de béns, drets o serveis de manera gratuïta o per un preu inferior al normal de mercat, encara que no impliqui una despesa real per a qui la concedeix.

rendiments íntegres d'activitats econòmiques *m pl* Rendiments que procedeixen del treball personal i del capital (conjuntament o d'un sol d'aquests factors) i impliquen per part del contribuïent l'ordenació per compte propi de mitjans de producció i de recursos humans (o d'un dels dos), amb la finalitat que intervingui en la producció o distribució de béns o serveis.

rendiments íntegres del capital *m pl* Conjunt de les utilitats o contraprestacions, amb independència de la seva denominació o naturalesa, dineràries o en espècie, que vinguin directament o indirectament d'elements patrimonials, béns o drets la titularitat dels quals correspongui al contribuïent i que no siguin afectes a activitats econòmiques que aquest dugui a terme.

rendiments íntegres del treball *m pl* Conjunt de contraprestacions o utilitats, independentment de la seva denominació o naturalesa, dineràries o en espècie, que derivin directament o indirectament del treball personal o bé de la relació laboral o estatutària i que no posseïxin el caràcter de rendiments d'activitats econòmiques.

RIRPF Reglament de l'impost sobre la renda de les persones físiques.

RIS Reglament de l'impost sobre societats.

STC Sentència del Tribunal Constitucional.

STS Sentència del Tribunal Suprem.

TJCE Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees.

TRLIRNR Text refós de la Llei de l'impost sobre la renda dels no-residents.

TRLIS Text refós de la Llei de l'impost sobre societats.

TRLRHL Text refós de la Llei reguladora de les hisendes locals.

TSJ Tribunal Superior de Justícia.

Bibliografia

Almagro Martín, C. (2005). *Opciones fiscales en el IRPF*. Granada: Comares.

Arnaiz Arnaiz, T. (2005). *El IRPF a la luz de la doctrina administrativa*. Valladolid: Lex Nova.

Banacloche Pérez-Roldán, J. (2005). *Guía útil. Impuestos sobre las personas físicas*. Madrid: La Ley.

Bengoechea Sala, J. M. (1997). *Tributación de plusvalías*. Madrid: Francis Lefebvre.

Blasco Delgado, C. (1997). *Los incrementos y disminuciones de patrimonio en el Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*. Valladolid: Lex Nova.

Calvo Ortega, R. i altres (1999). *El impuesto sobre la renta de las personas físicas*. Valladolid: Lex Nova.

Carbajo Vasco, D.; Ochoa Trepas, M. L. (2003). *Reforma del IRPF y otros impuestos sobre la renta*. Barcelona: Ediciones Experiencia.

Cazorla Prieto, L. M.; Peña Alonso, J. L. (2003). *La reforma del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*. Pamplona: Aranzadi.

Cazorla Prieto, L. M.; Peña Alonso, J. L. (1999). *El impuesto sobre la renta de las personas físicas. Ley 40/1998 y su reglamento*. Pamplona: Aranzadi.

Diversos autors (1995). *Comentarios a la Ley del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas y a la Ley del Impuesto sobre el Patrimonio. Homenaje a Luis Mateo Rodríguez*. Pamplona: Aranzadi.

Diversos autors (2003). *Memento Práctico*. Madrid: Francis Lefebvre.

Diversos autors (2003). *Comentarios al Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*. Pamplona: Aranzadi.

Diversos autores (2003). *Guía del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*. València: Ciss.

Diversos autores (2005). *Manual del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*. Madrid: Instituto de Estudios Fiscales.

Galán Sánchez, R. M. (2000). *Las ganancias y pérdidas patrimoniales en la Ley 40/1998, de 9 de diciembre, del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*. Madrid: Marcial Pons.

García-Ovies Sarandeses, I.; Sesma Sánchez, B. (1995). *Fiscalidad de las rentas de capital mobiliario en España*. Valladolid: Lex Nova.

González Sánchez, M. (1995). *Fiscalidad de la afectación de bienes a la empresa*. Valladolid: Lex Nova.

López Berenguer, J. (1999). *El nuevo IRPF y el nuevo impuesto sobre los no residentes*. Madrid: Editorial Dykinson.

Magraner Moreno, F. J.; Cervera Torrejón, F. (2003). *El Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*. València: Tirant Lo Blanch.

Marín-Barnuevo Fabo, D.; Zornoza Pérez, J. (1994). "Los incrementos no justificados de patrimonio y el régimen sancionador tributario". *Crónica Tributaria* (núm. 71).

Martín Ayala, J. M.; Martín Queralt, J.; Plaza Villasana, L.; Pérez García, F. (1997). *La cesión parcial del Impuesto sobre la Renta a las Comunidades Autónomas*. Granada: Comares.

Medina Cepero, J. R. (2003). *La nueva reforma del IRPF. Claves legislativas, supuestos prácticos resueltos. Textos legales y cuadros*. Madrid: Colex.

Orón Moratal, G. y otros (1999). *Comentarios al Impuesto sobre la renta de las personas físicas*. Madrid: McGraw-Hill.

Pérez Royo, I. (1992). "La tributación de las rentas del capital en la Ley 18/1991". *Revista Española de Derecho Financiero* (núm. 75).

Pérez Royo, I. (2000). *Manual del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas* (3a ed.). Madrid: Marcial Pons.

Pont Mestres, M.; Pont Clemente, J. F. (1994). *Análisis y aplicación del nuevo Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*. Madrid: Civitas.

Ramis Champin, C.; Ogea Martínez-Orozco, M. (1999). *Guía del Reglamento del Impuesto sobre la Renta*. València: CISS.

Romero García, F. (1998). *Los periodos infraanuales en el Impuesto sobre la Renta*. Pamplona: Aranzadi.

Rozas Valdés, J. A. (1993). *Rendimientos del trabajo en especie*. Madrid: Civitas.

Simón Acosta, E. (1997). *Los incrementos no justificados de patrimonio*. Pamplona: Aranzadi.

Soler Roch, M. T. (1992). "La titularidad de la renta y el patrimonio en la nueva reforma". *Revista Española de Derecho Financiero* (núm. 75).

Vicente-Arche Domingo, F. (dir.) (1993). *Comentarios a la Ley del IRPF y Reglamento del Impuesto*. Madrid: Colex.

Yebra Martul-Ortega, P.; García Novoa, C.; López Díaz, A. (2000). *Estudios sobre el Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*. Valladolid: Lex Nova.